

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**GÜNDELİK HAYATIN ÇOĞUL GÖRÜNÜMLERİ:
SAKARYA'DA YAŞAYAN SURİYELİ SİĞİNMACILAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine KIRIŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Adem BÖLÜKBAŞI

MAYIS-2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

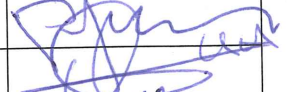
**GÜNDELİK HAYATIN ÇOĞUL GÖRÜNÜMLERİ: SAKARYA'DA
YAŞAYAN SURİYELİ SİĞİNMACILAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine KIRIŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

“Bu tez 30/05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /Öyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç.Dr. Pınar YAZGAN HEPGÜL	BAYARILI	
Dr.öğm. üyesi Aydın AKTAY	BAYARILI	
Dr.öğr. üyesi Adem BÖLÜKBAŞI	BAYARILI	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Emine Kırış
Öğrenci Numarası	:	1660Y13003
Enstitü Anabilim Dalı	:	Sosyoloji
Enstitü Bilim Dalı	:	Sosyoloji
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	GÜNDELİK HAYATIN ÇOĞUL GÖRÜNÜMLERİ: SAKARYA'DA YAŞAYAN SURİYELİ SİĞINMACILAR
Benzerlik Oranı	:	% 9

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

28.06/2019
Öğrenci İmza

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Adem BÖLÜKBAŞI

Tarih: 27/06/2019

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygu olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emine KIRIŞ

19.05.2019

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması süresince, çok yoğun olduğu halde çalışmamı sahiplenerek her aşamasını titizlikle takip eden, fikirleriyle bana yol göstererek beni aydınlatan ve keyif alarak tezime yoğunlaşmamı sağlayan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Adem BÖLÜKBAŞI'na teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ve akademik hayatımda beni destekleyen ve benden yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Handan AKYİĞİT'e minnettarım. Arş. Gör. Mehmet Murat ŞAHİN sabır isteyen bütün süreç boyunca her anlamda yanımda olmuş, desteğini ve katkılarını esirgememişlerdir. Bu vesileyle tüm hocalarıma ve zorlu süreç boyunca her daim yanımda olan değerli arkadaşım Veysel DEMİR'e teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca hem maddi hem de manevi anlamda beni her zaman destekleyen ve beni bugünlere getiren anne ve babama ayrıca da kardeşlerim Meva KIRIŞ ve Merve YİĞİT'e şükranlarımı sunarım.

Emine KIRIŞ

19.05.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY	v
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: GÖÇMENİN GÜNDELİK HAYATINA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

.....	5
1.1. Gündelik Hayat Kavramı Nedir?	5
1.2. Gündelik Hayat Sosyolojisinin Tarihsel Seyri.....	6
1.3. Gündelik Hayat Sosyolojisinde Post-Yapısalcı Yaklaşımlar.....	10
1.3.1. Fenomenolojik Yaklaşım.....	10
1.3.2. Etnometodolojik Yaklaşım	11
1.3.3. Sembolik Etkileşimcilik.....	13
1.3.4. Goffman ve Dramaturji.....	14
1.4. Gündelik Hayat Sosyolojisinde Temel Yaklaşımlar	15
1.4.1. Michel de Certeau ve Gündelik Hayat.....	15
1.4.1.1. Gündelik Hayatta Mikro-Direnişler	17
1.4.1.2. Stratejiler ve Taktikler	18
1.4.2. Pierre Bourdieu ve Gündelik Hayat.....	20
1.5. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları.....	24
1.5.1. Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Kuramı.....	24
1.5.2. Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı	25
1.5.3. Göç Sistemleri Kuramı	25
1.5.4. Ulus-Ötecilik Kuramı	26
1.6. Uluslararası Göç Kavramları.....	28
1.6.1. Mülteci (Refugee) Kavramı	28
1.6.2. Sığınmacı (Asylum Seeker)	28
1.6.3. Göçmen (Immigrant)	29
1.7. Uluslararası Göç Bağlamında Suriye Göçü ve Türkiye’deki Suriyeliler	29
1.7.1. Suriye Göçünün Genel Durumu	29
1.7.2. Suriyelilerin Türkiye’ye Göç Etmesinin Sebepleri.....	31

1.7.3. Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü.....	32
1.7.4. Suriyelilerin Türkiye’deki Sayısı ve Konumlanışına İlişkin Güncel Veriler	33
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMSEL MODELİ	34
2.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	34
2.2. Araştırmanın Örneklemi	36
2.3. Araştırmanın Süreci ve Sınırlılıkları	36
2.4. Araştırma Soruları	37
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMA BULGULARI	38
3.1. Verilerin Analizi	38
3.1.1. Yaş ve Cinsiyet	38
3.1.2. Eğitim, Meslek ve İş	40
3.1.3. Medeni Durumu	41
3.1.4. İnanç Pratikleri.....	42
3.1.5. Türkiye’de Bulunma Süresi	43
3.1.6. Sakarya’da Bulunma Süresi.....	44
3.1.7. Suriye’den Geldikleri Şehirler	45
3.1.8. Suriyeli Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sakarya’daki İlk İzlenimleri...	46
3.1.9. “Çizgi Dışı” Olmak: “Öteki” Görülmek	48
3.1.10. Ayırışma Biçimleri.....	51
3.1.10.1. Eylem Türleri.....	51
3.1.10.2. Beslenme Pratikleri.....	52
3.1.10.3. Bir Ayırışma Biçimi Olarak “Düğünler ve Bayramlar”	55
3.1.11. Gündelik Yaşam İçerisinde Küçük Ölçekli Direniş Alanları	56
3.1.11.1. Çalışma Hayatı / İş Yaşamı	57
3.1.11.2. Bir Direniş Alanı Olarak Ev İçi Yaşam.....	59
3.1.12. Zayıfın Sanatı Olarak Bilinen “Taktikler”	60
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	63
KAYNAKÇA	66
EKLER.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	73

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
SURİYELİ	: Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb	: Ve benzeri
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	43
Tablo 2: Katılımcıların Genel Profili 1.....	47
Tablo 3: Katılımcıların Genel Profili 2.....	48

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	Doktora	
Tezin Başlığı: Gündelik Hayatın Çoğul Görünümleri: Sakarya’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar		
Tezin Yazarı: Emine Kırış	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Adem Bölükbaşı	
Kabul Tarihi: 30.05.2019	Sayfa Sayısı: vi (ön bölüm) + 70 (tez) + 3 (Ek)	
Anabilim Dalı: Sosyoloji	Bilim Dalı: Sosyoloji	
Ülkelerindeki iç savaş sonucu başka coğrafyalara göç eden Suriyelilerin genelde Türkiye’ye özelde ise Sakarya’ya yerleşme süreçlerini, göç deneyimlerini ve yaşam pratiklerini gündelik yaşam sosyolojisi bağlamında ele alan bu çalışma; Suriyeli sığınmacıların bu yeni coğrafyada hayata tutunabilmek için kendilerini dayatılan stratejilere karşı geliştirdikleri taktikleri ve direniş biçimlerini konu edinmektedir. Bu doğrultuda bireyin beslenme pratiklerinden tutun kılık kıyafet tarzına, eğlence anlayışından iş yaşamına kadar gündelik yaşam içerisinde rutin bağlanan her şey bu araştırma kapsamında analiz edilmeye çalışılmıştır. Bunu yaparken gündelik yaşam sosyolojisine yeni bir soluk getiren Michel de Certeau’nun kavramlarından yararlanılmıştır. Gündelik yaşam sosyolojisinde pek çok farklı yaklaşım ve kuramcı bulunurken Certeau’nun tercih edilmesinin sebebi onun bireyi yapı karşısında pasifleştirmemesidir. Bu çalışmanın önemi uluslararası göç çalışmaları üzerinde büyük boy teorilerin ortaya koyduğu makro anlatılar yerine mikro incelemeler yapmasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada nitel araştırma yöntemine bağlı üç temel veri toplama tekniği kullanılmıştır. Araştırmada kartopu örneklem tekniği kullanılarak toplamda 16 kişiyle görüşülmüştür. Kullanılan veri toplama teknikleri sonucunda sahadan elde edilen bu veriler “<i>Suriyelilerin Göç Deneyimleri ve Sakarya’daki İlk İzlenimleri</i>”, “<i>Çizgi Dışı Olmak ve Öteki Görülmek</i>”, “<i>Ayrışma Biçimleri</i>”, “<i>Gündelik Yaşam İçerisindeki Küçük Ölçekli Direniş Alanları</i>” ve “<i>Zayıfın Sanatı Olarak Bilinen Taktikler</i>” kategorileri bağlamında analiz edilmiştir.		
Anahtar Kelimeler: Gündelik Hayat, Strateji, Taktik, Direniş Biçimleri, Suriyeli Sığınmacılar		

Sakarya University

Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	Ph.D.	
Title of Thesis: Multiple Views of Everyday Life: Syrian Refugees Living in Sakarya		
Author of Thesis: Emine Kırış	Supervisor: Assist. Prof. Adem Bölükbaşı	
Accepted Date: 30.05.2019	Nu of Pages: vi (pretext) + 70 (tez) + 3 (app)	
Department: Sociology	Subfield: Sociology	
The thesis which aims to analyse the migration experiences, settlement process and living practices of the Syrian migrants who emigrated to Sakarya, Turkey in the aftermath of the civil war in their country with special reference to the sociology of everyday life focuses on the tactics and forms of resistance that they have developed against the strategies imposed on them in order to hold on to life in their new locations. In this context, everything that is routinely connected in daily life, from nutritional practices of the individual to clothing style, from entertainment to the business life, has been analyzed within the scope of this research. In doing so, the concepts of Michel de Certeau, which brought a new breath to the sociology of everyday life, were used. While there are many different approaches and theorists in everyday life sociology, the reason why Certeau is preferred is that he does not overpower the individual vis-a-vis the social structure. The importance of this study is due to the fact that focuses more on micro-level studies rather than macro narratives dependent on the large-scale theories on international migration studies. Therefore, three basic data collection techniques were used in this study. A total of 16 people were interviewed by using snowball sampling technique. As a result of the data collection process, the data obtained from the field study are analysed under these main titles: “<i>Syrian Experiences of Migration and Their First Impressions in Sakarya</i>”, “<i>Being Out of Line and Becoming Other</i>”, “<i>Types of Separation</i>”, “<i>Small Scale Resistance Areas in Everyday Life</i>” and “<i>Tactics as Art of Resistance of the Weak</i>”.		
Keywords: Everyday Life, Strategy, Tactics, Forms of Resistance, Syrian Migrants		

GİRİŞ

İnsanın bir yerden başka bir yere gitmesi ve oraya yerleşmesi olarak tanımlanan göç, günümüze dek sosyolojiden antropolojiye, siyaset biliminden coğrafyaya kadar birçok disipline konu olmuştur. Söz konusu disiplinler göç olgusunu anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırken klasik göç kuramlarının temel aldığı itici ve çekici faktörlerden yola çıkmışlardır. Bu durumda gerek ülke sınırları içerisinde gerek bu sınırlar dışında herhangi bir yere göç eden bireyler, genel ve tümelin belirleyici olduğu klasik göç kuramları çerçevesinden analiz edilmiştir. Dolayısıyla nedensellik ilkesi ışığında geliştirilen klasik göç kuramları aslında göçün öznesi olan bireyi pasifize ederek makro sonuçlara yoğunlaşmıştır. Uzun yıllar boyunca klasik göç kuramlarından beslenen “uluslararası göç yazını” ve bu yazına odaklanan çalışmalar da çoğunlukla göç sırasında ve göçün hemen ardından ortaya çıkan sorunların tespitlerine ve mevcut durumun betimlenmesine odaklanmıştır. Fakat küreselleşmeyle birlikte artık sıradan bir olay haline gelen göç olgusunu, sadece uyum ve entegrasyon temelinde analiz etmek, göçün öncesinde ve sonrasında yaşanan sosyal, kültürel ve politik dönüşümleri anlamamızda yetersiz kalmaktadır. Buradan hareketle bu çalışma, “uluslararası göç” olgusuna entegrasyon ya da uyum sorunları temelinden bakan çalışmalardan farklı olarak göçü deneyimleyen bireylerin, gündelik yaşamda farkına vardıkları “iktidara” karşı geliştirdikleri operasyonel davranışları analiz etmektedir. Dolayısıyla çalışmada göç ile ilgili büyük anlatılar geliştirmek yerine, sıradan bireylerin sıradan yaşantılarının sosyolojik önemi dile getirilmiştir.

Bu araştırma kapsamında sorulması gereken en önemli soru “kimin gündelik yaşamının araştırılacağı” sorusudur. Bu soruya cevap olarak verilecek yanıt, içinde yaşadıkları toplumun hakim kültürünün üreticisi olmayan ve çizginin dışında kalan Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar olarak belirlenmiştir. Bu anlamda Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin gündelik yaşantılarını anlayabilmek için “çizgi dışı çoğulluklar” kavramı hareket noktası kabul edilmiştir. Çalışmamız içerisinde çokça zikredilen bu kavram, içinde yaşadıkları hakim kültürün üreticisi olmayan fakat kendilerine özgü yaşam stilleri oluşturan “çoğulluklar” olarak tanımlanabilir. Ancak bu “çoğulluklar” mevcut tahakküm mekanizmalarına karşı ses çıkarmıyor ya da boyun eğiyor gibi görünseler bile, aslında gündelik yaşamlarında operasyonel tavırlarda bulunarak tahakküm ilişkilerine karşı direniş pratikleri geliştirmektedirler. Dolayısıyla Türkiye’de

yaşayan, sayıları 3.5 milyonu aşan Suriyeli sığınmacılar Türk toplumu içerisinde karşılaştıkları tahakküm mekanizmalarına karşı geliştirmiş oldukları farklı yaşam tarzları ve bu yaşam tarzları içerisinde ortaya koydukları küçük ölçekli direniş tipleriyle dikkat çekmektedir.

Gündelik yaşamı konu edinen araştırmalar, rutinin ya da aşına olunanın bilgisine ulaşmak amacıyla başlamakta olup uzun soluklu çalışmalarla devam etmektedir. Burada kimin gündelik yaşamının araştırılacağı, bunu yaparken hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı, her gün tekrarlanan pratiklerin nasıl sorunsallaştırılacağı ve neyin bilgisine ulaşılmak istenildiği gibi önemli soruları cevaplandırmak pek de kolay olmamaktadır. Aslında bu zorluk görülmeye alışılanın ve toplumsal olarak verili olanın şimdiye kadar hiç sorgulanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu ve benzeri çalışmalarda araştırmacıyı yoğun bir düşünsel süreç beklemektedir.

Bu çalışma göçü deneyimleyen bireylerin, göç ettikleri ülkedeki gündelik yaşantılarına odaklanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada hem gündelik hayat olgusuna yönelik geliştirilen kuramsal yaklaşımlara hem de uluslararası göç olgusuna odaklanan teorik yaklaşımlara yer verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde gündelik hayat kavramının “ne” olduğu, “nasıl” bir tarihsel süreçten geçtiğini ve bu kavramın içine “nelerin” dahil edilebileceğine ilişkin kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Ayrıca bu bölümde çalışmanın yöntemsel tavrına yön veren ve sahadan elde edilen verilerin analizlerinin nasıl yapılacağına ve tartışılacağına yönelik kavramsal zemin hazırlayan De Certeau’nun bakış açısına da yer verilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın diğer ayağını oluşturan “uluslararası göç olgusu” ve bu duruma yönelik geliştirilen kavramlar ve kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Bununla birlikte yine bu bölümde Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin hukuki statüsüne ve sayılarına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Çalışmanın son bölümünü oluşturan üçüncü bölüm ise araştırmanın yöntemsel modeline ve sahadan elde edilen verilerin analizine ayrılmıştır. Söz konusu veriler, çalışmada benimsenen yaklaşıma uygun olarak belirlenen kategoriler bağlamında analiz edilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Suriye’de iç çatışmanın başladığı zamandan bu zamana kadar geçen 8 yıllık bir süreçte başta Suriye sınırına yakın iller olmak üzere ülkenin pek çok yerine göç eden Suriyeli

sığınmacılar araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır. Suriye’den Türkiye’ye doğru yayılan göç dalgası ilk olarak 2011 yılında 252 kişilik bir grubun gelmesi ile 2019 yılına kadar aşamalı bir şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye’ye doğru yönelen binlerce insan ülkenin Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay gibi sınıra komşu olan illerde yığılmaya başlamış ve beraberinde çadır kentler kurulmuştur. Daha sonra çadır kentlerden ayrılmalar baş göstermiş ve mevcut göçmen nüfus Türkiye’nin dört bir yanına dağılmaya başlamıştır. Yeni bir hayat umuduyla gittikleri yerlerde farklı bir kültür ile karşılaşan Suriyeli sığınmacılar kendi yaşamlarını idame ettirebilmek için egemen kültürün ortaya koyduğu stratejiler karşısında pek çok taktik ve direniş pratikleri geliştirmektelerdir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşamın görünürlüğü’nün ardında gizli biçimde hakim kültüre karşı geliştirilen taktik ve direniş biçimleri vardır. İşte gündelik hayat çalışmaları bağlamında sıradan olanın geliştirdiği direniş ve taktik biçimleri araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gündelik hayatın içinde var olan “sıradan” bireyin gündelik hayat pratiklerinde iktidara karşı geliştirdiği direniş biçimleri, eylem şemaları ve taktikleri ile oluşan alternatif yaşam biçimlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışma Türkiye’nin Sakarya ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacılar üzerine yoğunlaşarak sığınmacıların gündelik hayatını araştırma “*nesnesi*” olarak belirlemiştir. Suriyeli sığınmacıların gündelik hayattaki eylemlerini de Certeau’nun “*Çoğulluğun Çizgi Dışılığı*” kavramından yola çıkarak yine Certeau’nun analitik kavramları olarak bilinen “strateji” ve “taktik” bağlamında konuyu ele almayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluştururken Michel de Certeau’nun tercih edilmesinin sebebi sosyoloji biliminde yapıyı önceleyen tözcü yaklaşımlara karşı faili önceleyen bir kuramsal yaklaşım ortaya koymasıdır.

Ulus-aşırı göç olgusuna odaklanan çalışmalara baktığımızda bu çalışmaların, göç sırasında ve göç edildikten sonra gün yüzüne çıkan sorunların tespitine odaklandığını ve bu konudaki tespitleri betimlemeye çalıştığını görmekteyiz. İşte bu çalışmanın önemi ulus-aşırı göç olgusuna farklı bir pencereden bakarak hem göç eden bireylerin hem de ardından gelecek olan bireylerin gündelik hayatta karşılaştıkları ve hakim olanın alanlarına karşı göstermiş oldukları küçük ölçekli direniş pratikleri çerçevesinden bakılması oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın bir diğer önemi göç çalışmaları üzerinde büyük boy teorilerin ortaya koymuş olduğu makro anlatılar yerine göç

alışmalarında toplumun ya da grubun en mikro olanına inerek, bireyin gündelik hayatının sosyolojik önemine yapılan vurgudur.

Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Bu araştırmada nitel yönteme bağlı olarak üç temel veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bunlar; derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem ve döküman incelemesidir. Bunlar; derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem ve döküman incelemesidir. Çalışmanın saha kısmı tek aşamalı olarak 02.03.2019 ile 28.03.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve araştırma kapsamında toplam 16 Suriyeli sığınmacı ile görüşülmüştür. Yapılan bu görüşmelerin her biri 35 ile 73 dakika arasında sürmüştür. Mülakat sırasında katılımcıların küçük bir bölümü Türkçe konuşmayı tercih ederken diğerleri Türkçe bilmediğinden dolayı soruları kendi dillerinde cevaplamışlardır. Mülakat sırasında Arapça konuşmak isteyenlerle dil engeli aşmak için de Arap kökenli bir tercümandan yardım alınmıştır. Katılımcıları mülakat yapmaya ikna edebilmek için bu araştırmayla neyi amaçladığımızı söyleyerek onları önceden araştırmayla ilgili bilgilendirmeyi ve onların izinlerinin alınmasına gayret edilmiştir. Araştırmada 4 adet soru sorulmuş ve bu sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır.

1. Suriyeli sığınmacılar kendi ülkelerinde içine doğmuş oldukları çevrenin kültürel kodlarıyla donanmışlardır. Bu donanma sonucunda gündelik yaşamlarında bir dizi pratik geliştirirler dolayısıyla göçmenler bu pratikleri nasıl geliştirmektedirler?
2. Sığınmacılar yabancısı oldukları yerlerde yaşama tutunmak için neler yapmaktadırlar, yaşama tutunurken hangi taktikleri geliştirmektedirler?
3. Göç eden bireyler göç ettikleri yerlerde yeni yaşam modelleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'ye yerleşen Suriyeli sığınmacılar da gündelik yaşamlarında inşa ettikleri bu yeni modeller nelerdir?
4. Suriyeli sığınmacılar gündelik hayatlarında kurdukları bu yeni modelleri belli direniş mekanizmaları oluşturarak ortaya koyarlar. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacılar gündelik yaşamlarında nasıl direniş göstermektedirler?

BÖLÜM 1: GÖÇMENİN GÜNDELİK HAYATINA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

1.1. Gündelik Hayat Kavramı Nedir?

20. yüzyıl'ın sonlarından itibaren bireyin gündelik hayatı sosyal bilimlerin ilgi konusu olmaya başlamıştır. Psikoloji ve sosyoloji gibi beşeri bilimlere dahil olan disiplinlerin her biri kendi içerisinde kavramsallaştırmaya giderek gündelik yaşam alanına dair yeni kuramlar geliştirmişlerdir. Sosyoloji disiplini için de durum pek tabii aynı şekilde gerçekleşmiştir. Ancak, Featherstone'un da belirttiği üzere “sosyolojik kavramlar içerisinde en fazla “*gündelik hayat*” kavramının tanımı zorluk çıkartmıştır” yani sosyoloji bilimi içerisinde gündelik hayat “derli toplu düşünceye uymayan sıkıntı verici ufak tefek her şeyin tıktırılabilirdiği artık bir kategori gibi görünmektedir” (Bennet, 2013, s. 11). Fakat, *gündelik hayatı* dert edinen teorisyenler için sorun sadece bu kavramın muğlaklığı değil; ayrıca, onun görünürdeki *sıradanlığı* ile ilgili meydana gelen çağrışımlardır. Bu sebepten, gündelik yaşamın irdelenmesi “kişinin kendi, aktivitelerine, heterojenliği ve düzensizliği neredeyse hiç kuramsallaştırılmamış olan pratik bilgiler ve rutinler çerçevesinde bakmasını gerektirir” (Featherstone, 1995, s. 58). İşte tam da bu noktada kanıksanmışlık gündelik yaşamı toplumsal araştırma için önemli bir nesne haline getirmektedir.

Hepimizin aşına olduğu *gündelik* kelimesi aslında bir rutine göndermede bulunarak sıradanlığı, değişmezliği, aynılığı işaret etmektedir. Gündelik olan, bilgisine sahip olduğumuz tüm toplumlarda insan varlığının neslini sürdürmek için geliştirdiği etkinliklerden oluşur: yeme- içme, barınma, üreme, hayatta kalma, güvenlik gibi ihtiyaçları karşılamak için geliştirilen etkinliklerin tümü gündelik rutinlerin, yığılmış bilgilerin ve ritüellerin, toplumsal işbölümünün arasında dağılmış bir yığın işi kapsamaktadır.

Adler'e göre gündelik hayat sosyolojisinin ortaya çıkmasına sebep olan akademik ilgi, aslında klasik yapı odaklı sosyolojik yaklaşımlara karşı ifade edilen eleştiriyle örtüşmektedir. Klasik yapı merkezli yaklaşımlarda bireyin pasif kılınması ve makro sosyolojinin nedensellik ilkesine dayanan sosyolojik analizlerin gündelik yaşamın tüm karmaşık yapısını ortaya koyabilmedeki yetersizliği gibi eleştiriler gündelik hayat sosyolojisinin gelişmesine ilham kaynağı olmuştur. Tüm bu yorumlardan hareketle gündelik olanın ardında aslında görünür olan fakat sıradan ve rutin hale gelen günlük

pratikler bulunmaktadır. Bu sebepten ötürü günlük yaşamda var olan her bir pratik gündelik hayat çalışmalarına konu olabilir. Ancak, toplumsal hayatın içerisinde rutinleşen bu etkinliklerin ilk başlarda farkedilemeyecek olması gündelik hayat çalışmalarında en zorlayıcı kısım olmaktadır. Dolayısıyla bu alana yönelecek olan araştırmacı, pratikleri inceleme konusu yaparken araştırmanın sınırlarının en net şekilde belirtilmesi gereklidir.

1.2. Gündelik Hayat Sosyolojisinin Tarihsel Seyri

Bin sekizyüzlü yılların sonlarında İstanbul'da yaşayan bir mahalle muhtarının tuttuğu günlüklerden yola çıkarak Alain Duben ve Cem Behar'ın kaleme aldığı *İstanbul haneleri* adlı sosyolojik çalışma o dönemin İstanbul'unda yaşanan gündelik hayatı konu edinmektedir. Günlük bir taraftan bakıldığında İstanbul'daki gündelik yaşantıyı diğer taraftan bakıldığında da İmparatorluğun yıkılışını resmetmektedir. Herhangi bir mahalle muhtarının kaleminden belli bir dönemin gündelik yaşamına ışık tutan günlük, toplumsal gerçekliğin gizli yönlerini ifşa etmeyi başarmıştır. Gündelik yaşama dair alınan kısa notlar yoluyla bize o dönemin acılarını, sevinçlerini, sosyal ve siyasi olay ve olguları anlamamıza imkan veren birçok bilgi sağlamaktadır. Üstelik bu bilgiler sosyoloji biliminin uzun süre önemsemediği gündelik yaşam alanından damıtılmış verilerdir. Oysa sosyoloji onlarca yıldır sosyal gerçekliğin bu yönüne gerektiği oranda nüfuz edememiş, gündelik hayatın bize sunduğu bu değişkenlik ve kırılganlık içinde gömülü kalan insan edimlerine ve etkileşimlerine dair çıktılar pek de hesaba katmamıştır (Esgin, 2018, s. 14). Peki gerçekten de klasik sosyologlar gündelik hayata çalışmalarında yer vermiş midir? Eğer gündelik hayat klasik çalışmalarda yer bulmadıysa bunun temel sebebi nedir?

Ana akım sosyolojinin gündelik yaşamı tümüyle görmezden geldiğini söylemek elbette isabetsiz olacaktır. Sosyolojinin kurucu isimleri olarak bilinen ve sosyoloji disiplinine iz bırakan kuramcılar gündelik yaşamla ilgili belli düşüncelere sahiptir. Ancak Bauman'ın yorumuna göre klasik kuramcıların bireyin gündelik yaşamını görmezden gelmesinin temel nedeni sosyolojinin bir bilim olarak kendini kabul ettirebilme çabasıdır. Bauman, sosyolojinin felsefeden ayrılarak bir bilim olma iddiası ile ortaya çıktığı dönemde genel kabul görmek ve bilim dünyasında yer edinebilmek için her şeyden önce doğa bilimlerine benzemesi gerektiğini ifade etmektedir. (Bauman, 2017, s. 242). Beşeri bilimlerin doğa bilimlerine benzeme çabaları sosyolojinin neyi araştırma nesnesi

yapması gerektiğinin sınırlarını belirlemektedir. Dolayısıyla “*Gündelik yaşam*”, üzerine yoğunlaşarak araştırılması gereken bir alan değil de, aslında kontrol edilmesi gereken bir alandı, nasıl ki bir doğabilimcinin amacı doğayı kontrol etmekse sosyoloğun amacı da gündelik yaşamı kontrol etmektir (Esgin, 2018, s. 15). Amacı; doğa bilimlerine benzeyerek bilim yapmak olan klasik sosyoloji anlayışı nesnelliğin inşa edilemeyeceğini düşündüğü gündelik yaşama sırtını dönmüştür. Aslında sosyolojinin gündelik yaşama sırtını dönmesi sadece sosyolojiyle sınırlı olan bir durum değildir.

İlkçağdan beri felsefe içerisinde şekillenen gerçeklik anlayışının bir sonucu olduğunu ifade etmek gerekir (Esgin, 2018, s. 16). Antik Yunan filozoflarından Platon, “*doxa*”yı gündelik olanla değişkenlik gösteren ve heterojen olanla eşleştirirken, “*epistemik*” olanı sistematik ve düzenli olanla eşleştirerek ona felsefilik ya da bilimsellik atfetmektedir. Gündelik olanı, akışkanlığı ve heterojenliği ifade eden “*doxa*” felsefeye ve bilime nesne olamayacak bilgi şeklinde kodlanır (Heller, 1984, s. 49-50). Platon’un episteme ile doxa arasında ayrıma gitmesi onun kesinlik ve sağlam bir zemin arayışında olmasından kaynaklanır. Çünkü felsefe kesinliği arayan bir disiplindir. Dolayısıyla gündelik yaşam, düzeni, sistematikliği, değişmezliği ifade etmediği için bilimsel çalışmaların araştırma nesnesi olmaya uygun değildir.

Gündelik yaşama olan ilgisizliğin sebebi sadece Platon’un “*episteme-doxa*” ayrımı değildir. Bunun yanına ekleyebileceğimiz bir diğer sebep aslında ta Antik Yunanlılara kadar uzanan “*theoria- historia*” ayrımıdır. Antik Yunanlılar için evren denilen şey düzenli bir oluşum olan kozmostan oluşmakta ve kozmosun temel özelliği de akla uygun ve kalıcı bir düzene sahip olmasıdır. Bu kalıcı düzen olarak nitelendirilen evren, akla ve mantığa uygun olması hasebiyle sadece rasyonel düşünce tarafından kavranabilmektedir. Temel özellikleri değişmez ve kalıcı olan kozmosun bilgisine de ancak saf düşünce etkinliği olarak varsayılan “*theoria(kuram)*” sayesinde varılabilmektedir. İşte bu *theoria* yani kuram etkinliğine ilk örnek felsefedir. Dolayısıyla felsefe etkinliği kalıcı, değişmeyen, evrensel bilginin peşindedir. Evrende var olup doğa ortasında konumlanmış olan toplumsal hayat içinde yaşayanlar tarafından biçimlenen kurallar asla felsefenin araştırma konusu olamamaktadır. Bu sebepten dolayı toplumsal- tarihsel gerçeklik her daim raslantısallıkları içeren bir alan olduğu için düzenin peşinde olan *theoria* bu alanı ele almamaktadır. O halde bu alan haber bilgisi

olarak ifade edilen *historia*'nın alanıdır. İşte "*theoria*"nın karşıtı olarak "*historia*"nın konumlandırılmış olması, gündelik yaşam gerçekliğinin neden uzun bir süre boyunca sosyolojinin yönelmediği bir alan olduğunu açıklamaktadır (Özlem, 1996, s. 10-11). Bilimin bu türde ayrımlarla şekillenmesi de sosyolojinin kurucu babalarını elbette ki etkilemiştir. Sadece onları etkilemekle de kalmamış ayrıca onları bilimsellik kaygısı içinde epistemik yasalar inşa etmeye zorlamıştır. Özellikle Gardiner'in ifade ettiği gibi sosyoloji biliminin gündelik hayata mesafeli durmasının temel sorumlusu diğer bir adı da yapısal- işlevcilik olan sistem yaklaşımıdır. Sistem kuramına göre aktör toplumun içerisinde var olan rolleri tüm yönleriyle içselleştirmekte ve sonuç olarak da toplumsal rolleri içselleştiren birey otomatik olarak bu rol ve davranışları yeniden üretmiş olmaktadır (Gardiner, 2016, s. 17).

Gündelik yaşam çalışmalarına kayda değer bir katkıda bulunan sembolik etkileşimcilik kuramı, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru yapısal-işlevcilik kuramına yönelik bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu tepki aslında George Herbert Mead gibi Amerikalı pragmatistler kanadından gelmektedir. Onlara göre toplumsal gerçekliği anlamak için bir yapının nasıl işlediğini basitçe açıklamak asla yeterli değildir. Bireyin toplumsal yaşam içinde dahil olduğu sosyalizasyon sonucunda geliştirdiği yaratıcı eylemlere yönelik yorumsamacı perspektif geliştirmek gereklidir. Dolayısıyla bireylerin kendilerini ve içinde yaşadıkları toplumsal hayatı anlamak için geliştirdikleri semboller ve özneler arası anlamlar yorumsamacı anlayış için bir kenara itilemez. Böylelikle sosyoloji, "*gündelik deneyimin bağlamsal görüntüleri ile ilişkili biçimde, bir aktörün kendi özne bakış açısını ele almak ve incelemek zorunda kalmıştır*" (Wallace & Wolf, 2012, s. 28). Yorumsamacı perspektifin etkisi ile Husserl, Schutz, Goffman'ın "*dramaturjisi*", etnometodoloji, sembolik etkileşimcilik dahil geniş bir mikrososyoloji çeşitliliği ortaya çıkmıştır (Adler, Adler, & Fontana, 1987, s. 221).

Bu yaklaşımlar gündelik yaşamda toplumsal anlamın inşasında insanı aktif bir fail olarak yeniden kavramsallaştırmaktadır. Bütün bu gelişmeler içerisinde Ervin Goffman gündelik yaşamı araştırma nesnesi haline getirmede önemli bir yer işgal eder. Goffman'ın yeni bir alt alan olarak geliştirdiği dramaturji yaklaşımı *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* isimli çalışmasıyla gündeme gelmiştir. Durkheim, Burke ve Blumer tarafından etkilenen Goffman toplumsal düzenin bireyler arası etkileşimde sürebileceğini ileri sürmüş ve toplumsal yaşamda birbirleriyle etkileşim halinde olan

bireyin analizine odaklanmıştır (Adler, Adler, & Fontana, 1987, s. 220). Schutz ve Goffman'ın bireysel alandan yola çıkarak yaptığı çalışmalar 1960'lar ve 1970'lerde gündelik hayat sosyolojisinin gelişimine önemli bir temel oluşturmuştur. *“Sosyologlar bu teorik yönelimleri empririk alanlarda uygulama imkanı bulmuş ve gündelik hayat gerçekliğine dönük nesneleştirme girişimleri böylece meşruiyet kazanmıştır”*. (Esgin, 2018, s. 23).

Gündelik yaşam çalışmalarının kökeni her ne kadar Amerika'daki pragmatist sosyolojiye dayandırılrsa da, bu alanla ilgili olarak Kıta Avrupa'sındaki çalışmalar da göz ardı edilemez boyuttadır. Simmel başta olmak üzere Norbert Elias ve Walter Benjamin gibi sosyal bilimciler gündelik yaşam meselesine bir şekilde de olsa dokunmuşlardır. Söz gelimi Simmel sosyolojinin amacının bireyler arasındaki toplumsal etkileşim formlarını anlamak ve açıklamak olduğunu ileri sürer. Alman geleneğinden gelen Benjamin ise gündelik yaşamı tarihsel olguları açıklamanın temeli olarak gördü. Fakat Esgin'in de ifade ettiği gibi, gündelik hayat çalışmalarına asıl katkı Fransız kanadından gelmiştir. Örneğin, Fransız sosyolog olan Henri Lefebvre *“Gündelik Hayatın Eleştirisi ve Modern Dünyada Gündelik Hayat”* adlı eserleri ile çalışmalarında gündelik hayatı konu edinmiştir (Esgin, 2018, s. 25).

Gardiner'e göre Lefebvre gündelik hayatı anlamak için oldukça iyi bir metafor sunar: Gündelik hayatı, üzerinde yürüdüğümüz ama farkında olmadığımız, bize hayat veren ve aynı zamanda bir güç kaynağı olan verimli bir toprağa benzetir (Gardiner, 2016, s. 14). Gündelik hayat sosyolojisi ile ilgili bir diğer önemli isim ise Michel de Certeau'dur. Certeau *Gündelik Hayatın Keşfi* adlı iki ciltlik eserinde *“çizgi dışı”* olarak nitelendirdiği *“sıradan insanı”* yani; sıradan insanın ortaya koyduğu bir dizi operasyonel davranışı konu edinmektedir. Ancak burada odaklanma bireye değil bizzat bireyin günlük yaşam içinde geliştirdiği ve uygulayıcısı olduğu pratikleredir. Fakat gündelik hayat konusuna Fransa'da en fazla katkı yapan sosyolog şüphesiz Pierre Bourdieu'dur. Bourdieu'nun geliştirmiş olduğu *“alan”*, *“habitus”*, *“sermaye”* kavramlarının ilişkileri bağlamında ortaya koyduğu sosyal inşacı teorisi, hem sosyolojideki kimi yetersizlikleri aşma hem de gündelik yaşamı nesneleştirme adına günümüzdeki tartışmalar için önemli bir referans kaynağı olmuştur (Esgin, 2018, s. 25-26).

Tüm bunlardan yola çıkarak bu çalışmada, gündelik hayat içerisinde en sıradan görünen bireysel pratikleri ve toplumsal hayatın tüm alanında var olan tahakküm biçimleri

arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Çalışmada gündelik hayat sosyolojisi ile ilişkili olan perspektiflerden yararlanarak, yeni ve mikro bir çözümleme oluşturmak ve sosyal bir formasyon olan Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşamına ilişkin çözümleme yapmak amaçlanmaktadır. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar üzerine yapılan çalışmaların büyük bir kısmı meseleyi makro göç kuramları ya da uyum ve bütünleşme kavramları ekseninde irdelerken, bu çalışma ise sosyolojide uzun yıllar göz ardı edilen sıradan bireyin mikro ve genellenebilir olmayan verilerine ulaşabilmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle benzerlerinden ayrılmaktadır.

1.3. Gündelik Hayat Sosyolojisinde Post-Yapısalcı Yaklaşımlar

1.3.1. Fenomenolojik Yaklaşım

Gündelik yaşam denilince akla ilk gelen isimlerden biri Alfred Schutz’dur. Bunun nedeni fenomenolojinin sosyoloji biliminde bir yöntem olarak kullanılmasında Schutz’un öncü isim olmasıdır. Hocası Edmund Husserl’den etkilenen Schutz, Weber’in *Verstehen* kavramından yola çıkarak bireyin günlük yaşantısının içinde rutinleşen ve sıradan hale gelen durumlara yüklediği anlamı oldukça önemser. Schutz’un sosyolojiye uyguladığı fenomenoloji felsefi bir sistem olmayıp şeylerin içinde gizli özün bilgisine ulaşmaya çalışan bir yöntemdir. Pozitivist bilimsel yöntem, inceleme nesnesinin insan öznesinin dışında bir yerlerde (out there) olduğunu varsayar. Fakat fenomenolojiye göre insan öznesinin bilincini oluşturan “yaşam dünyası” (life world) insan öznesinin bilincinin dışında ya da bir yerlerde keşfedilmeyi bekleyen yani dışarıda (out there) değildir (Sofuoğlu, 2009, s. 113-114). “Schutz eylemcinin kendi eyleminin anlamını kendisi yükleyerek yarattığı dünyaya saf deneyimin orjinal dünyası (original world of pure experience) adını; başkalarının değer yargılarına göre gerçekleşen eylem alanına da gündelik yaşam dünyası (world of everyday life) adını veriyor.” (Sofuoğlu, 2009, s. 115). Fenomenolojik bakış Husserl’in doğal tavır olarak isimlendirdiği “yaşama dünyası”nda var olan herhangi bir nesnenin veya olgunun özünü yakalamaktır. Fenomenolojik sistem gündelik yaşamda ya da Husserlin ifadesiyle “yaşama dünyası” içerisinde doğal kabul edip sorgulamaya hiç ihtiyaç duymadığımız “ortak-duyusal” (common sense) bilgiye karşı bakışımızı değiştirmemizi üzerine eğilip düşünmemizi öneriyor. Fenomenoloji birey eksenli bir yaklaşımdır. Burada amaç yukarıda zikredildiği gibi öz dışında her ne varsa geride bırakarak “salt ben”e ulaşmaya çalışmaktır.

Schultz toplumsal yaşama ait bilginin verili bilgi olduğunu, aktörlerin ise bu toplumsal hayatı belirli bir sistem içerisinde anlaşılır kıldığını ifade etmekten ve böyle olmasının sebebinin toplumsal yaşamın bilgisinin “*common sense*” yani “*sağduyu bilgisi*”ne dayalı olması olduğunu dile getirmektedir (Yılmaz, 2018, s. 9). Toplumla bireyin buluşma alanı olan “*gündelik yaşam*”da insan, toplumdan elde ettiği kazanımları uygulama imkanı bulmaktadır (Şentürk, 2018, s. 252). Sosyolojinin kurucu babalarından Durkheim’ın “*kollektif bilinç*” kavramına Schutz karşı çıkmıştır; çünkü Schultz’a göre kollektif bilinç diye bir şey yoktur, toplumsal ilişkiler öznel arasıdır. Toplumsal yaşamdaki ilişkilerin öznel-arası olarak kabul edilmesi bütünden ziyade parçayı önceleyen bir yaklaşımın habercisidir. “*Öznel-arası*”lık olarak kavramsallaştırılan şey “*ben-özne*” ile “*sen-özne*”nin “*yüz yüze*” etkileşimde bulunmasıdır. Böylece “*öznel-arasılık*” gerçekleşir. Bireye verili yaşam olan toplumsal yaşam bizden öncekiler tarafından yorumlanmış ve bu şekilde kurulmuştur. Dünyaya gelen her birey bu verili olan bilgi türünü yorumlayarak yeniden inşalarla verili olana eklemlenir ve bu bir sirkülasyon halinde devam eder. Gündelik yaşamın faillerinin yaptığı yorumlamaları üzerine sosyoloğun yapacağı yorumlar “*inşaların inşaları*” olacaktır. Bu sebepten sosyolojinin temel inceleme nesnesi aktörün gündelik yaşamıdır (Erbaş, 1992, s. 161)

Fenomenolojik yaklaşım bireyden toplumsal yaşam içerisinde öğrenmiş olduğu şeyleri olduğu gibi kabul etmemesini, şeyleri sorgulamasını öğütlemektedir. Dolayısıyla fenomenolojik yaklaşımı benimseyen sosyologlar bireylerin, sosyalizasyon yoluyla bilinçli ya da bilinçsiz olarak öğrenmiş oldukları kültürel şeyleri “*paranteze alma*” yoluyla, toplumsal durumlarını nasıl yorumladıklarını inceler. Buradaki temel iddia günlük yaşamdaki gerçekliğin zamanla birikip toplumsal olarak inşa edilmiş bilgi türleri haline geldiği ve topluluk üyelerince olduğu gibi alımlandığıdır (Wallace & Wolf, 2012, s. 350).

1.3.2. Etnometodolojik Yaklaşım

Üç fenomenolojik sosyoloji yaklaşım türünden biri olan “*Etnometodoloji*” kuramı, Harold Garfinkel tarafından oluşturulmuştur. Etnometodoloji kavramı, Garfinkel’in 1945 yılında jüri müzakerelerinde kayıt edilen bantları çözümlemesiyle ortaya çıkmıştır. “*Etnometodoloji*”nin sözcük olarak net bir karşılığı yoktur; fakat bu iki sözcüğü birlikte tercüme edecek olursak; “*etnometodoloji, bireylerin kendi toplumsal dünyalarını*

anlamaktaki yöntemleri”dir. Yani etnometodoloji, bireylerin günlük yaşamlarında yaptığı aktivitelere atfettikleri “*anlam*” ile ilgilenmekte ve bu da etnometodolojinin temelinde “*anlam*” olduğunu bizlere göstermektedir (Wallace & Wolf, 2012, s. 358-359). Hepimizin bildiği üzere klasik sosyoloji geleneğinde gündelik hayat (ki o zamanlarda sosyolojinin araştırma nesnesi bile değil) başlı başına “*verili*” (*for granted*) olarak kabul edilmiştir. Bu “*verili*” dünyanın kavranabilmesi ise ancak dolaylı bir şekilde mümkün olmaktadır. Gündelik hayatı “*verili*” olarak kabul etmeyip de ona ontolojik öncelik veren, bunun yanında onun doğrudan incelenebileceğini savunan Husserl-Schutz ile Mead-Blumer çizgisi klasik sosyolojinin yaklaşımına alternatif bir perspektif oluşturmuşlardır. Bunula birlikte kuramcımız Garfinkel de gündelik yaşama ontolojik öncelik veren ve onu doğrudan inceleme nesnesi yapan isimler arasındadır (Binici & Tatlıcan, 2018, s. 214).

Gündelik hayat dünyası farklı boyutlara sahip olduğundan dolayı gündelik hayat sosyolojisinin kapsamı da epey geniştir diyebiliriz. Goffman’ın, Blumer’in, Schultz’un ve gündelik hayat üzerine çalışan sosyologların her biri gündelik hayat gerçekliğinin bir yönünü inceleme konusu yapmışlardır. Ancak bizim burada değinmek istediğimiz şey; Garfinkel’in gündelik hayat sosyolojisi içerisindeki yeri ve özgün yanıdır. “*Garfinkel gündelik hayatın gerçekliği içerisinde esasen nereye yoğunlaşır?*” sorusu etnometodolojik yaklaşımı anlamak adına oldukça önemlidir. Garfinkel, gündelik hayat içerisinde anlamların nasıl inşa edildiği bununla beraber nasıl paylaşıldığı ayrıca gündelik hayattaki “*bireylerin izlenimlerini idare etme becerileri*” üzerine yoğunlaşmaktadır. Garfinkel’in hareket noktası gündelik hayatı “*aşkın*” bir gerçeklik olarak değil, tamamen gündelik hayatın içinde olup bitenler içinde şekillenen bir gerçeklik olarak almasıdır (Binici & Tatlıcan, 2018, s. 215-216). Bu gerçeklik birey tarafından Schutz’da “*bilgi stokları*”, Garfinkel’de ise “*sağduyusal bilgi*” vasıtasıyla yorumlanmaktadır. “*Toplumsal gerçeklik*” olarak kavramsallaştırılan şey birey tarafından çoğunlukla sağduyusal bilgiler temelinde yorumlanarak inşa edilmektedir (Binici & Tatlıcan, 2018, s. 217). Dolayısıyla bu inşalar, bireylerin bir “*diğeri*”nin güdülerini ve niyetlerini nasıl kavradıklarının, nasıl ortak bir uzlaşıya vardıklarının, birlikte nasıl bu eylemleri yönettiklerinin ve tüm bunlarla birlikte toplumsal gerçekliği nasıl sürdürdüklerinin bilgisidir. İşte bu bilgi “*sağduyusal*” bilgidir ve toplumsal dünyayı sürdürmek için bireyler buna ihtiyaç duymaktadır (Heritage, 2013).

Pozitivist “*paradigma*”nın sosyal bilimler üzerinde hakim olduğu zamanlarda “*önyargı- bilgi stokları-sağduyusal bilgi*” gibi bilgi türleri araştırmanın nesnelliği için sosyolojiden ayıklanması gereken bilgi türleri olarak görölmekteydi. Fakat yorumlayıcı “*paradigma*”nın ortaya çıkmasıyla sosyologlar sosyolojinin araştırma nesnesini “*verili*” olarak değil, “*aksine öznelerin aktif eylemleriyle inşa edilen veya üretilen bir evrenle ilgilenirler*” (Giddens, 2003, s. 11). İşte bu aktif eylemlerin en önemli kaynağı “*sağduyusal bilgi*”dir.

1.3.3. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimcilik, hem psikolojik, hem de pragmatist felsefe geleneğinden gelen ve Amerikan sosyolojisinin önemli bir kısmını temsil eden kuramsal yaklaşımın bir parçasıdır. Bu kuramın öncüleri Charles Horton Cooley, George Herbert Mead olup kuramı sistemleştiren ise Mead’in öğrencisi Herbert Blumer’dir. Sembolik etkileşimcilik kuramı Parsons’un yapı ve düzen odaklı olan yapısal-işlevselci kuramına karşı alternatif bir sosyoloji geleneği oluşturmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Amerika öteden beri toplumsal atmosfer olarak farklı etnik ve kültürel kökenden gelen göçmenlerin varlığıyla ve hızlı bir sanayileşme ile ortaya çıkan kentleşme olgusunun etkisinde olmuştur. Bu durum büyük ölçüde düzen problemi yerine bütünleşme problemini başat toplumsal sorun haline getirmiştir. Suç, kentleşme, yoksulluk vb. konularda toplumsal problemleri çözmek hedefiyle yapılan alan çalışmaları sebebiyle sembolik etkileşimcilik kuramı sahada inşa edilmiştir diyebiliriz. “*Dolayısıyla, dönemin Amerika’sındaki sosyoloji müfredatı ekseriyetle pratik konulara yönelen araştırma odaklı bir karakter taşımaktaydı.*” (Binay & Tatlıcan, 2018, s. 151).

Gündelik hayat sosyolojisi ile sembolik etkileşimcilik arasındaki ilişki bu kuramın pragmatist felsefi kökenden gelmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü “*action*” (eylem) anlamına gelen ve İngilizce’ de “*practice*” (pratik) sözcüğünden ve Yunancadaki “*pragma*” kelimesinden gelen “*pragmatism*” kavramı, etimolojik kökeninden anlaşılacağı üzere bir eylem felsefesidir. Felsefi bir yaklaşım olan “*pragmatism*”de ‘insanlar, aktif, yaratıcı organizmalardır’ ve bu özellikleri onları fail kılar.” (James, 2015, s. 161).

İnsana failliğin atfedilmesiyle ortaya çıkan sorun bireylerin “*gerçeği*” nasıl algıladıklarıdır. Sembolik etkileşimciliğin kurucu babalarından olan Mead için “*gerçeklik*” olgusu “*etkileşim*” ve “*topluluk*” kavramlarıyla açıklanır. (Binay &

Tatlıcan, 2018, s. 163). Mead için “*toplumsal gerçeklik*” durağan veya statik değil “*süreçsel*” dir. Georg Herbert Mead, var olan nesnel dünyanın gerçekliğini bu gerçekliğin bireyin gelişimindeki yerini kabul etmiş olup aynı zamanda bu nesnel dünyanın içinde var olan bireyin öznel yorumunada dikkat çekmiştir (Poloma, 1993, s. 233). Tüm bunlardan yola çıkarak sembolik etkileşimcilik kuramının incelediği nesne: topluluk içinde bulunan insan öznesinin topluluğun diğer üyeleri ile girdiği “*etkileşimdir*”. Bu “*etkileşim*” de gündelik hayatın içinde var olmaktadır. Fakat sembolik etkileşimci kuramın direkt gündelik hayat sosyolojisi yapmak gibi bir amacı bulunmamaktadır (Douglas, 1970, s. 18).

1.3.4. Goffman ve Dramaturji

1950’li yıllardan itibaren Amerikan sosyolojisinin önemli figürlerinden olan Goffman, çalışmalarında insanların gündelik hayattaki yüz yüze etkileşimlerini incelemiştir. Goffman, yüz yüze etkileşimi “*iki kişinin mevcut fiziksel varlıkları sırasında birbirlerinin hareketleri üzerindeki karşılıklı etkileri*” cümlesiyle açıklamaktadır. (Goffman, 2009, s. 18). Goffman’ın en önemli yapıtlarından biri olan “*Gündelik Hayatta Benliğin Sunumu*”nda Shetland adasında bir mağazada alışveriş yaparken mağazanın çalışanları tarafından gözlemlendiğini farketmesi üzerine davranışlarını değiştiren kişiyi, yani Certeau’nun ifadesiyle “*sıradan insanı*” yorumlar. (Orhan, 2018, s. 194).

Goffman, sıradan insanı yorumlarken aslında insanların sohbetin gidişatını bizzat kendilerinin belirlediğini ve bireylerin dışarıdan nasıl bir izlenim yarattıklarını yönlendirmek ve kontrol etmek istediklerini fark eder. Goffman’a göre insanlar toplumsal uzayda yada sosyal ortamlarda yalnız oldukları zamankinden farklı şekilde davranarak kendilerini oldukça iyi bir şekilde sunmak istemektelerdir. İşte Goffmana göre insanların tüm bu yaptıkları şeyler “*dramaturji*” denilen bir süreçte gerçekleşmektedir. Dramaturji “*ön bölge*” yani “*sahne önü*” ve “*arka bölge*” yani “*sahne arkası*” olarak iki kısma ayrılmaktadır. İlk kısım olan ön bölge Goffman’ın ifadesiyle “*kişinin performansının, izleyenlere durumu tanımlamak için düzenli olarak genel ve sabit bir şekilde işleyen bölümdür*”(Goffman, 2009, s. 54). Yani ön bölge insanların sosyal ortamda bulundukları zaman denk gelmektedir. Sahne önünde birey görünümünü kendisi belirlemeye çalışır ve sohbetin gidişatını kendisi belirler. Diğer kısım ise arka bölgedir ve Goffman bu kısmı şöyle açıklamaktadır: *Aynı derece açık*

olması gereken bir başka konu ise bastırılan gerçeklerin kendilerini gösterdiği başka bir bölgenin bir “arka bölge”nin veya sahne arkasının varlığıdır. Arka bölgeyi ya da sahne arkasını belli bir performans tarafından çizilen izlenimle çelişen bir görüntünün yer aldığı bölge olarak tanımlayabiliriz. Bu tür yerlerin kuşkusuz pek çok karakteristik işlevi vardır. Bir performansın kendi ötesinde birşeyler ifade edebilme becerisi binbir zahmetle burada geliştirilir; yanılsamalar ve izlenimler burada inşa edilir. (Goffman, 2009, s. 113). Arka bölge hayatlarımızın çok daha özel bir alanına karşılık gelmektedir. Aslında arka bölge oyunun sona erdiği yerdir. Yani sosyal ortamdaki sahneden inmehtir. Arka bölgeyi yakın çevrenizde birkaç kişi biliyor olabilir yada hiç kimse bilmiyor olabilir. Dolayısıyla sahne arkası denilen bölge bireyin gündelik yaşamında çok özel ve gizli bir alandır.

1.4. Gündelik Hayat Sosyolojisinde Temel Yaklaşımlar

1.4.1. Michel de Certeau ve Gündelik Hayat

1925 yılında Chambéry’de dünyaya gelen Michel de Certeau felsefe, klasik edebiyat, tarih ve ilahiyat öğrenimi gördükten sonra Cizvit tarikatına katılmış bir sosyal bilimcidir. 1974 yılında Fransız Kültür Bakanlığı tarafından kendisine verilen görevde Luce Giard ve Pierre Mayol’dan bir çalışma grubu oluşturarak Fransız halkının geleceğe dair beklentileri üzerine bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda tek dayatılan zorunluluk *“araştırmanın geleceğe yönelik sezgilerde ve tahminlerde bulunmasına imkan verecek”* olmasıdır. Sunulan raporda amaç, söz konusu olan *“günlük alışkanlık, tutum ve uygulamalar kuramını”* ortaya koyarak *“eylem, uygulama ve üretme tarzlarını”* gün yüzüne çıkarmaktır (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 17). Bu rapor sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlamalar Certeau’nun ilk eseri olan *“Gündelik Hayatın Keşfi I, Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları”* eserinde toplanmıştır. İlk cildin ardından araştırmanın uygulama kısmı olan ikinci cilt Gündelik Hayatın Keşfi II, Konut, Mutfak işleri adıyla, Certeau’nun vefatının ardından 1980 yılında yayımlanmıştır. (Yılmaz, 2018, s. 20). Bu iki ciltten oluşan çalışmanın konusu, kullanıcıların eylemlerini sorgulama gereğinden doğmuştur. Certeau’ya göre bu kullanıcılar genelde pasif ve *“kültürel kuklalar”* olarak nitelendirilmektedir.

Certeau’nun, çalışma arkadaşları ile hazırlamış olduğu iki ciltlik rapor da kent, mutfak, okuma, konut, alışveriş vb. gibi daha birçok farklı alan ile kurduğu bağlantılar sayesinde gündelik hayat sosyolojisine hem kuramsal açıdan hem yöntem ve uygulama açısından

önemli katkılarda bulunmuştur. Bireyin gündelik yaşamından hareket ederek sosyal yapının çözümüne doğru yol alan Certeau “*sıradan insanların paylaştığı ortak operasyonları yeniden ezber etmeyi ve incelemeyi*” amaçlamaktadır (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 42). Certeau, gündelik hayatı inceleme üzerine çıkmış olduğu bu yolda attığı ilk adım öncelikle gündelik hayatı ele alınabilir kılmaktır. Certeau’ya göre bir çalışmayı ele alınabilir kılmak onu derinlemesine yani tüm yönleriyle kuşatıcı bir biçimde ele almak ve gelecekte gerçekleştirilecek olan çalışmalara potansiyel yollar açmaktır (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 43). İkinci adım ise gündelik yaşamda bireysel eylemlerin raslantısal olarak ortaya çıkan eylemler olmadığını aksine bu eylemlerin/operasyonların bir mantığı olduğunu ortaya koymaktır. Bunu ortaya koymak için gündelik hayat çalışmaları içinde var olan “*iktidar- tahakküm*” ilişkisini ve “*çizgi dışı olan*” çoğullukların ayakta kalması için geliştirdikleri operasyonel davranışları incelemek gereklidir.

Bireyin gündelik yaşamının her alanına iktidarın sızmış olduğu ön kabulü ile bireylerin eylemlerinin iktidar-tahakküm ilişkisinden bağımsız olarak açıklanabilmesi mümkün değildir. Çünkü “*iktidar tarafından üretilen kültürel kodlar, eylemler, metinler vb. tüm kültür ürünleri, bireyleri belirlenmiş olan sınıflar dahilinde eylem geliştirmeye, fikir üretmeye ve tüketmeye yönlendirmektedir*” (Yılmaz, 2018, s. 20-21). Fakat Certeau’da “*tüketim*” olgusu sosyal bilimler literatürü içerisinde oldukça farklı bir yerde durmaktadır. Örneğin, televizyon vasıtasıyla yayımlanan imgelerin incelenmesi ve televizyon karşısında geçen sürenin incelenmesi kültürel tüketicinin bu zaman içerisinde ne “*imal*” ettiğinin incelenmesi, nasıl bir “*tüketim*” içerisinde olduğunu anlamamıza yarar sağlayacaktır. Çünkü ortaya çıkacak bu “*imalat*”; sistemler tarafından tanımlanan ve bu sistemlerin tahakkümü altında bulunan bölgelere “*kurnazca*” yayılan bir “*imalattır*” (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 45). Yani; Certeau’da, “*tüketim*” gizil bir biçimde gerçekleşen “*yeniden üretim*”e denk gelmektedir. Certeau’nun ifadesiyle “*bu üretim, kurnazdır, dağınıktır ancak her yere sızar, sessizdir ve neredeyse görünmezdir; çünkü bu üretim kendini, kendisine ait ürünlerle belli etmez; kendini egemen, ekonomik düzen tarafından dayatılan ürünleri kullanma biçimleriyle ortaya koyar*”. (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 45). İşte tam da bu noktada Certeau’nun işlemiş olduğu “*strateji*” ve “*taktik*” kavramı devreye girmektedir. Çünkü Certeau’ya göre “*sıradan insan*” iktidar mekanizmalarının tahakkümü altında olmasına rağmen, aslında görüldüğü kadar bu erke boyun eğmemektedir. Görünür olanın altında iktidara

karşı gizil olarak yürütülen direnme biçimleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Certeau “*iktidarsızın iktidarı, pasifin etkinliği, üretici olmayanların üretimi*” gibi kavramları “*strateji*” ve “*taktik*” kavramsallaştırması temeline oturmaktadır. (Yılmaz, 2018, s. 22). Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılar üzerine yürütülen bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların egemen olmadıkları kültürel değerler içerisinde “*öteki*” olarak icat ettiği gündelik yaşam pratiklerine yer verilmektedir.

1.4.1.1. Gündelik Hayatta Mikro-Direnışler

“*Gündelik hayatta direniş*” kavramı bu haliyle ilk kez 1985 yılında James Scott tarafından kullanılmıştır. Scott’a göre bu kavram bilinen kolektif çatışmacı pratiklerin yerine sessiz, kılık değiştiren, dağınık ve çoğunlukla görünmeyen pratikleri içermektedir. Bu pratikler de *madun (subaltern)* grupların ayak direme, dolap çevirme, mizah yaparak eleştirme, iş yavaşlatma, tembellik, hırsızlık gibi “*gündelik direnişin*” örneklerini oluşturmaktadır. Daha açık bir dille ifade edecek olursak; gündelik hayattaki direniş insanların günlük yaşamlarında iktidara zarar verecek şekilde nasıl davrandıklarıyla ilgilidir. Dolayısıyla Scott’ın “*gündelik hayatta direniş*” olarak nitelendirdiği operasyonel tavır da, isyanlar, gösteriler veyahut kolektif direnişler gibi kolayca tanınmaz olup ayrıca politik olarak da ifade edilemez niteliktedir (Vinhagen & Johansson, 2013, s. 5).

Scott yaklaşımında, özellikle “*madun olanın gündelik hayatının politik bir mesele olduğu*” görüşünü ileri sürmesiyle, direnişin sadece kolektif ve organize edilmiş kamusal olayların meselesi olmadığını, aynı zamanda sıradan insanın heran ortaya koyduğu bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Scott, kamusal ve şekil değiştiren olarak direnişi ikiye ayırır ve bu ayrımları da aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır.

“*Kamusal olan direniş tipleri:*

- *Materyal tahakküme karşı geliştirilen pratikler; imza kampanyaları, açık isyanlar, işgaller*
- *Statüye dayalı tahakküme karşı geliştirilen pratikler; statüye saygısızlık*
- *İdeolojik tahakküme karşı geliştirilen pratikler; karşıt ideolojiler geliştirmek*

“*Şekil değiştirmiş biçimdeki direniş tipleri:*

- *Gündelik hayat pratikleri şeklinde geliştirilen operasyonel tavırlar; işten çıkmak, kaytarmak, ayak diremek, gecekondulaşmak, askerden kaçmak,*
- *Materyal tahakküme karşı geliştirilen pratikleri; kılık değiştiren direnişçilerin pratikleri,*
- *Statüye dayalı tahakküme karşı geliştirilen pratikler; saklanan öfkenin dışa vurumu ya da şekil değiştiren itibar söylemleri,*
- *İdeolojik tahakküme karşı geliştirilen pratikler; muhalif alt-kültürler” (Yılmaz, 2018, s. 49).*

Görüldüğü üzere Scott kolektif ve organize edilen kamusal alanda görünür olan direniş biçimlerinin de gündelik hayatta direniş kavramsallaştırmasına dahil etmektedir ve bu durum ortaya atılan kavramsallaştırmanın kitlesel yönüne de vurgu yapmaktadır. Ancak Scott’ın gündelik hayatta direniş kavramsallaştırmasına benzer olup kimi açılardan farklı şekillerde ele alınan direniş kavramı Certeau tarafından sadece sıradan insanın direnişi ile sınırlı tutulmaktadır. Certeau’nun asıl hedefi, benzer bir biçimde zayıf olanın, egemen olanın stratejik tavırlarına karşı geliştirdiği operasyonel pratikleri ele alması ve bu pratiklere taktikler adını vermesi bununla da kalmayıp taktikleri mercek altına alırken bireyden hareket eden bir perspektif geliştirerek, iktidar mekanizmalarının karşısına sıradan bireyi yerleştirme çabasıdır. (Yılmaz, 2018, s. 51). Tüm bu sebeplerden dolayı bu çalışma Scott’ın yerine Certeau’nun “*sıradan bireyin direnişi*” kavramsallaştırmasını kuramsal olarak temel almaktadır.

1.4.1.2. Stratejiler ve Taktikler

Gündelik yaşam iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir; hatta tam da tahakküm ilişkilerinin üzerine kurulmuştur. Fakat Certeau’nun ileri sürdüğü üzere gündelik yaşam tümüyle bir kabulleniş de değildir. Certeau’ya göre bu kabulleniş bireyin toplumsal uzamda erk karşısında tümüyle boyun eğmediği bir kabullenıştır. “Peki Certeau bu direnişi nasıl, hangi kavramsallaştırmalar ışığında açıklamaktadır?” şeklinde bir soru yönelttiğimizde, Certeau’nun bunu “*strateji*”, “*taktik*” ve “*tüketim*” kavramlarıyla izah ettiği görülmektedir. Certeau’nun ifadesiyle “*strateji, bir istek öznesi ile bir erk öznesinin belli bir ‘çevreyle’ yalıtılmasıyla oluşan güç ilişkilerinin ölçülüp tartılmasıdır. Strateji uygulaması her şeyden önce belirli bir aidiyet olarak çerçevesi çizilen bir alanın varlığını gerektirir. Bu alan ilişkilere belirgin bir biçimde dıştan bakabilecek idareyi mümkün kılan bu idarenin zeminini oluşturan alandır.*” (Certeau,

Giard, & Mayol, 2015, s. 54). Yani stratejiler güç/iktidar ilişkileri ile ortaya çıkan zamana bağlı kalmayıp, mekana ihtiyaç duyan ilişkileri tanımlamaktadır. Daha açıklayıcı bir şekilde meseleyi izah edersek; Certeau iktidarın her yerde olduğu ön kabulü ile gündelik yaşamın her yerine sızmış olan iktidarın hakim düzenlemelerini stratejiler olarak tanımlamaktadır.

Certeau'nun “strateji”nin karşıtı olarak konumlandığı “taktik”, gündelik yaşam içerisinde sıradan insanın egemen yapı karşısında gizil biçimde kendini yeniden yaratması olarak tanımlanabilir. “Strateji” ve “taktik” ayrımını daha anlaşılır bir şekilde ifade edersek; Stratejilerin tersine taktiklerin adı yoktur. Stratejiler basitleştirir ve ad koyar; taktikler ise bütün karmaşıklığıyla, ancak bütün birikimiyle ve yılların, yüzyılların hafızasıyla gündelik hayatın kendisidir; yürümek, yemek, içmek, konuşmak gibi pratikler ya da performanslardır. Örneğin bir kavram olarak “kent” uyulması gereken bir stratejidir; köyden kopup gelenlerin uymaları beklenen bir kültür, trafik ışıkları, yeşil alanlar, ticaret ve konut alanlarıdır.

Bir strateji olarak kenti uzmanlar planlar; ama yayalar o kenti “kullanırlar”: yürürken taktiklerini devreye sokarlar; kestirmeye saparlar, sağa sola bakınırlar, dururlar, yeniden yürürler. Onlar uzmanların planladıkları kentle kuşatılmışlardır; onun içinde varolurlar, ama onların akıllarında kurdukları kent, kentin sokakları, parklar ve bahçeler başka şekillerde tezahür eder. Onlar, gündelik taktikleriyle yürüdükleri sokakları değiştirirler; başka anlamlar katarlar; farkında olmadan kenti yeniden kurarlar. Ve stratejiler, her zaman taktiklerin bu köstebek performansı karşısında öncelemek, kendilerini ve kuşattıklarını yeniden tanımlamak zorunda kalırlar. Sonuç olarak, taktikler bir bakıma kurnazlıktır; güçlülere karşı “zayıfın sanatı”dır; stratejileri bozar ve çarpıtırlar. (Kentel, Ahıska, & Fırat, 2009, s. 7).

Taktikler ötekinin alanına yavaş yavaş sızmaktadır çünkü taktik yukarıda da ifade edildiği gibi “zayıfın sanatı”dır. Öteki olarak nitelendirilen ve “madun” yerine konulan zayıf, kendisine yabancı güçlerden çıkar sağlamak amacıyla olduğu için hep çabalayan konumdur. Zayıfın amacı birbirinden ayrışık parçaları bir araya getirerek “fırsat” yakalamaya çalışmaktır. Certeau'ya göre gündelik hayatımızda pazara gitmekten yemek yapmaya kadar birçok alışkanlık ve pratik “taktik” kavramsallaştırmasının içinde yer almaktadır. Michel de Certeau bu iki temel kavramı tanımlamaya çalışırken Antik Yunanca'da “kurnazlık” anlamına gelen “metis” kavramını kullanmaktadır. Metis

kavramı “*bir uygulama içine gizlenmiş...önsezi, keskin zeka, öngörü, kıvrak zeka, aldatmaca, iş bilirlik, dikkat, uygun fırsatı bulma becerisi, çeşitli maharetler, uzun bir sürede edinilen tecrübeler*”dir (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 172). Bunu daha açık bir biçimde ifade edersek; kurnazlık, aldatmaca, düzenbazlık yeteneklerini kapsayan metis, Certeau’nun inceleme konusu olan “*sıradan insan*”ın kendi lehine erk mekanizmasına karşı geliştirdiği operasyonel tavırların arkasında bulunan bir beceridir (Yılmaz, 2018, s. 26). Bu beceri sayesinde sıradan insan gündelik hayatının devamlılığını sürdürebilir.

Michel de Certeau günlük yaşamın içerisinde pratik olarak nitelendirdiği “*edimler*”i incelerken “*tüketim*” olgusuna da açıklık getirmiştir. Tüketim, üretici tarafından pazara sunulan kültürel metanın pasif bir biçimde tüketilmesi değildir. Her ne kadar erk tarafından üretilmiş ve erk kanalıyla yayılıyor olsa da, tüketim anında erkin müdahalesi olamaz. Bu olgu esasında İngiliz Kültürel çalışmacılardan olan Stuart Hall tarafından “*alımlama*” olarak da kavramsallaştırılmıştır. “*Alımlama*” esnasında birey bilişsel bir sürece girerek, metni ya da söylemi istediği şekilde tüketebilmektedir. Bir göçmen ile bir erk sahibinin herhangi bir söylemden anlayacağı şeyler oldukça farklıdır. Burada metnin ya da söylemin farklılaştırılması söz konusudur.

1.4.2. Pierre Bourdieu ve Gündelik Hayat

Sosyoloji biliminin kurucu babalarından, günümüz çağdaş sosyologlara kadar sosyoloji biliminin temel vazifesi devamlı olarak dönüşüme uğramıştır. Kimileri sosyoloji bilimini düzen sağlamakla ve dolayısıyla düzen sağlayıcı mekanizmalar olan toplumsal yapıları incelemekle görevlendirirken, kimileri de toplumsal yapıları “*tatile*” çıkarıp bireyin “*anlamlı*” eylemlerine yönelmesi gerektiği şeklinde bir görevlendirmeye gitmektedir. Yapılan bu yorumlar ve ortaya atılan bu kuramlar, kolektif ile bireyselin, sistem ile aktörün, yapı ile eyleyicinin arasında bir çatışmaya dönüşerek sosyoloğu bu iki kutup arasında tercih yapmak zorunda bırakmıştır. Bourdieu’ya göre ne sosyoloji ne de sosyolog bu iki kutup arasında tercih yapmak zorundadır. Ona göre toplumbilimin en temel vazifesi, toplumsal evreni meydana getiren muhtelif toplumsal uzamların en derine gömülü bulunan toplumsal yapıtlarını olduğu kadar, bu toplumsal yapıtların yeniden üretim sağlama eğilimi gösteren mekanizmalarını da gün ışığına çıkarmaktır (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 17).

Kartezyen karşıtı olan ve düalizmlerin sosyal teoriyi istila ettiğini ve sosyal teorilerin verimli bileşenlerini etkileyerek onu çıkmaza soktuğunu savunan Bourdieu bu kaos ortamından çıkmak için çözüm arayışına girmiştir. (Tatlıcan & Çeğin, 2007, s. 303). Peki, Bourdieu “*teorik sesler keşmekeşi*”ne karşı nasıl bir çözüm sunmaktadır? Bourdieu sosyolojiyi kaosa sürükleyen bu ikilikleri aşmak için “*görünürde karşıt olan bu iki paradigma'nın world hypothesis'lerini (dünya hipotezlerini), toplumsal dünyanın özünde ikili gerçekliği yeniden yakalamayı hedefleyen bir çözümleme biçiminin uğrakları haline getirir.*” (Swartz, 2015, s. 135). “*Cuff vd.'nin ifadesine göre Bourdieu 'bilgi bilen durumundan bağımsız mıdır, yoksa onun bir ürünü müdür?' sorusundan hareketle klasik epistemolojik dualizm problemine*” odaklanarak çözüm önerisi olan habitus kavramını geliştirir (Tatlıcan & Çeğin, 2007, s. 307). Bunu yaparken de hem özneleri “*tatile*” çıkaran mekanik yapısalcılıktan, hem de eyleyicilere “*kültürel sersem*” biçimindeki yaklaşımdan ya da bireyi merkez edinen ve bundan dolayı sahte çatışkılar oluşturan kuramlardan uzak durmaya çalışır. (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 20). Dolayısıyla Bourdieu'nün habitus kavramı ile sosyal bilimlerde bitmek bilmeyen nesnelcilik-öznelcilik tartışmasını aşmayı hedeflediği gayet açıktır (Tatlıcan & Çeğin, 2007, s. 307). Bourdieu'nun pratik kuramının gündemini belirleyen kilit bir mesele vardır: *Eyleme düzenliliğini veren nedir; eylem kurallara, normlara ya da bilinçli niyetlere itaatin ürünü olmaksızın nasıl düzenli istatistiksel örüntüler sergiler...Hem toplumsal eylemde gözlenen, çoğunlukla yalnızca onları hesaplayabilecek zamanı ve çabayı harcayan sosyal bilimcinin bakışına açık olan düzenlilikleri, hem de özgür, amaçlı, akıl yürüten, gündelik eylemlerini pratik bir biçimde sürdüren , yapıların tam anlamıyla farkında olmayan ya da onlar üzerine bilinçli olarak düşünmeyen aktörlerin deneyiminin gerçekliğini nasıl dikkate alabiliriz? Bourdieu bütün bu açmazları dikkate alan bilimsel dil bulmaya çalışır. Bunu yapmasına imkan veren iki kilit kavramı vardır: habitus ve alan.* (Swartz, 2015, s. 137).

Aslında “*habitus*” kavramı sosyal bilimler içerisinde yeni bir kavram değildir. Habitus kavramı, Marcel Mauss'dan (bedensel teknikler makalesinde) Veblen'e, Veblen'den de (aylak sınıfın kuramında) Elias'a kadar pek çok sosyal bilimci ve antropolog tarafından kullanılmıştır. Örneğin: Mauss “*Bedensel Teknikler*” adlı makalesinde habitus kavramının Fransızca'daki “*alışkanlık*” olarak değil de Aristoteles'teki gibi “*exis*” “*edinme*” ve “*yetenek*” biçiminde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir. (Mauss, 2005, s. 469). David Swartz'a göre ise habitus kavramı Aristoteles'in “*hexis*”

fikrinden gelmektedir. “*Hexis: cisimleşmiş ve adeta duruş haline gelmiş yatkınlık iken daha sonra skolastisizmle birlikte habitusa dönüştürülmüştür*” (Swartz, 2015, s. 154).

Bourdieu ise habitus kavramını Ervin Panofsky’nin “*Gothic Architecture and Scholasticism*” adlı eseri incelemesi üzerine formüle etmiştir. Panofsky’nin “*zihinsel alışkanlık*” ve “*alışkanlık oluşturunca güç*” gibi fikirlerinden yararlanarak Bourdieu, habitusun eylemi doğuran bir güç olduğu fikrini geliştirmiştir. Bunun yanında Chomsky’nin “*üretici gramer*” kavramına yakın “*üretici yapısalcılık*”(genetic structuralism) kavramını geliştirmesiyle “*gramerin konuşmayı düzenlemesi gibi, habitusun yapıları da sonsuz sayıda olanaklı pratik üretebilir*” fikrinde olup habitusun bir icat kapasitesi olduğunu vurgulamaktadır (Swartz, 2015, s. 146). “*Yorumcuların çoğu benim nosyonu kullanma şeklim ile benden önceki kullanımlar arasındaki temel farkı hiç görmüyorlar –özellikle “alışkanlık” [habitude] dememek için “habitus” dedim: yani en güçlü anlamıyla pratik hakimiyet, yatkınlıklar sisteminde kayıtlı - yaratıcı demiyorum ama üretici- kapasite*” (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 111).

Bourdieu’nün bir eylem teorisyeni olduğunu göz önüne aldığımızda; Bourdieu, pratik kuramını ortaya koyarken kuram içerisinde kilit rol oynayan bu kavrama “*alışkanlık oluşturan güç*”, “*kültürel bilinçdışı*”, “*zihinsel alışkanlık*” gibi atıflarda bulunmaktadır. (Swartz, 2015, s. 147). Fakat “*habitus*” kavramı sadece bu atıflarla sınırlı bir kavram değildir. Dolayısıyla habitusun anlaşılmasının nedeni de Bourdieu’nun onu çok çeşitli şekillerde kavramsallaştırmasıdır. Bu kavramsallaştırmalar da aşağıdaki gibidir:

- belirli tarzlarda davranmaya yönelik ampirik eğilimler olarak (“yaşam tarzı”)
- dürtüler, tercihler, beğeniler ve hisler olarak;
- somutlaşmış davranış olarak
- aktörlerin sahip olduğu bir çeşit dünya görüşü ya da kozmoloji olarak
- beceriler ve pratik toplumsal yetenek olarak
- yaşam fırsatlarına ve kariyer yollarına ilişkin büyük amaçlar ve beklentiler olarak (Smith & Riley, 2016, s. 197).

Bu tanımlamalar ışığında Bourdieu, “*habitus*”un aslında akla dayanmadığını, bunun aksine “*fileye doğru koşan tenis oyuncusunun aldığı ani karara*” benzediğini ifade etmektedir. Aslında tenis topuna nasıl vuracağı ya da nasıl bir girişimde bulunacağı gibi durumların hepsi habitus tarafından belirlenmektedir. Yani Bourdieu’ya göre “*pratikleri*

ve pratiklerin algısını örgütleyen, yapılandıran bir yapı olarak habitus, aynı zamanda yapılandırılmış bir yapı” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. (Bourdieu, 2016, s. 255). Dolayısıyla Bourdieu habitus kavramıyla, habitusun sadece tenis oyununda değil, hayatımızın tüm yönlerinde etkili tarzda tepkide bulunmamızı mümkün kılan şey olduğunu ileri sürmektedir (Smith & Riley, 2016, s. 197). Habituslar alanların yapısal karakterlerinin birey tarafından içselleştirilmesi ve pratikler olarak dışsallaştırılmasıdır. Sosyalleşme sürecinde deneyimlere bağlı olarak sosyal yapıların düşünme ve algılama biçimlerine nakşolunması ve bunların tümünün bedensel bir yatkinlik sistemine dönüşmesidir.

Özetle; Bourdieu bilhassa “*eylem*”in ya da “*pratik*”in iki yönünü vurgulamaktadır: nesnelleşmiş olmak (bireye dışsal bir “şey” olarak kendini ortaya koyduğunda) ve içselleştirilmiş olmak (birey onu kendine mal ettiğinde). Böylece Bourdieu bu iki boyutun dikkate alınmasını sağlayan bir kavramı formüle etmiştir: habitus. Bourdieu bu kavramı iki şeyi belirtmek için kullanmıştır. İlki sosyal gerçekliğin zihinlerde ve bedenlerde kendini kabul ettirmesi, yani dışsalın içselleştirilmesi ve ikincisi çeşitli toplumsal pratikler yoluyla onun inşa edilme biçimleri, yani içselin dışsallaştırılması. Riutort’a göre gerçekten de Bourdieu ortaya koyduğu habitus kavramı üzerinden şunu göstermeye çalışmıştır. Öncelikle özneye kalıcı bir biçimde kendini dayatan belli bir toplum vizyonu (ki Bourdieu’nün “yatkinlikler sistemi” olarak adlandırdığı şey), özne tarafından, toplumsal uzamda aldığı konuma göre içselleştirilmektedir. Bu “*yatkinlikler*” birbirlerine uyarlanmış bir dizi toplumsal pratik üretir (eş seçiminden... yeme alışkanlıklarına kadar) ve üretilen bu pratikler, öznenin gözünde zamanla tartışmasız şeyler halini almaktadır. Dolayısıyla habitusu oluşan öznenin uyguladığı pratikler onun habitusuna sıkıca bağlıdır (Riutort, 2017, s. 86). Fakat habitusun basit bir teknolojik program gibi olmadığının mutlaka altı çizilmelidir. Özne ne kadar habitusu tarafından programlansa da, habitus bireyin sosyal yaşamı boyunca dönüşümlere ve değişimlere uğramaktadır.

Certeau’nun, Bourdieu’nün kuramı ile ilişkisine değinecek olursak; Certeau Bourdieu’nün kavramlarıyla yakın etkileşim içindedir. Özellikle habitus kavramı Certeau’nun gündelik hayat pratiklerine ilişkin kuramında yer verdiği bir kavramdır. Çünkü Certeau’ya göre “*taktiklerimiz, ancak başka bir toplumun tarihine yapılan geri dönüşle incelenebilir hale gelirler: Bourdieu’nun Kabiliye’de ya da Bearn’ de*” yaptığı

da buna örnektir. Bu taktikler bize başka yerlerden başka diyarlardan seslenirler. Sanki Batı “ussallığı” tarafından çizgi dışılığına itilmiş bu taktiklerin, görünür ve açılmış olabilmeleri için başka bir sahneye ihtiyaçları varmış gibi. Başka diyarlar, Batı kültürünün kendi söyleminden dışladıklarını bize getirirler. (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 133).

1.5. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları

1.5.1. Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Kuramı

Wallerstein’ın “*Modern Dünya-Sistemleri*” eserinden yola çıkan bazı sosyoloji kuramcıları uluslararası göçün kökenlerini ilginç bir şekilde 16. Yüzyıl’dan bu yana gittikçe gelişen ve genişleyen dünya ekonomi pazarının yapısıyla bağlantılandırmışlardır. Bu kurama göre capitalist ekonomik ilişkiler merkez ülkelerin dışında kalan çevre ülkelerin toplumlarına tesir ederek merkez ülkeye doğru göç etmeye yatkın bir nüfus ortaya çıkarmaktadır (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino, & Taylor, 2014, s. 24). Bağımlılık okulu olarak da adlandırılan Merkez-Çevre kuramı Immanuel Wallerstein, Samir Amin, Andre Gunder Frank gibi birçok sosyal bilimci tarafından geliştirilmiştir. Merkez-Çevre kuramına göre; dünya merkez ve çevre olarak ikiye bölünmüş ve bu iki dünya birbirlerine ekonomik temelde bağımlı olarak varolmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 78).

Wallerstein’a göre, merkez-çevre modeli teorisyenleri için temel gerçeklik “uluslararası ticaretin eşitler arasında bir ticaret olmadığı” varsayımdır. Bazı ülkeler (merkez ülkeler olarak ifade edilen) ekonomik açıdan diğerlerine göre daha güçlüdür ve dolayısıyla artı-değerin zayıf ülkelerden (çevre ülkeler olarak ifade edilen) merkez ülkelere akmasına imkan veren koşullarla ticaret yapabilmektelerdir (Wallerstein, 2011, s. 32). Yine Wallerstein’ın ifadelerinden yola çıkıp merkez çevre kuramını açıklamaya devam edersek; merkez olarak adlandırılan ülkeler ekonomik ve sosyal anlamda gelişmiş capitalist ilişkiler sistemini benimsemiş ülkelerdir.

Çevre olarak adlandırılan yani Pan-Avrupa dışında kalan ülkeler bu capitalist ilişkiler sistemi ile kuşatılmış merkez ülkelere bağımlı olan ülkedir (Çağlayan, 2006, s. 79). Merkez ve çevre ülkeler Wallerstein’ın ifade ettiği gibi “*bu ülkeler birbirleri ile ilişkiseldir*” ve birbirlerine bağımlıdır (Wallerstein, 2011, s. 59). Aslında merkez-çevre kuramında anlatılmak istenen şudur: Çevre ülkeler merkez ülkelerin sürekli capitalist

gelişimi için vazgeçilmez bir konumdadır ve bu zorunluluk aslında bir bağımlılık sistemi oluşturmaktadır. Kurulan bu bağımlılık sistemi içerisinde kapitalist ilişkilerin hakim olduğu merkez ülkelere hammadde, ucuz işgücü ve üretilen metanın pazarlanması için çevre ülkelere gereksinim duymaktadır. Halbuki çevre ülkelerden temin edilen hammadde yine çevre ülkelerden giden ucuz işgücü tarafından üretilerek maliyet düşürülmekte ve düşük maliyetli mamul ürünler ülke içinde tüketilmekte ayrıca bu ürünler çevre ülkelere ihraç edilerek kapitalist ekonomik sisteme geri dönüş sağlamaktadır (Çağlayan, 2006, s. 80). Dolayısıyla kurama göre ekonomisi güçlü olan merkez ülkeler zenginliklerine zenginlik katmaktadır ve bu eşitsiz bir ekonomik sistem sonucunda merkez ülkelere yoğun bir göç akışı meydana gelmektedir.

1.5.2. Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı

Göç çalışmaları içerisinde yer alan network kavramı, göçmenlerin terk ettikleri ana vatanları ile yerleştikleri yeni ülkelerdeki kendi gibi göçmen ve göçmen olmayan bireyler arasında akrabalık, ortak köken ve dostluk bağlarından meydana gelen bireyler arası bağları ifade etmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 31). “*Network kuramı*” ise; herhangi bir yerde var olan göç akışının devam etmesinde eski göçmenlerin kurduğu ağlara vurgu yapmaktadır. Çünkü eski göçmenler gittikleri yeni coğrafi mekanda hayatini devam ettirebilmek için temel düzeyde yeni ağlar kurar ve böylelikle ilişkileri doğrultusunda sosyal sermaye oluştururlar. İşte daha sonra gidecek olan göçmenler de göç sırasında karşılarına çıkacak engelleri aşmak için bu ağı kullanırlar. Dolayısıyla kurulan ağlar sayesinde zincirleme göç dalgaları meydana gelmektedir. Zaman içerisinde kurulan bu ağlar kendiliğinden kurumsallaşarak kendini yeniden üretmeye başlamaktadır. Göçmen ilişkiler ağı kuramının göç sosyolojisi içinde var olan diğer kuramlardan farkı ise “*göçü, göçmenlik üzerinden anlamaya ve analiz etmeye*” gayret göstermesidir (Çağlayan, 2006, s. 84).

1.5.3. Göç Sistemleri Kuramı

Uluslararası ilişkiler bağlamında ekonomik ve politik bir temellendirme ile geliştirilen göç sistemleri kuramı; en az iki yada daha fazla ülke arasında karşılıklı göçmen değişimi ile meydana gelen göç sistemi ve ilişkiler zinciri olarak tanımlanabilmektedir. Göç sistemleri kuramı, göç hareketlerinin çoğunlukla göç veren ve göç alan ülke arasında kolonyal ilişkiler, siyasi etkileşim, ticaret veya kültürel bağlara dayanan ve çok öncelerden beri var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığı savunulmaktadır. Örneğin;

Dominik Cumhuriyetinden ABD'ye doğru yapılan göç 1960'lı yıllarda Amerikan askeri işgali nedeniyle başlamıştır. Yine benzer şekilde hem Vietnam hem de Kore'den ABD'ye doğru yapılan göç bu bölgedeki Amerikan askerinin uzun zamandan beri var olmasının bir sonucudur. Birleşik Krallık'a doğru yapılan Hintli, Pakistanlı ve Bangladeşli göçü Birleşik Krallığın Hint coğrafyasındaki kolonyal varlığı ile bağlantılıdır (Castel & Miller, 2008, s. 36). Dolayısıyla örnekte de görüldüğü gibi göçmen değişimi sadece iki yakın ülke arasında değil farklı kıtalarda ve uzak coğrafyalardaki iki uzak ülke arasında da gerçekleşebilmektedir.

Göç sistemleri kuramının açılmasında önemli isimlerden biri olan Thomas Faist'e göre bu kuram, makro kuramlardan biri olan dünya sistemi kuramı ile mikro ölçekli kuram olan ağ kuramı arasında yer almaktadır. Faist, göç sistemleri kuramının üç temel özelliği olduğunu ifade etmekte ve şöyle sıralamaktadır:

1. *“Göç Sistemleri Kuramı, göç sistemlerindeki süreçler üzerine yoğunlaşır. Göç hareketi tek seferlik bir hareket değildir. Bir kez başlarsa, bir süreci dönüşerek, sürekli kendini yenileyerek devam edecektir.*
2. *Göç sistemleri kuramları insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlar ve bağlantıların varlığı üzerine kurulmuştur. Bir göç sistemi birbirine insan akışı ve karşı-insan akışlarıyla bağlı iki ya da daha fazla ulus-devlet içerir. Bu bağlar genellikle göç, akınlara başlamadan önce kurulmuştur. Tersine göçlerle zaman içinde anayurt tekrardan göç alan bir ülkeye dönüşebilir.*
3. *Göç sistemleri kuramcıları toplumsal ağ kuramını güçlü bir şekilde uygulamışlardır. Göç sürecine kaatılan bireyler, ulus devletler arasındaki ekonomik eşitsizlikler ve göç alan ülkelerin kabul etme politikaları, hane halkı, ailelerin kalış ve gidiş alternatifleri gibi engelleri aşmak için stratejiler geliştirirler. Bu engellerin aşılmasında en önemli factor, ulus aşırı toplumsal ağlardır.” (Adıgüzel, 2016, s. 32)*

Sonuç olarak, Faist'e göre göç sistemleri teorisi dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasında mezzo-ölçekli bir geçiş kuramıdır.

1.5.4. Ulus-Ötecilik Kuramı

Ulus-ötecilik kavramı, 1960'lardan beri, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında ulus sınırlarının üzerinde ve uluslararası ilişkilerle bağlantılı olarak gerçekleşen her türlü etkileşim ve kurum için kullanılmaktadır. 1990'lardan beri *“ulusötecilik”* ve *“ulusaşırı sosyal alanlar”* antropoloji ve sosyolojik çalışmalarda epeyce farklı alanlarda

kullanılmaktadır. Bu alanlar sadece politik ilişkiler, politik organizasyonlar ve kurumlar değil ayrıca göçmen olan belli gruptaki insanların gündelik yaşamıdır (Pries, 2003, s. 17). Buradan yola çıkarak “ulus-ötesileşmeyi” tanımlamaya çalışırsak Basch ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada ulus-ötesileşme, “göçmenlerin, anavatanları ve göç edecekleri ülkenin toplumlarını birbirine bağlayarak oluşturdukları ve sürdürdükleri çok damarlı sosyal ilişkiler ve etkileşimler yoluyla ortaya çıkan süreç” olarak tanımlanmıştır (Basch, Schiller, & Blanc, 1994, s. 7) Bu biçimde yapılan bir tanımlama coğrafi, politik ve kültürel sınırların ötesinde farklı düzeyde inşa edilen ilişkilerin ürettiği alışkanlıklar ve tüm bunların kesiştiği noktada yeni sosyal alanlar varsayarak, göçmenlerin “aynı anda iki yada daha fazla ulus ile” bağlantı halinde olduğunu ifade etmektedir (Basch, Schiller, & Blanc, 1994, s. 7).

Dolayısıyla ulus-öteciliğin temel ilkesi haline gelen “ne orada ne burada, hem orada hem burada” söylemi bu süreci net bir biçimde özetlemektedir. Ulus- ötesi göç kuramı, göç eden kişilerin yaşamlarının kelimenin tam anlamıyla ulus-devlet sınırlarının ötesinde yaşadıklarını ifade eder ve bu kişilere “ulus-ötesi göçmen” adı verilmektedir (Guarnizo, Portes, & Haller, 2003, s. 1212). Ulus-ötesi hareketler ise kurumsal olmayan, gruplar ya da ulusal sınırların ötesindeki bireylerden oluşmuş sosyal sermaye ağlarıyla aktörlerce sınırlar ötesinde başlatılan ve devam ettirilen hareketlerdir. Göç yoluyla oluşan ulus-ötesi alanlar ise bunlardan bir tanesidir (Portes, 2001, s. 185).

Özellikle ilerleyen iletişim ve teknoloji ile birlikte ulus-devlet sınırlarının ötesine ulaşan akışların hangilerinin ulus- ötesi sosyal hareketler bağlamında ele alınacağı oldukça önemli bir meseledir. Portes’ten aktaran Körükmez’e göre ulus-devlet sınırları ötesinde gerçekleşen hareketleri dört maddede ele almaktadır.

1. “Ulus-devletler tarafından gerçekleştirilenler (elçilikler, diplomatik aktiviteler, vb.)
2. Tek bir ülkeyi baz alan formel kurumlarca gerçekleştirilenler (üniversitelerin diğer üniversitelerle değişim programları, performans grupları tarafından gerçekleştirilen çok ülkeli organizasyonlar vb.)
3. Birden fazla ülkede faaliyet gösteren formel kurumlarca gerçekleştirilenler (BM gibi pek çok farklı ülkede ajansları olan küresel şirketler)
4. Sivil toplum kategorisinde yer alan kurumsal olmayan aktörlerce gerçekleştirilenler (farklı ülkelerden tabandan gelen çevre koruma stratejileri ya da göçmenler tarafından sınırların ötesinde gerçekleştirilen ticari girişimler).” (Korkmaz, 2012, s. 9)

Bu hareketlerden yalnızca dördüncü kategoridekiler ulus-ötesi hareketler içinde yer alabilir, diğerleri ise çokuluslu ya da uluslararası kategorinde ele alınabilir

1.6. Uluslararası Göç Kavramları

1.6.1. Mülteci (Refugee) Kavramı

Uluslararası göç hukukuna göre mülteci; *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyetiveya siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve, söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”*dir (IOM, 2009, s. 43). Fakat, Türkiye’de ortaya çıkan ihtiyaçtan dolayı *“mülteci-sığınmacılar”* için en kapsamlı hukuki düzenleme 11.03.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK) ile gerçekleştirilmiştir. Bu hukuki düzenleme ile çoğu alanda yeni ve farklı değişimler olsa da Türkiye’nin mültecilik konusunda 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde çekimser davranıp mülteciliği coğrafya eksenli tanımlaması ve bununla ilgili kısıtlamaların olması halen devam etmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte Türkiye’deki uluslararası koruma bakımından hukuki düzenlemelerde *“şartlı mülteci”*, *“ikincil koruma”* ve *“geçici koruma”* gibi daha önce yer verilmemiş bazı kavramların yer almasını sağlamıştır.

YUKK’un 62. Maddesine göre şartlı mülteci: *“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”* Türkiye devletinin 2018 yılına kadar uluslararası koruma konusunda 2018 yılına kadar sadece toplam 90 kişiyi mülteci statüsü kapsamında değerlendirmiştir.

1.6.2. Sığınmacı (Asylum Seeker)

Göç terimleri sözlüğüne göre sığınmacı: *“ilgili ulusal ve uluslararası belgeler çerçevesinden bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne*

ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar, ve eğer kendilerine insani yada diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınırışı edilebilirler.” (IOM, 2009, s. 49). Türkiye bağlamında meseleyi ele aldığımızda mülteci status için gerekli olan tüm şartlar sığınmacı status için de geçerlidir; fakat mülteci statüsünden farklı olarak sığınmacı status Avrupa haricindeki ülkelerden gelerek sığınma talebinde bulunanları kapsamaktadır. Bu ikisi arasındaki temel fark mültecinin herhangi bir Avrupa ülkesinden gelmiş olması, sığınmacının ise Avrupa haricindeki ülkelerden gelmiş olmasıdır. Dolayısıyla Suriyelilere ne kadar geçici koruma status verilmiş olursa olsun mülteci statüsünde yer almaları mümkün gözükmemektedir. (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, s. 23).

1.6.3. Göçmen (Immigrant)

Uluslararası Göç Örgütüne göre uluslararası düzeyde bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. “*Göçmen teriminin ‘kişisel rahatlık’ amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsure olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.*” (IOM, 2009, s. 22). Türkiye’de göçmen statüsü ile ilgili hukuki düzenlemeler içerisinde 2510 sayılı İskan Kanunu’nun 4. Maddesi gereğince Türkiye’ye gelen yabancıların göçmen olarak kabul edilebilmesi için Türkiye’ye yerleşmek niyetlerinin yanında Türk kültürüne bağlı olmasıda gerekmektedir (Dedeoğlu & Ekiz Gökmen, 2011, s. 60). Türkiye de durum böyle iken Birleşmiş Milletler göçmeni; gönüllü olup olmaması, sebepleri, düzenli veya düzensiz olması, göç yolları ne olursa olsun gittiği herhangi bir yabancı ülkede bir tıldan fazla sürede ikamet eden birey olarak tanımlamaktadır (Adıgüzel, 2016, s. 5).

1.7. Uluslararası Göç Bağlamında Suriye Göçü ve Türkiye’deki Suriyeliler

1.7.1. Suriye Göçünün Genel Durumu

Akdeniz’in doğu ucunda Türkiye’nin güneyinde yer alan Suriye Arap Cumhuriyeti 185,6 bin kilometrekare toprak parçasına sahiptir. Resmi dili Arapça olan Suriye Arap

Cumhuriyeti'nin nüfusu 22,5 milyondur. En fazla nüfus yoğunluğuna il 4,6 milyon olan Halep iken başkenti Şam 1,7 milyon nüfusa sahiptir. Suriye halkının ortalama ömrü erkekler için 72, kadınlar için 77'dir (AFAD, 2014).

Suriye'de iç savaş başladığında nüfusun etnik dağılımının yaklaşık %90' Arap, %9 Kürt ve %1 Ermeni, Çerkez ve Türkmenlerden oluşmaktadır. Mezhepsel dağılımına baktığımızda ise %74'ü Sünni-Müslüman, %12'si Şii, %10'u Hristiyan, %3 Dürzi ve %1'i de diğer dinlerden oluşmaktadır (İnce, 2018, s. 138). Farklı etnik ve dini gruplardan oluşan Suriye'nin siyasi yönetimi 1970 yılında Hafız Esad'ın yönetime el koyması ile değişik bir yapılanmaya gitmiş ve yönetim Hafız Esad'ın ölümünden sonra oğlu Beşar Esad'a geçmiştir (Şöhret, 2016, s. 39).

Suriye Arap Cumhuriyetinin siyasi yapısı teorikte cumhuriyet ve demokrasi üzerine kurulmuş olsa da pratikte rejim bu söylenenlerin aksine otoriter bir yapıya sahiptir. Mesela Suriye halkı oy kullanma hakkına sahip olsa bile hiçbir seçimde oy kullanamamıştır. Yaklaşık 47 yıldır devam eden azınlık yönetimi halk ile devlet arasında bir çatışmaya sebep olmuş ve bu çatışmaya "*Arap Baharı*" adı verilmiştir (Şöhret, 2016, s. 40). "*Arap Baharı*" olarak adlandırılan rejim karşıtı gösteriler Suriye'ye de yayılmıştır. Rejim karşıtlarınca küçük gruplar halinde gerçekleştirilen gösteriler 47 yıldır yönetimde olan Esad rejiminden daha fazla özgürlük talep ettiler. Ancak Esad rejimi özgürlük yanlılarının taleplerine cevap vermek yerine çok şiddetli bir şekilde bastırmaya çalışmıştır (Çetin & Uzman, 2013, s. 3). Suriye'de küçük gösterilerle başlayan protestolar daha sonra iç savaşa dönüşmüştür. İç savaşın akabinde Suriye'den özellikle komşu ülkelere büyük göç hareketi başlamıştır. Bu ülkelerin başında Lübnan, Türkiye, Ürdün, Mısır, Irak gelmektedir.

Suriye'den Türkiye'ye gelen göç dalgası aslında ilk olarak 2011 yılında 252 kişilik bir kafilenin gelmesi ile başlamıştır. Bu yoğun olarak Türkiye'ye doğru yönelen göç hareketi 2011 yılının sonunda 14.237, 2013 yılında 224.655'e yükselmiştir. Bu yoğun göçmen nüfus Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay gibi sınıra yakın illerde yığılmaya başlamış BM ve Türkiye devleti sınır illerde çadır kentler kurmaya başlamıştır. Türkiye'nin "açık kapı" politikası uygulaması göç dalgalarını daha da artırmıştır. Özellikle 2014 yılında Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 1.519.286 ya, 2015 yılında 2.503.549'a, 2017 yılında 3.424.237 sayısına ulaşmıştır (Erdoğan, 2017, s. 2). BM tarafından yayınlanan 2018

yılının en son verilerine göre 3.622.366 Suriyeli Şuan Türkiye devletinin sınırları içerisindedir.¹

1.7.2. Suriyelilerin Türkiye'ye Göç Etmesinin Sebepleri

Suriye ile Türkiye'nin tarihsel anlamda 400 yıllık gibi uzun süreli bir birlikteliği olmuştur. Şüşüpheşiz bu birliktelik ortak toplumsal hafızayı beraberinde getirmiştir. Her ne kadar Türkiye ve Suriye ulus-devlet sınırlarına sahip olsada aslında bu sınırlar kendiliğinden belli bir tarihsel süreç içerisinde değil tamamen siyasi zihniyet sonucunda oluşmuştur. Fakat bu siyasi, yapay sınırlar coğrafyayı böldüğü gibi toplumsal ilişkileri de bölmüştür. Kaya'ya göre çizilen yapay sınırlar İmparatorluk zamanında var olan toplumsal ilişkileri bölse de toplumsal bilinç hala devam etmektedir. Türkiye'nin güneyinde bulunan Suriye'ye sınır illerde bulunan insanların Suriye'deki pek çok ilde akrabaları bulunmaktadır. Özellikle iç çatışma öncesinde iki sınır arasında yaşanan evlilikler yoluyla akrabalık bağları hem daha fazla kuvvetlenmiş hem de yeniden üretilmiştir. Çağlayan'a göre; *"Türkiye Suriye arasındaki sınır olgusuna ve algısına baktığımızda, oluşturulan sınırın ne kültürel, ne etnik, ne de coğrafik bir sınır olmadığı açıktır. Yapay bir şekilde oluşturulan bu sınır sadece ve sadece iki farklı devletin egemenlik alanlarını belirlemektedir. Yine tarihsel süreçte Suriye ve Türkiye arasındaki sınırın sürekli yasadışı aşılın bir sınır olduğu, gerek kaçakçılık için gerekse de sınırın her iki tarafındaki akrabaların görüşmek için sınırı yasadışı aşarak kullandıkları çok yaygın bir bilgi durumudur"* (Çağlayan, 2015, s. 199).

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Türkiye'de iktidara gelmesi ile birlikte 2009 yılında Suriye ve Türkiye politik ilişkiler açısından birbirine daha da fazla yakınlaşmıştır. Ancak 2011 Mart ayında gerçekleşen ve Suriye'ye de küçük gruplar halinde sığınan muhalif gösteriler ve Türkiye'nin de bu gösterileri desteklemesi iki ülke arasındaki ipleri kopma noktasında getirmiştir. Fakat muhalif gösterilerin iç savaşa dönüşmesi durumunda Türkiye ülkesini terk eden Suriyelilere *"açık kapı"* politikası uygulamıştır. 2011 yılında 251 kişiyle başlayan bu göç 2018 yılında kayıtsız sığınmacılarla birlikte 4 milyona yaklaşmıştır. Türkiye devleti tarafından uygulanan politikalar ve suriyelilerin barınma ihtiyacını karşılayabilmeleri için kurulan çadır kentler ve toplumun bu duruma kısmen sesiz kalması Suriye'den Türkiye kitlesel göçün devam etmesinde etkili olmuştur. Ayrıca Türkiye'nin Suriye'deki iç savaştan dolayı gelenlere karşı *"açık kapı"*

¹ <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113> Erişim Tarihi: 12.01.2019

politikasını benimsediğini, gelenlerinin zorla gönderilmeyeceğini ve gerekli yaşamsal desteğinin sağlanacağını ilan etmesi Suriyelilerin en çok Türkiye'ye göç etmesini sağladı (Kirişçi, 2014).

1.7.3. Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü

Türkiye'de çok sık tartışılan konulardan bir tanesi Türkiye'deki Suriyelilerin “*statü*” sorunudur. Çünkü Türkiye'deki hukuki ve idari düzenlemeler bu ülkeye göç eden Suriyelilerin “*mülteci*” olarak tanımlanmasına izin vermemektedir. Bunun nedeni de Türkiye'nin mültecilik statüsünde coğrafyayı şart koymasındır. Ancak bu konuda Türkiye'nin 22 Ekim 2014'te yaptığı yasal düzenlemede Suriyelileri “*geçici koruma statüsüne*” almıştır. Geçici Koruma Yönetmeliğinde özel olarak Suriyeliler için şöyle bir ifadeye yer verilmiştir:

*“28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak Türkiye sınırına gelen veya sınırları geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz. (Geçici Mad. 1)”*². Erdoğan'a göre bu maddenin çıkarılması hem coğrafi kısıtlamanın artık ihtiyacı karşılamaması hem de Suriyelilerin öngörülenin çok ötesinde “*uzun süre kalmaları*” ile ilişkilidir. Coğrafi kısıtlama ile sağlanacak olan korunmanın sağlanamaması mültecilerin hakları için değil, Türkiye toplumunun huzuru için de risk oluşturmaktadır (Erdoğan, 2017, s. 13). Elbette Suriyeliler için mültecilik ve vatandaşlık dışında diğer alternatifler de düşünülebilir, ancak huzur içinde hep beraber yaşamının geri dönülemez koşulu Suriyelilere “*mültecilik*” veya “*vatandaşlık*” vermektir. Vatandaşlık statüsü Suriyelilerle yapılan tüm uyum politikalarının son aşaması olarak kabul edilebilir. Mültecilik ise Geçici Koruma Yönetmeliği'ndeki “*Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler...geçici koruma altına alınırlar*” ibaresi ile kapalı görünmektedir. Dolayısıyla burada yapılacak şey Türkiye devletinin iki halk içinde bu konuyu tekrar değerlendirmesi ve yeni durum karşısında ortaya çıkabilecek sorunlara stratejik tedbirlerin alınmasıdır (Erdoğan, 2017, s. 13-14).

² <https://www.haberler.com/gecici-koruma-yonetmeli-yururluge-girdi-6615564-haberi/> Erişim Tarihi:15.01.2019

1.7.4. Suriyelilerin Türkiye’deki Sayısı ve Konumlanışına İlişkin Güncel Veriler

Türkiye ve Suriye İmparatorluk şemsiyesi altında 400 yıllık bir geçmişe ve ortak bir hafızaya sahiptir. Bu süreçte evlilik yoluyla akrabalık ilişkilerin daha da pekişmesiyle belki de sayısız göç gerçekleşmiş olabilir. Ancak Suriye’den Türkiye’ye bu denli yoğun bir göç hareketi tarihte ilk defa 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişinin sınırı geçmesiyle gerçekleşmiş, ve tarihten itibaren göç hareketi hiç durmamıştır. Özellikle Türkiye Hükümetinin, zulüm ve iç savaştan kaçan insanlar için uyguladığı politikalar 252 kişilik sayının katlanarak 2016 yılına³ kadar devam etmesine sebep oluşturmaktadır. Türkiye’ye Suriye’den göç eden sığınmacıların sayısı 2011 yılının sonunda 14.237’ye, 2013 yılında 224.665’e, 2014 yılında 1.519.286’ya çıkmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı net olmamakla beraber 2015 yılı sonunda 2.503.549’a, 2016 yılında 2.834.441’e 2017 yılında 3.303.113 sayısına ulaşmıştır. 15 Ocak 2019 tarihi itibarıyla “geçici koruma” altına alınan Suriyelilerin sayısı 3.622.363’dür⁴. Bu sayılara grafik üzerinden baktığımızda sonuç aşağıdaki gibidir:

Tablo 1

Türkiye’deki Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı

³ Suriye’den gelenlerin Türkiye’deki barınma ve koruma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanacağı ve kimsenin zorla geri gönderilemeyeceği şeklindeki yaklaşımı 2016 yılına kadar uygulanmıştır.

⁴ Yukarıdaki sayılar Geçici Koruma Statüsü alan kişilerin sayısıdır. GİGM’nin internet sayfasından alınmış bilgilerdir. http://sakarya.goc.gov.tr/tr/page/goc_goc-istatistikleri-378 Erişim Tarihi: 15.01.2019

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMSEL MODELİ

2.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Türkiye'nin Sakarya ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşam faaliyetlerini konu edinen bu çalışmada yaklaşım olarak etnometodolojik yaklaşım, yöntem olarak da, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın saha araştırması tek aşamalı olarak 02.03.2019- 28.03.2019 tarihleri arasında Sakarya iline bağlı Adapazarı- Serdivan ilçelerinde yapılmıştır. Sakarya'da yapılan derinlemesine mülakatların yanı sıra, Suriyeliler ile ilgili yazılı ve görsel basında çıkan haberler taranmıştır. Çalışma sürecinde Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberler ve yazılar Türkçe\İngilizce yayın yapan BBC-News, Aljazeera-Türk, Aljazeera-İnternational, TRT-World ve Medyascope gibi hem yurtiçi hem de yurtdışı kaynaklı basından takip edilmiştir. Çalışmanın yöntemsel modelini belirlerken, hedeflenen görüşme sayısı saha çalışmaları sürecinde değiştirilmiştir. Fakat bu değişim, nitel çalışmalarda görüşme sayısının belirlenmesinde kullanılan “doygunluk noktası” kriteri gözetilerek yapılmıştır.

Araştırmanın örneklem seçiminde “amaçlı örnekleme” türlerinden birisi olan “kartopu veya zincir örnekleme” kullanılmıştır. Bunun sebebi; “kartopu örneklemenin” araştırma sürecinin başında “Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?” gibi sorularla bu konuda daha fazla bilgi verebilecek kişilere ulaşılmasını sağlamasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 122). Bu çalışmada da görüşülenler arasında bir Suriyelinin Sakarya'ya ilk gelenler arasında olması ve 8 yıldır Sakarya'da yaşaması sebebiyle önerdiği Suriyeli sığınmacılarla tanışılmıştır. Araştırma süreci ilerledikçe katılımcı isimler kartopu gibi büyümüştür.

Araştırmada nitel araştırma yöntemine bağlı; doküman incelemesi, katılımcı gözlem ve derinlemesine mülakat olmak üzere 3 temel teknik kullanılmıştır. Bu üç temel teknik içerisinde özellikle derinlemesine mülakat/görüşme olarak bilinen veri toplama tekniği, çalışmanın konusu amacı ve kapsamı çerçevesinde soruların sorulmasına, cevapların kaydedilmesine ayrıca ilave sorularla konunun tüm ince detaylarıyla incelenmesine olanak sağlamıştır. Çalışma kapsamında 16 Suriyeli görüşmeci ile yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakatta sorulan sorular araştırmacıya kılavuzluk etmesi amacıyla önceden hazırlanmış ve yarı-yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formuna bağlı kalarak sorulmuştur. Bu görüşmelerin her biri yaklaşık olarak en az 35 dakika en fazla 73 dakika sürmüştür. Görüşmeler genelde

Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettikleri Sakarya'nın Yeni Cami ve Hacıoğlu gibi orta sınıf bireylerinin yaşadığı mahallelerde, şehir merkezinde Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak esnafılık yaptığı cadde ve sokaklarda gerçekleştirilmiştir. Bu kişilerle çalıştığı yerlerde ya da kendi esnaf dükkanlarında görüşmeler yapıldıktan sonra bazılarına ayrıca ev ziyaretinde de bulunulmuştur. Mülakat aşamasında Suriyeli görüşmecilere doğrudan yaşama tutunmak için gündelik hayatlarında geliştirdikleri taktikleri ve direniş mekanizmalarını sormak yerine; Türkiye'ye nasıl, hangi kanallardan geldikleri; gelirken ne tür zorluklar yaşadıkları; bu zorluklarla nasıl başa çıktıkları tarzında dolaylı sorular sorulmuştur. Bu geniş çaplı ve genel soruların ardından görüşmecilerin gündelik yaşamlarındaki deneyimlerine dair daha dar kapsamlı ve özel sorular sorulmuştur. Görüşmelerde ses kaydı için araştırmacı kendi cep telefonunu kullanmayı gerekli görmüştür; ayrıca ses kaydı yapılması için tüm görüşmecilerin izni alınmıştır. Kayıt cihazının yanında, mülakat yapılırken araştırmacı gerekli gördüğünde deftere küçük notlar da almıştır. Mülakat sırasında dil engelini aşmak için Arapça bilen ve kendisi de Arap kökenli olan bir tercümandan yardım alınmıştır. Fakat bazı Türkçe bilen Suriyeliler ile kendi tercihleri ve rızaları doğrultusunda görüşmeler Türkçe yapılmıştır.

Görüşme sürecinde görüşmecileri mülakat yapmaya ikna edebilmek için tercüman vasıtasıyla araştırmacı olarak öğrenci olduğumuzu, araştırmanın konusunu, bu konuyla neyi amaçladığımızı, araştırmanın hiçbir politik ayağı olmadığını, bizlerin amacının Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları nasıl aştıkları sorusunun cevabını aramak olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla niyetimizi açık bir şekilde belirtmemiz bazı katılımcıların görüşmeyi kabul etmesini sağlamıştır. Öte yandan görüşmeler sırasında Suriye'de zengin bir hayat yaşamış, ardından savaşta bütün varlıklarını kaybetmiş ve Sakarya'daki yaşamlarında yoksul bir hayat yaşayan kişilerle de görüşme yapılmıştır. Bu mülakatlar boyunca, katılımcının hassas olduğu konulara dikkat edilmeye gayret gösterilmiştir. Araştırmada kullanılan yöntemle ilgili olarak elde edilen veriler Certeau'nun belirlemiş olduğu kategorilere bağlı olarak analiz edilmiş ve kategorinin içeriğine göre katılımcıların söylemleri ile desteklenip alıntılanmıştır. Bu alıntılama sırasında kullanılmış olan teknik, örneğin "Farklı Tüketim Pratikleri" kategorisinde katılımcıların herhangi birinden alıntı yapmak istediğimizde, katılımcının yaş ve cinsiyete belirtilerek "(Görüşmeci-1, Erkek, Yaş)" şeklindeki gibi gösterilmiştir.

2.2. Araştırmanın Örneklemi

Gündelik hayat pratiklerinde direniş ve taktiklerin incelenmesini amaç edinen bu çalışmada nitel araştırma yöntemine uygun olarak, derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatlarda yer alan 42 adet açık uçlu soru ile Sakarya’da yaşayan Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatları bağlamında, egemen yapıya karşı geliştirdikleri taktikler ve mikro direniş biçimlerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Sakarya’nın Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde yaşayan 16 Suriyeli sığınmacı ile görüşülmüştür. Araştırma alanı olarak bu iki ilçenin seçilmesinin nedeni Suriyeli sığınmacıların en çok bu ilçelerde yaşamasıdır. Araştırmanın örneklem seçiminde “amaçlı örnekleme” türlerinden birisi olan “kartopu veya zincir örnekleme” kullanılmıştır. Bunun sebebi; “kartopu örnekleme” araştırma sürecinin başında “Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?” gibi sorularla bu konuda daha fazla bilgi verebilecek kişilere ulaşılmasını sağlamasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 122). Bu çalışmada da görüşülenler arasında bir Suriyelinin Sakarya’ya ilk gelenler arasında olması ve 8 yıldır Sakarya’da yaşaması sebebiyle önerdiği Suriyeli sığınmacılarla tanışılmıştır. Araştırma süreci ilerledikçe katılımcı isimler kartopu gibi büyümüştür.

Görüşülen 16 kişilik örneklem grubunun yarısı erkek diğer yarısı ise kadındır. Görüşülen bireylerin yaşlarına baktığımızda kadın ve erkek katılımcılar birbirlerinden epey farklıdır. Erkek katılımcıların yaş aralığı 23-68 olup; kadın katılımcılarımızın yaş aralığı ise 23-59’dur. Erkek görüşmecilerin yaş ortalaması 33.5; kadın görüşmecilerin yaş ortalaması ise 34.25’tir. Araştırmaya katılan görüşmecilerin tümünün yaş ortalaması 33.8’dir.

2.3. Araştırmanın Süreci ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında araştırmacı araştırma alanında yaklaşık 1 ay boyunca gözlemler yapmış ve görüşmelerde bulunmuştur. Bu süre zarfında öncelikle araştırma alanı hakkında nüfusun dağılımı, Suriye kökenlilerin yaşadıkları semtler ve mahalleler hakkında veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Ardından, araştırma birimini oluşturan Suriyeli nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde işyeri sahipleriyle iletişime geçilmiştir. Görüşmeler genelde Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak ikamet ettikleri Sakarya’nın Yeni Cami ve Hacıoğlu gibi orta sınıf bireylerinin yaşadığı mahallelerde, şehir merkezinde Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak esnafılık yaptığı cadde ve sokaklarda gerçekleştirilmiştir. Mülakat aşamasında Suriyeli görüşmecilere doğrudan

yaşama tutunmak için gündelik hayatlarında geliştirdikleri taktikleri ve direniş mekanizmalarını sormak yerine; Türkiye'ye nasıl, hangi kanallardan geldikleri; gelirken ne tür zorluklar yaşadıkları; bu zorluklarla nasıl başa çıktıkları tarzında dolaylı sorular sorulmuştur. Bu geniş çaplı ve genel soruların ardından görüşmecilerin gündelik yaşamlarındaki deneyimlerine dair daha dar kapsamlı ve özel sorular sorulmuştur. Görüşmelerde ses kaydı için araştırmacı kendi cep telefonunu kullanmayı gerekli görmüştür; ayrıca ses kaydı yapılması için tüm görüşmecilerin izni alınmıştır. Kayıt cihazının yanında, mülakat yapılırken araştırmacı gerekli gördüğünde deftere küçük notlar da almıştır. Mülakat sırasında dil engelini aşmak için Arapça bilen ve kendisi de Arap kökenli olan bir tercümandan yardım alınmıştır. Fakat bazı Türkçe bilen Suriyeliler ile kendi tercihleri ve rızaları doğrultusunda görüşmeler Türkçe yapılmıştır. Daha sonra raştırmada kullanılan yöntemle bağı olarak elde edilen veriler Certeau'nun belirlemiş olduğı kategorilere bağı kalarak analiz edilmiş ve kategorinin içeriğine göre katılımcıların söylemleri ile desteklenip alıntılanmıştır.

2.4. Araştırma Soruları

1. Suriyeli sığınmacılar kendi ülkelerinde içine doğmuş oldukları çevrenin kültürel kodlarıyla donanmışlardır. Bu donanma sonucunda gündelik yaşamlarında bir dizi pratik geliştirirler dolayısıyla göçmenler bu pratikleri nasıl geliştirmektedirler?
2. Sığınmacılar yabancıları oldukları yerlerde yaşama tutunmak için neler yapmaktadırlar, yaşama tutunurken hangi taktikleri geliştirmektedirler?
3. Göç eden bireyler göç ettikleri yerlerde yeni yaşam modelleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'ye yerleşen Suriyeli sığınmacılar da gündelik yaşamlarında inşa ettikleri bu yeni modeller nelerdir?
4. Suriyeli sığınmacılar gündelik hayatlarında kurdukları bu yeni modelleri belli direniş mekanizmaları oluşturarak ortaya koyarlar. Buradan hareketle Suriyeli sığınmacılar gündelik yaşamlarında nasıl direniş göstermektedirler?

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Verilerin Analizi

3.1.1. Yaş ve Cinsiyet

Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşam pratiklerini konu edinen bu çalışmada görüşme yapılan bireylerin toplam sayısı 16'dır. Bu sayının yarısı erkek diğer yarısı ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır; fakat katılımcıların cinsiyetlerinin eşit olması araştırmacının kasıtlı olarak yaptığı bir şey değildir, tamamiyle tesadüf sonucu meydana gelmiştir. Görüşülen bireylerin yaşlarına baktığımızda kadın ve erkek katılımcılar birbirlerinden epey farklıdır. Erkek katılımcıların yaş aralığı 23-68 olup; kadın katılımcılarımızın yaş aralığı ise 23-59'dur. Erkek görüşmecilerin yaş ortalaması 33.5; kadın görüşmecilerin yaş ortalaması ise 34.25'tir. Araştırmaya katılan görüşmecilerin tümünün yaş ortalaması 33.8'dir. Bu rakamlara bakıldığında göç etmeye karar verme aşamasında yaş ve cinsiyetin, “belirleyici” iki önemli etken olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu yaş grubuna “asal” yaş grubu yani çalışma çağı nüfusu da denilmektedir. Dolayısıyla Sakarya’da bulunan Suriyeli kadın ve erkeklerin çoğu çalışma çağında ve iş gücüne katkı yapabilecek durumdadır (AFAD, 2014, s. 21). Görüşme sırasında ailesinden ayrılarak buraya yalnız gelen bireylere “Neden aileniz sizinle gelmedi?” sorusuna bir kısmı “çok yaşlı oldukları için gelemezler” diyerek göç sürecinde yaşa bağlı fiziki yeterliliğin ne kadar önemli olduğunu kendileri de vurgulamıştır; çünkü yaşa bağlı fiziki yeterliliği olmayan bireylerin yer değiştirmeleri göç sürecini baltalayabilecek niteliktedir.

Şüphesiz ki göç sürecinde diğer önemli bir etmen cinsiyet unsurudur. Suriye’de çıkan iç savaş sonucunda Esed güçleri tarafından zorla askere alma politikası uygulanmıştır. Bu politika ile askere gitmeyi tercih etmeyen bir kısım genç erkekler başka bir ülkeye göç etmeyi gerekli görürken; ülkede Esed rejimine muhalif olanlar ise eşlerini ve çocuklarını güvenlik sebebiyle göç etmeye zorlamıştır. Dolayısıyla Suriye’den kendi ülkelerini terkederek başka ülkelere göç edenlerin ezici bir çoğunluğunu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (BMMYK) 21 Nisan 2014 tarihinde yayınladığı sayısal verilere baktığımızda; Suriye’deki savaştan kaçıp Türkiye, Irak, Lübnan, Ürdün ve Mısır’a yerleşen 2.704.812 Suriyeli nüfusun yarıdan fazlasının kadın ve çocuklardan oluştuğu görülmektedir.⁵ Kadınların göç sürecinde bu kadar aktif bir rol alması “göçün

⁵ <http://gbvaor.net/> Erişim tarihi: 07.04.2019

feminizasyonu” olgusunu da beraberinde getirmektedir. Suriye’den Türkiye’ye göç edenler arasında sayıları azımsanamayacak oranda genç erkek nüfusu bulunmaktadır. Bunun sebebini katılımcılarımıza sorduğumuzda görüşmecilerden bir tanesi “*mesela ben askere gitmemek için geldim. Çok tehlikeli orada askerlik, bazıları 6 yıl falan kalıyor savaş olduğu için. Bir arkadaşım 2015’ten beri askerde, hala bitmedi askerliği*” ifadesinde bulunmuştur.

Tablo 2
Katılımcıların Genel Profili

G	Cinsiyet	Yaş	Suriye’deki Meslek ve Türkiye’deki Meslek	Görüşme Yapılan Dil	Görüşülen Yer
1	Erkek	25	Klimacı-Markette çalışıyor	Arapça	Adapazarı
2-	Erkek	34	İşletmeci-İşletmeci	Arapça	Adapazarı
3	Erkek	23	Tatlıcı-Markette çalışıyor	Arapça	Adapazarı
4	Kadın	59	Ev hanımı- Ev hanımı	Arapça	Adapazarı
5	Kadın	24	Ev hanımı- Öğrenci	Türkçe	Serdivan
6	Erkek	29	Mühendis- İşçi	Arapça	Adapazarı
7	Kadın	23	Ev Hanımı- Öğrenci	Türkçe	Serdivan
8	Erkek	30	İktisatçı- İnşaat İşçisi	Türkçe	Serdivan
9	Erkek	27	Öğrenci- İnşaat İşçisi	Türkçe	Serdivan
10	Kadın	46	Ev hanımı- Yufkacıda çalışıyor	Türkçe- Arapça	Serdivan
11	Kadın	40	Ev hanımı- Yufkacıda çalışıyor	Türkçe	Serdivan
12	Kadın	25	Ev Hanımı- Ev hanımı	Arapça	Serdivan
13	Erkek	32	İşletmeci- İnşaat İşçisi	Arapça- Türkçe	Adapazarı
14	Kadın	30	Öğretmen- Öğretmen	Arapça	Adapazarı
15	Kadın	27	Öğretmen- Ev Hanımı	Arapça	Serdivan
16	Erkek	68	İşletmeci- İşletmeci	Arapça	Adapazarı

Tablo 3
Katılımcıların Genel Profili

G	Medeni Durum	Eğitim Durumu	İnanç	Suriye’den geldiği şehir	Türkiye’de bulunma süresi	Sakarya’da bulunma süresi
1	Bekar	Orta okul	Müslüman-Sünni	Şam	5 yıl	5 yıl
2	Evli	Yüksek okul	Müslüman-Sünni	Humus	4 yıl	4 yıl
3	Bekar	Orta okul	Müslüman-Sünni	Hama	7 yıl	3 yıl
4	Evli	İlkokul	Müslüman-Sünni	Humus	4 yıl	4 yıl
5	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Şam	5 yıl	4 yıl
6	Bekar	Üniversite	Müslüman-	İdlib	1.5 yıl	6 ay

		e	Sünni			
7	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Şam	5 yıl	5 yıl
8	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Şam	7 yıl	6.5 yıl
9	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Şam	3 yıl	1.5 yıl
10	Evli	İlkokul	Müslüman-Sünni	Şam	4.5 yıl	4.5 yıl
11	Evli	İlkokul	Müslüman	Halep	3 yıl	3 yıl
12	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Dara	2 yıl	2 yıl
13	Evli	Orta okul	Müslüman-Sünni	Halep	5 yıl	4 yıl
14	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Humus	4.5 yıl	4.5 yıl
15	Evli	Üniversite	Müslüman-Sünni	Humus	4 yıl	2 yıl
16	Evli	İlkokul	Müslüman-Sünni	İdlib	6 yıl	4 yıl

3.1.2. Eğitim, Meslek ve İş

Sakarya ilinde yaşayan ve görüşme yaptığımız Suriyeli sığınmacıların eğitim durumları dikkate alındığında genel olarak eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların dördü ilkokul, üçü ortaokul, biri Türkiye’deki meslek yüksek okullarına karşılık gelen iki yıllık bir bölüm geriye kalan sekiz tanesi ise dört yıllık fakülte mezunudur. Sığınmacıların 11’inin kendi ülkelerinde yaptıkları meslekler ile göç ettikleri yerde yaptıkları meslekler arasında paralellik bulunmaktadır; fakat geriye kalan 5’inin eğitimleri ile yaptıkları işler arasında hiçbir benzerlik bulunmamaktadır. Suriye’de yaptıkları iş ile Türkiye’de bulundukları iş arasında paralellik bulunan bireylerin durumunu göç teorilerinde yer alan “sermayenin transferi” kavramı çerçevesinde yorumlamak yerinde olacaktır.

Başka ülkeye göç eden bireyler, sahip oldukları mesleki bilgi ve tecrübelerini geldikleri ülkeye transfer etmektedir. Bu transfer edilecek olan mesleki bilgi ve tecrübe göçmenin hedef ülkede yapacak oldukları işleri de belirlemektedir; çünkü göçmen göç edecek olduğu ülkede gerekli ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve para kazanabilmek için mümkün olan en kestirme yolu tercih edecektir. Bu kestirme yol olarak nitelendirdiğimiz şey, göçmenin sahip olduğu mesleki bilgi ve tecrübelerini göç ettiği ülkeye transfer

etmesidir. Dolayısıyla göçmen, elinde bulundurduğu tüm sermaye çeşitlerini seferber ederek gündelik yaşamda kendisine alan açmaya çalışmaktadır.

3.1.3. Medeni Durumu

Görüşmecilerden sadece 3 tanesi bekar olup geriye kalan 13 görüşmeci evlidir. Evliliklerin çeşidine baktığımızda tamamının monogami olarak ifade edilen tek eşli evlilikler olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere Arap coğrafyasında poligami (çok eşli evlilik)ler oldukça yaygındır ve Suriye’de de kültürel olarak çok eşli evlilikler bulunmaktadır. Türkiye’den farklı olarak Suriye’de çok eşli evlilikler yasal olarak geçerli bir evlilik biçimidir. Fakat yaptığımız görüşmelerde evliliklerin tamamı tek eşli (monogami) evliliklerdir. Dolayısıyla görüşmecilerimize bu durumla ilgili sorular sorduğumuzda aldığımız yanıtlar oldukça dikkat çekicidir.

“Evet bizim kültürümüzde ve inancımız da böyle bir şey var ama aslaaa istememmm. Böyle bişeyi kabul etmek çok zor, hangi kadın kabul eder ki eşini başka kadınla paylaşmayı” (Görüşmeci-12, Kadın, 40)

“Var var ama hiç beğenmiyorum ve kabul etmem. Mesela benim babam evlendi annem de dedemin köyündeki eve yerleşti. Şimdi hiç görüşmüyorlar annem çok kızgın babama! Ben de evliyim bende asla kabul etmem!” (Görüşmeci-7, Kadın, 23)

“Bizde bu çok eşlilik var mı? Var ama çok yüksek değil hiç yüksek değil aslında. Ben hayatımda üç ya da iki örnek gördüm. Bide onların özel durumları vardı. Biz toplum olarak bunu kolay kolay kabul etmiyoruz. Benim bakışım ne bu olaya dersiniz? Ben hiç tercih etmiyorum yani dinimizden dolayı kabul ediyoruz da eğer özel bir durum yoksa bi de ciddi bir durum yoksa sırf evlilik için hiç tercih etmiyorum ve kabul etmiyorum.sadece ben değil bütün bildiğimiz insanlar bunu kabul etmiyor. Yani sonuçta bizim dinimizden olduğu için itiraz dahi edemiyoruz. Ama kişisel olarak böyle çok hoş bişey değil yani.”(Görüşmeci-5, Kadın, 24)

Verilen yanıtlardan da anlaşılacağı üzere Suriye’de hem kültürel hem de hukuki olarak bu evlilikler kabul görmektedir. Ancak bu evlilik türü Suriye’nin kendi içerisindeki şehirlerden şehirlere ve kültürlerden kültüre farklılık göstermektedir.

3.1.4. İnanç Pratikleri

Görüşme yaptığımız Suriyelilerin tamamı İslam inancına sahip ve mezhep olarak Müslüman-Sünnilerden oluşmaktadır; çünkü göç etmeye karar verme aşamasında hedef ülkenin inanç yönünden aynı yada benzer olması önemli bir etmendir. Kişinin tercih etmiş olduğu inancı ve bu inancın gerekli gördüğü dini pratikler, gündelik yaşam içerisinde bireysel eylemi ciddi bir biçimde etkilemektedir. Nitekim direniş alanlarının oluşmasında ve taktiklerin farklılaşmasında bireylerin hem varlıklarını korumasında hem de onu inşa etmesinde “inanç” faktörü belirleyici olmaktadır. Certeau’cu anlayışa göre; “sıradan insanlar” yerleşik düzenin yazgısıyla oynamakta ve bu yazgının oyununu bozmaktadırlar. Bunu da hem hakim değerlerin kaynaklarını kullanarak hem de egemen toplumun dininden kaynaklanan göndermeleri kullanarak yapmaktadırlar. Certeau (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 88-89) bunu şu şeklide ifade etmektedir: “... taşranın sıradan inananları yerleşik düzenin yazgısıyla oynarlar...Bir sistem kullanırlar ama kendilerinin değil tam aksine başkaları tarafından oluşturulan ve yayılan bir sistemdir yeniden kullandıkları. Bu yeniden kullanımı da "batıl-inanışlarla" işaretlerler; bunlar, sivil otoritelerin ve din otoritelerinin her zaman kuşkuyla yaklaştığı mucizenin uzantılarıdır...Dinin işleyişi, bunun (halk tarafından) kullanım usullerinden biri tarafından değiştirilmektedir. Edinilmiş bu dili konuşma tarzlarından biri de bu dili bir direniş şarkısına dönüştürmektedir.”

Buradan yola çıkarak; gösterilen bu direnişin inanca dayalı farklılıklardan kaynaklandığını ve bunun bir çeşit ayrışma biçimi oluşturduğu söylenebilir. “*Türkler’in dini inancı ve bu inancı yaşayışları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Suriye’dekinden farklı olarak burada nelerle karşılaştınız?*” şeklinde sorulan sorulara, katılımcıların verdiği cevaplar, inanç pratikleri bakımından ayrışma biçimlerini gözler önüne sermektedir:

“Aslında aynı olan çok şey var, sonuçta sizde bizde müslümanız, ama ben burada ne gördüm biliyor musun! Kutlu doğum haftası diye bişey gördüm. Çok şaşırdım ben! Biz de sadece o gece kutlanır biter ama sizde öyle değil! Peygamber’imizin doğumunu haftalarca kutluyorsunuz bu benim çok hoşuma gitti mesela. (Araştırmacı: peki sizde nasıl kutlanır?). Suriye’de sadece o gece camilerde Kur’an okunur, dualar edilir sonra herkes evine gider. Burada ben gördüm

diyanet kent meydanı var ya işte orda stand açmış bişeyler dağıtıyorlar bayram gibi kutluyorlar, aslında çok beğendim çokkk” (Görüşmeci-16, Erkek, 68)

“Var var çok var! Türkler, böyle türbe gibi çok inanıyor, gidip ondan isteklerde bulunuyor. Ben Urfa’ya gitmiştim bizim akrabaların bazıları ordaydı eskiden. Baktım kadınlar ellerinde ipleri ağaca bağlıyor. Sordum niye yaptınız böyle diye? Bana, dua ettiklerini dualarının olması için de ağaca ip bağladıklarını söylediler. Vallah ben çok şaşırdım bizde bunlar çok eskilerden olurdu. Ama şimdi bizde böyle şeyler hiç yok hiç! Hurafe çok var burada çokkk” (Görüşmeci-14, Kadın, 30)

“Mesela siz kitabı (Kur’an’dan bahsediyor) okuyosunuz okuyosunuz ama anlamadan okuyosunuz. Ne okuduğunu bilmiyosan niye okuyosun ki! Vallah ben kızıyorum böyle olunca. Geçen gün camiye gittim namaz kılan çocuğa sordum ne okudun? Kur’an dedi. Peki ne anladın dedim? Bana baktı hiç bişey dedi. Bende güldüm daha ne yapılır ki, gülünür buna.” (Görüşmeci-13, Erkek, 32)

“Buradaki kadınlar İslam’a uygun giyinmiyorlar. Kafalarını örtüyolar ama giydikleri çok dar. (Araştırmacı: Peki Suriye’de kadınlar nasıl örtünüyor?). Biz sizin “ferace” dediğiniz uzun siyah bir şey giyeriz başımıza da “hijab”takarız. Siz daha modern giyiniyorsunuz. Biz öyle değil Kur’an ne derse onu yaparız.” (Görüşmeci-4, Kadın, 59)

Sahadan elde edilen verilere bakıldığında, Suriyeli sığınmacıların hem gündelik yaşamları içerisinde hem de eylemlerinin şekillenmesinde dini düşüncenin belirleyiciliği fazladır. Görüşmecilerin hemen hemen hepsi muhafazakar olduğu için gündelik yaşamlarında dini inanca dayalı pratikler merkezi bir yer işgal etmektedir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılar bir taraftan inanç ekseninde bir ortaklık geliştirmeye çalışmakta ve yerli halk ile olan benzerliklerine vurgu yapmaktadır. Fakat diğer taraftan da burada yaşanan Müslümanlığın yanlış ve hurafelerle dolu olduğunu belirtmekle birlikte “daha bilinçli bir Müslümanlık” anlayışına sahip olduklarını dile getirmekteydiler.

3.1.5. Türkiye’de Bulunma Süresi

Suriyeli sığınmacılar ortalama 4.5 yıldan beri Türkiye’nin farklı şehirlerinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler en erken 7 yıl önce en geç

1.5 yıl önce geldikleri görülmektedir. Göç Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu istatistiki verilere göre Suriye sınır kapısından Türkiye'ye en fazla giriş 2014 ile 2017 yılları arası yapılmıştır. Son yıllara bakıldığında ise bu sayının oldukça azaldığı görülmektedir.⁶ Görüşme sorularının içerisinde bulunan "Türkiye'ye ne zaman geldiniz?" sorusu, hem klasik göç çalışmalarında hem de günümüz göç çalışmalarında sorulması gereken temel sorulardan biridir; çünkü göç eden bireyin kalış süresi, sosyal uyumdan toplumsal ilişkilere kadar kişinin tüm yaşamını etkilemektedir. Yani, göç süresinin uzunluğu, bireyin gündelik yaşam içerisinde bireysel eylemlerinde geliştirdikleri taktiklerin ve direnişlerin farklılaşmasına ve niteliğinin değişmesine sebep olmaktadır.

3.1.6. Sakarya'da Bulunma Süresi

Suriye'de bir iç savaşın patlak vermesi sonucu, değişik sebeplerden dolayı savaştan kaçan milyonlarca Suriyeli, Türkiye başta olmak üzere dünyanın pek çok ülkesine göç etmek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla, bugün Türkiye'deki sayıları 3.5 milyonu aşan Suriyeli sığınmacı ilk olarak barınma merkezlerinde bir süre kaldıktan sonra ülkenin başka bölgelerine dağılmışlardır. Suriyelilerin dağıldıkları yerlerden biri de yaklaşık 991 bin nüfusa sahip Sakarya ilidir. Resmi rakamlara bakıldığında Sakarya'da kayıtlı olan Suriyeli sayısı 15.593'tür. Bu sayı şehrin genel nüfusuna oranlandığında, yaklaşık %1.57'si Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır. Araştırma kapsamında bu kişilerden 16'sı ile görüşülmüştür. Görüşülen kişilerin yarısı Türkiye'nin başka bir şehrinde gelirken diğer yarısı ise Suriye'den direkt Sakarya'ya göç etmişlerdir. Yapılan görüşmelerde Sakarya'ya gelen Suriyelilerin en erken 6.5 yıl, en geç ise 6 ay önce geldikleri görülmektedir. Görüşmecilere, *"Türkiye'de Hatay, Mardin ve Siirt gibi halkın çoğunluğunun Arapça konuştuğu iller bulunmaktadır. Dil bakımından rahat edeceğiniz iller varken Sakarya'yı tercih etmenizin sebepleri nelerdir?"* sorusuna verilen cevaplar araştırmamız için büyük önem teşkil etmektedir.

"Burada arkadaşım vardı. Ama şimdi Amerika'da. Sakaryayı tercih etmemim nedeni arkadaşımın burada olması, o çağırdı beni. Bizde toplanıp geldik. (araştırmacı: kimlerle geldiniz?) kardeşlerim ve annemle geldik, babam esir zaten!" (Görüşmeci-1, Erkek, 25)

⁶ http://sakarya.goc.gov.tr/tr/page/goc_goc-istatistikleri-378 Erişim tarihi: 08.04.2019

“Sakarya’da teyzem ile eşi vardı. Onlar dedi gelin diye. O sebepten buraya geldik.” (Görüşmeci-2, Erkek)

“Ben 7 yıldır Türkiye’deyim 3 ay oldu Sakarya’ya geldim ben. Daha önceden Adana’da sonra İzmir’de kaldım. İzmir’de Suriye fırınında çalıştım. Sonra arkadaşım aradı buraya gel dedi. Arkadaşım Sakarya’da olduğu için geldim ailem Malatyada yaşıyor.” (Görüşmeci-3, Erkek, 23)

“3 yıl önce İstanbul’a geldim. Emlak işindeydim orda, sonra uluslararası bi şirketteydim sonra yüksek lisans için başvuru yaptım. Burası çıktı. Bende burs çıktıysa gideyim dedim ve geldim.” (Görüşmeci-9, Erkek, 27)

“Çocuklarımın hepsinin ingilizcesi var ama yinede yakın olduğu için Türkiye’ye geldik ve müslüman olduğu için geldik.” (Görüşmeci-4, Kadın, 59)

Görüşmecilerin soruya verdikleri cevaplara bakıldığında; konuşulan dillerin farklı olması, göç edilecek yeri belirlemede pek de etkili olmamaktadır. Nitekim, katılımcılar için başat faktör, gidilecek yerde onlara yardımda bulunacak “*tanıdık*” birilerinin olmasıdır. Dolayısıyla göçmenlerin bu durumunu teorik bölümde de yer verdiğimiz “*Ağ Kuramı*” bağlamında ele almak, meseleyi daha iyi analiz etmek açısından isabetli olacaktır. Ağ Kuramı, göçmenlerin göç kararlarını nasıl aldıklarını ve nasıl hayatta kaldıklarını anlamak adına farklı bir bakış açısı sağlamaktadır. Göçmen davranışlarında yapısal açıklamalar ve tahminlerde bulunmaktadır. Yani bu kuram, göçmenlerin hem göç kararını alırken hem de nereye gideceklerini belirlerken kendi topluluklarıyla kurduğu ilişkiyi göstermektedir. Dolayısıyla “*Ağ Kuramı*”, göç edilen ülkelerde yaşayan akrabalar ve arkadaşlar ile kurulan bağı incelemektedir. Tesis edilen bu ağ ilişkisi hedef ülke ile göçmenler arasında tampon mekanizması oluşturmaktadır ve göçmenler bu ağlar etrafında bir araya gelmektedir. Ayrıca, göçmenlere iş imkanlarının oluşturulabilmesinde, barınma- eğitim gibi imkan ve fırsatların sağlanabilmesinde bu ağlar oldukça önemlidir (Yaman, 2016, s. 101).

3.1.7. Suriye’den Geldikleri Şehirler

Katılımcılarımızla yaptığımız görüşme sonucunda elde ettiğimiz bilgiye göre, 16 görüşmecinin 6’sı başkent Şam’dan, 4’ü Şam’ın kuzeyinde bulunan Humus’dan, 2’si Türkiye sınırına oldukça yakın olan Halep ve İdlib’den, 1’i çatışmaların çok yoğun yaşandığı Hama’dan ve geriye kalan 1 görüşmeci ise Dara’dan Türkiye’ye gelmişlerdir.

Suriye siyasi haritasına bakıldığında; İdlib, Halep ve Hama gibi şehirler Suriye'nin kuzey bölgesinde yer aldığı için Türkiye sınırına yakın bir pozisyonda olduğu görülmektedir. Fakat; Şam ve Dara gibi şehirler Suriye'nin güney bölgesinde yer aldığından dolayı Türkiye sınırlarına oldukça uzak kaldığı görülmektedir. Biz de gerçekleştirmiş olduğumuz görüşmelerde bu durumu göz önünde bulundurarak; katılımcılarımıza, “*Türkiye’ye nasıl geldiniz?*” sorusunu sormayı uygun ve gerekli gördük. Tam da tahmin ettiğimiz üzere; Suriye'nin, Şam ve Dara gibi Türkiye sınırına uzak mesefede bulunanların hepsi hem güvenlik hem de mesafe uzaklığı sebebiyle uçak ile gelmeyi tercih ettiklerini söylediler. Fakat, Halep ve İdlib gibi Türkiye sınıra yakın illerden gelenler ise; yürüyerek ya da araba kiralayarak sınırı geçtiklerini ifade ettiler.

3.1.8. Suriyeli Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sakarya’daki İlk İzlenimleri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye sınırını geçtiklerinde duygu dünyalarında neler yaşadıklarına dair sorular sorduğumuzda; onların, “*hem sevinç hem de üzüntü*” şeklinde tanımlanabilecek bir duygu içinde oldukları görülmüştür. Görüşmecilere, “*Türkiye sınırını geçtiğinizde neler hissettiniz?*” sorusu sorulduğunda görüşmecilerimizden aldığımız yanıtlar şunlardır:

“Sanki hapisten çıkmış gibi hissettim, rahatladım.”(Görüşmeci-1, Erkek, 25)

“Bi ohh çektik! Suriye’de polis görünce bu ‘ölüm’ demektir; ama Türkiye’de polis görünce bu ‘güven’ demektir. (Araştırmacı: Neden Suriye’de polis ölüm demektir?). Çünkü: Esed güçleri ele geçirdiğini kaçırıyor ve geri gelmiyor. Zaten bizde bundan dolayı ailecek geldik buraya.”(Görüşmeci-2, Erkek, 34)

“Biz buraya 1 hafta yada 1 ay kalıcaz sonra geri dönücez diye geldik o sebepten bişey hissetmedik.”(Görüşmeci-3, Erkek, 23)

“Sınırı geçerken yeni bir hayat kuracağımızı düşündüm o yüzden gurbeti hissettim.”(Görüşmeci-4, Kadın, 59)

“Suriye’de savaş başladığından beri ilk defa kendimi güvende hissettim. Ben İdlib’ten buraya yürüyerek geldim ve sadece ben geldim. Sınırı geçince prosedür gereği 2 gün nezarethanede kaldım ama yine de güvende olduğumu biliyordum.”
(Görüşmeci-6, Erkek, 29)

“Biz buraya Hatay sınırından girdik. Sınırı geçince arkama dönüp Suriye’ye baktım ve kendim içimden ‘Memleketim!!!’ diyerek sayıklamaya başladım.”(Görüşmeci-14, Kadın, 30)

“Ağladım hem de çok ağladım!(Gözleri yaşardı). Bizim orada her şeyimiz vardı; evimiz, arabamız, işimiz, dükkanımız her şey her şey vardı. Ama evden sadece bi üstümüzdekiler bi de elime aldığımız çantalarındaki kıyafetlerimiz vardı. Her şey bir anda uçtu gitti sanki. Yok oldu her şey yok oldu!”(Görüşmeci-15, Kadın, 27)

“Biz buraya 2-3 ay kalıcaz diye geldik! O yüzden pek üzülmelik. Ama Türkiye’ye geldiğimizde öyle olmadı anladık ki biz burada çok kalıcaz ve öyle de oldu. 7 yıldır biz burdayız.(Görüşmeci-16, Erkek, 68)

Suriyeli sığınmacılar göç ettikleri sırada kendi iç dünyalarında yoğun bir şekilde yaşamış oldukları duyguları paylaşırken; gözlerden akan yaşlar, ses tonundaki değişimler, konuşuma esnasında yutkunmalar, bakışlardaki donukluk aslında pek de söze gerek kalmadığını göstermektedir. Dolayısıyla görüşmecilerimizdeki bu duygu yoğunluğu bizlere göç sürecinin ne kadar sancılı ve zor bir süreç olduğunu tekrar hatırlatmaktadır. Yapılan mülakatlardan çıkan sonuçlara göre; göç deneyimi yaşayan bireylerin hissettikleri duyguların başında “güven” duygusu gelmektedir. Nitekim, sınır kapısından içeri giriş yaptıktan sonra “*Bi ohh çektik! Suriye’de polis görünce bu ‘ölüm’ demektir; ama Türkiye’de polis görünce bu ‘güven’ demektir*” ya da “*Suriye’de savaş başladığından beri ilk defa kendimi güvende hissettim*” şeklindeki ifadeler ölümün ve yaşamın bir aradalığını göstermektedir. Yine mülakatlar çıkan sonuçlara göre bir diğer önemli nokta sığınmacıların daha Türkiye topraklarına ayak basar basmaz hissettikleri “*gurbet*” ve “*özlem*” duygusudur. Görüşmecilerden birinin “*Allah kimseye yaşatmasın gurbeti, çok zor inanın çok zor*”, “*Aklım hep orada! Her gün internetten haberlere bakıyorum. Ailem orada olmasa bu kadar merak etmem ama napayım gelemizler buraya*” şeklindeki ifadeler, aslında onların fiziken başka yerde ruhen başka yerde olduklarını göstermektedir.

Görüşmecilere, sorulan bir diğer soru da onların Sakarya’ya dair ilk izlenimleri ile ilgilidir. Bu konuyla ilgili görüşmecilerin verdikleri cevaplar ise şöyledir:

“Biz ilk olarak İstanbul’a gittik daha sonra Sakarya’ya geldik. Ben buraya geldiğimde eşime sanki Şam’a geldik dedim. O yüzden burayı çok seviyorum.”(Görüşmeci-12, Kadın, 25)

“Burası çok güzell aynı Şam gibi yeşil, doğayla birliktesin. Ben İstanbulda çalışırken arkadaşlarıma burası çok kalabalık napcaz burada diyordum. Her yerde insan var İstanbul’da ama burası öyle değil, çok sakin çok rahat. Fakat burada İstanbul’daki gibi iş imkanı yok o yüzden zorlanıyoruz ya!!!”(Görüşmeci-9, Erkek, 27)

“Çok sakin bir yer çok. Her şeyi rahat seviyorum o yüzden Sakarya’yı”(Görüşmeci-4, Kadın, 59)

“Buraya geldiğim ilk akşam gece saat 11 gibi Yasin’e markete gidip bişeyler almasını söyledim. Sonra eve geldi bi baktım ki hiç birşey almamış. Bende kızarak neden bişeyler almadın dedim. Yasin’de her yerin kapalı olduğunu açık biyer olmadığını söyledi. Çok şaşırdım ben! Suriye’de gece 2’ye kadar her yer açık olur gündüz dükkanlar 10-11 gibi açılır gece de geç kapanır. O akşam hiç yemek yiyemedik sabah olunca marketten bişeyler alıp ancak karnımızı doyurduk.”(Görüşmeci-5, Kadın, 24)

Görüşmecilerin bu sorula ilgili verdikleri yanıtlara bakıldığında; Sakarya’ya gelmeden önce Türkiye’nin başka bir şehrinde yaşamış kişilerin çoğu Sakarya’nın “sakin ve yeşil” oluşuna vurgu yapmaktadır. Özellikle Türkiye’nin en kalabalık şehri İstanbul’da kısa olsa da bir süreliğine yaşamış olan Suriyelilerin, Sakarya’da ilk dikkatini çeken şey şehrin “sakin” oluşudur. Ayrıca, Sakarya’yı Suriye’de yaşadıkları şehre (Şam gibi) benzetmeleri, ilk izlenimler açısından dikkat çekici görünmektedir.

3.1.9. “Çizgi Dışı” Olmak: “Öteki” Görülmek

Michel de Certeau, gündelik hayatta tahakküme dayalı ilişkilerin var olduğu tezinden hareketle, sosyal uzay içerisinde iktidarı ellerinde bulunduranlar ile bu iktidara tabi olanlar arasında bir tahakküm ilişkisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu tahakküm ağı içerisinde, hükümrân olan grup ya da topluluklar tarafından ortaya konulan stratejilerin belirlediği sınırlar bulunmaktadır. Bu sınırları “çizgiler” olarak olarak kavramsallaştıran Certeau, bu sınırları belirlemeyenleri “çizgi dışı” olarak tanımlamaktadır. Yani, Certeau düşüncesinde “çizgi dışı” olmak egemenlik sahasının dışında kalanları işaret etmektedir.

Ancak, Certeau'ya göre, “çizgi dışı” olmak, çoğunluğun dışında kalmak yani illaki azınlık olmak demek değildir; çünkü, Certeau için her bir birey kendi yaratıcılığı yoluyla aslında çoğul olmaktadır. Burada çoğulluktan kasıt homojen ve tekil biçimlerdeki topluluklardan ya da gruplardan farklı olmaktır. Certeau buradan hareketle toplum içerisinde herhangi bir sistemin kurucusu olmayanları “çizgi dışı” olarak tanımlamaktadır. “Çizgi dışına” itilen bu bireyler, tektipleştirici sistem karşısında, sınırsız sayıda eylem ve düşünce biçimi ile direniş göstermektedir. Bununla birlikte bu bireyler sadece direniş göstermekle de kalmayıp, direniş alanları içerisinde sisteme dahil olabilmek adına taktikler geliştirerek, stratejilere karşı küçük ölçekli zaferler kazanmaktadır.

Bu anlamda Türkiye’de yaşayan Suriyeliler egemen kültürün hakim olduğu toplum içerisinde belirleyici bir konuma sahip olmadıkları için araştırma kapsamında “çizgi dışı çoğulluklar” olarak kabul edilmektedir. Fakat bu araştırma kapsamında Türkiye’de yaşayan Suriyeliler üzerine odaklanırken benimsenen yaklaşım; Certeau’nun sıradan bireyden yola çıkarak geliştirdiği yaklaşımdır. Bunun sebebi ise Certeau’nun, “*Gündelik Hayatın Keşfi*” adlı çalışmasında sıradan insana sosyal yaşam içerisinde değiştirici ve dönüştürücü bir rol yüklemesinden dolayıdır. İşte buradan hareketle bu çalışma; göçmenlerin gündelik yaşantılarındaki, klasik göç çalışmalarında yapısalcı kavrayışların ötesinde farklı bir kavrayışla ele almayı amaç edinmektedir. Bu nedenden dolayı benimsenen bu farklı yaklaşım doğrultusunda yapılan çalışma benzer göç çalışmalarından ayrı bir yerde durmaktadır. Certeau, “*Gündelik Hayatın Keşfi*” adlı eserinde, “öteki” çoğulluklar kavramını anlatırken “İspanyol sömürgecilerine” atıfta bulunmaktadır. Bu çalışmada, Suriyeli sığınmacıları “İspanyol sömürgecilerinin” bir başka “örneği” olduğu kabulünden yola çıkarak, üreticisi olmadıkları bir sistemin içerisinde, hayatta kalabilmek için, yeni taktikler geliştirerek, düzenlerini korumaya çalıştıkları görülmektedir. Sahada elde edilen veriler de bu durumu doğrular niteliktedir.

“Ben ve eşim buraya geldikten kısa süre sonra Türk vatandaşı olduk. Çocuğumda burada doğduğu için o da Türk vatandaşı bizim gibi. Ama anladım ki böyle değilmiş. Kimlik almakla sizi Türk kabul etmiyorlarmış. Niye böyle oluyor dersiniz? Eşim iş ararken ona sen Suriyelisin sana iş yok diyorlarmış. Eşim Yasin ben Türk vatandaşı oldum dese de kimlik alsanda yine Suriyelisin yine Suriyelisin

diyorlarmış. Burada böyle olduğunu anladık ne yaparsan yap sen yabancısın burada. Kabul etmiyorlar asla bu durumu.”(Görüşmeci-5, Kadın, 24)

“Türkler neden böyle yapıyor anlamıyorum. Ben inşaata çalışmaya gidiyorum mecburum buna evi geçindirmem lazım benim. Biz Suriyeliyiz diye bize en ağır işleri yaptırıyorlar aramızda sınıf farkı varmış bizim. Ne farkı anlamadım! Ben de müslümanım sen de müslümansın aynı Allah’a inanıyorsak ne fark varmış bizim aramızda”(Görüşmeci-8, Erkek, 30)

“Ben geçen yıl doktora gitmek için internetten randevu aldım. Randevum gelince kapıyı vurup içeri girdim. Doktorun yanından çıkınca sırada bekleyen bir kadın bana ‘hem Suriyelisin hem de bizden önce giriyosun’ dedi. Ben de ‘ben Türk vatandaşım bu da kimliğim’ dedim. Kadın bana bakıp ‘kimliğin de olsa yabancısın işte!’ dedi. Yani bizi kimse kabul etmiyor. Suriye’ye gitsem Suriyeli değilim Türkiye’ye gelsem Türk değilim. Eeee neyim peki ben!”(Görüşmeci-14, Kadın, 30)

“Bizimle sizin aramızda farklılıklar çok az biliyor musun? Bizim yemeklerimiz sizin yemeklerinize çok benzer bizim adetlerimiz siz adetlerinize çok benzer hemen hemen aynı. Ama yine de Suriyelisin burada işte”(Görüşmeci-10, Kadın, 46)

“Komşularım Türk benim. Bana soruyorlar ‘Suriye’deyken arabanız var mıydı, televizyonunuz var mıydı’ bizi ne sanıyorlar anlamıyorum. Bizim her şeyimiz vardı. Zaten Suriye’de de her şey var ama Türkler yok zannediyor. Bizi fakir olarak görüyorlar.”(Görüşmeci-12, Kadın, 25)

Yukarıdaki ifadelerde yer alan -biz, -siz ve -onlar söylemi ile Suriyeliler aslında söz konusu olay ve düşüncelerle sahiplenme ilişkisine girmektedir. Van Dijk’e göre, -biz sözcüğünün kullanılmasıyla, ‘biz’ ile ilgili olumlu şeyler ön plana çıkarılıp olumsuz görülen şeyler göz ardı edilirken, ‘biz’ kelimesinin tam karşısında yer alan ‘onlar’ ile ilgili olumlu olumsuz tüm bilgiler ortaya çıkarılır ve onlar hakkındaki olumlu yanlardan hiç bahsedilmez. Bu da, biz olarak nitelendirilen “ortak grubun” dışında yer alanlar hakkında olumsuz düşüncelerin yaratılmasında etkili olabilmektedir (Şen, 2004, s. 46).

3.1.10. Ayrışma Biçimleri

3.1.10.1. Eylem Türleri

Kuramcımız Michel de Certeau, gündelik yaşamda gerekli olan eylemlerin (yürümek, oturmak, kitap okumak, konuşmak vb.) kişisel boyutlarından ziyade bireyin içselleştirmiş olduğu toplumsal boyutlarıyla ilgilenmektedir. Certeau'ya göre; sıradan birey, gerçekleştirmiş olduğu eylem türleri sayesinde gündelik yaşamlarına bu küçük ölçekli direnişleri dahil etmektedir. Bu nedenden dolayı Certeau sıradan bireyin eylem türlerini incelemeyi gerekli görmüştür. Mesela, Türklere özgü bir oturma biçimi olarak bilinen “bağdaş kurma” pozisyonunu içselleştirmiş bir Türk, göç ettiği ülkede bu oturma biçimi ona dayatılan sistemin içerisine sokmaktadır. Örnek gösterilen bu durum bizim araştırmamız bağlamında, Türkiye’de yaşayan Suriyeliler ile benzer özellikler göstermektedir. Hakim sistemin inşacısı olmayanlar, ona dayatılan herhangi bir sistem içerisinde, sistemin kurallarına uygun bir oyun uzamı geliştirmektedir. Dolayısıyla sıradan birey ona çizilen sınırın dışına taşmadan bu alan içerisinde “çoğul” yani yaratıcı olmaya çalışmaktadır.

“Bizim mutfak kültürümüz sizin kültürünüzü de içerisine alıyor. O yüzden çok benzerlik var. Ama olmayan da çok şey var burada. (Araştırmacı: nedir bu olmayanlar?). Yani sizde hiç baharat çeşidi yok bi kırmızı biber bi karabiber, bi de nane daha da bişey bilmiyor Türkler. Eee bizim yemeklerimize özgü baharatlarımız var. O baharat olmazsa o yemek olmaz. Bizde napıyoruz Suriye’den bu ürünlere getirttiriyoruz. Bak şu ara sokaklara hep Suriyeli marketler. Adam devletten izin almış açmış bu dükkânı sonra getirttirmiş malları satış yapıyor. Ne güzel işte!”(Görüşmeci-7, Kadın, 23)

“Bizim bazı yemeklerimiz sac üzerinde pişer. Burada sorduk çok pahalıydı bende düz kapaklı bir tava aldım komşumda görmüştüm. Balık yapıyor onda komşum, bende gittim ucuzundan aldım bi tane şimdi sac yemeklerimi onda yapıyorum.”(Görüşmeci-4, Kadın, 59)

“Ben napıyorum biliyor musun? Burada kullanılan geniş düz kapaklı tava var onu aldım ben. Bazı kavurmaları onda yapıyorum bana daha pratik geliyor vallah.”(Görüşmeci-11, Kadın, 40)

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi, görüşmeciler onlara çizilen sınırlar içerisinde farklı kullanım pratikleri geliştirmişlerdir. Certeau bu durumu önemli bir taktik örneği olarak kabul etmektedir. Farklı amaçlarla üretilen bu ürünlerin, çizginin dışında kalan çoğulluklar tarafından başka amaçlar doğrultusunda kullanılması, ayrıca o metayı üretenin kullanım amacının dışına çıkılmış olması sebebiyle, bu durum bir taktik olarak okunabilmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler özelinde çarpıtılan bu ürün, normalde balık pişirmek amacıyla üretilen bir eşya iken Suriyeliler tarafından sac üzerinde pişirilen yemekleri yapmak için kullanılmaktadır.

3.1.10.2. Beslenme Pratikleri

Beslenme pratikleri, Certeau için gündelik yaşamda hakim yapıya karşı geliştirilen direniş alanları içerisinde analiz edilmesi son derece önemli olan bir alandır; çünkü, Certeau’ya göre *“her beslenme adeti küçük bir tarih kavşağı teşkil eder”*. Bu durumda özellikle mutfak kültürü belli bir yaşam tarzının temelini oluşturmaktadır. Kamusal alanda Türk sistemine özgü yaşayış tarzını benimseyen görüşmeciler, özel alanlarında (evlerinde) kendilerine özgü beslenme pratiklerini tercih etmektedirler.

“Ben inşaatta çalıştığım zaman Türk işçiler ne yiyorsa ben de aynısını yiyorum. Mesela bizim ekmeğimiz sizinki gibi değil yani işte çalışırken Türk yemekleri yiyorum aynı Türk gibiyim. Ama eve gelince eşimin(karımın) yaptığı Suriye’ye özgü yemekleri yiyorum. Dışarıda Türk, evde Suriyeliyim diyebilirim.”(Görüşmeci-8, Erkek, 30)

“Hiç Türk yemekleri yapmam çünkü sevmiyor bizimkiler ama okulda işte yemek zorundalar. Napalım.”(Görüşmeci-15, Kadın, 27)

“Her şeyi devam ettiriyoruz burada. Biz evde Suriyeli gibi yaşıyoruz Suriye yemekleri pişiriyoruz. Mutfakta yemiyoruz salonda yiyoruz. Mesela biz yoğurt pişiriyoruz böyle normal yoğurt değil içine nişasta ve bir yumurta koyuyoruz onu kaynatıyoruz içine kabak falan koyuyoruz öyle pişiriyoruz. Bu yemek adı şakriye. Yani Suriye’de ne yiyorsam burada da aynısını yiyorum evde eşim (karım) hep bizim yemeklerimizi yapar. Sizin yemekler bana çok acı geliyor. O yüzden ben yemiyorum.”(Görüşmeci-9, Erkek, 27)

“Bütün gün isteyim Türkler gibi Türkçe konuşup Türk lokantalara gidiyoruz. Ama eve geldiğimde Suriye yemekleri yiyip Arapça konuşuyoruz.”(Görüşmeci-6, Erkek, 29)

Bu ifadelerle göre, özel alanda gerçekleştirilen pratikler ile kamusal alanda gerçekleştirilen pratikler birbirinden farklılaşmaktadır. Yapılan mülakatlar kapsamında, Türkiye’deki yaşantılarını anlatmaları istendiğinde katılımcılar çoğunlukla kendi yaşantılarını, kendi ifadeleriyle *“Suriye’deki yaşantılarına benzer bir biçimde devam ettirdiklerini”* dile getirmişlerdir. Ayrıca; yukarıdaki söylemlere bakıldığında tıpkı Türk kültüründe olduğu gibi Suriye kültüründe de *“mutfak”* kadınlara ayrılmış bir alan olmaktadır. Bu durum sanki doğuştan verilmiş bir görev gibi çok uzun zamandan beri kadına verilmektedir. Yemek yapma, misafir ağırlama, evi temizleme gibi *“bu şeylerin”* yapılması gerekiyorsa bunlar biri tarafından *“üstlenilmektedir; tercihen bu kişi de kadın olmaktadır. İnsana özgü her faaliyet gibi, bu dış görevlerde kültürel düzenin bir ürünüdür. Dolayısıyla bu düzen toplumdan topluma değişim göstermektedir. Fakat, gündelik yaşamın en basit, en gerekli ve en küçümsenen “yemek işlerinde” Suriyeli kadınlar ile Türk kadınlar arasında oldukça benzer taraflar bulunmaktadır.*

“İlk önce kıyafetlerimiz Türkler gibi oldu daha sonra kahvaltı, yemekler Türkler gibi oldu. İlk önce Türklerin ekmeği ağır geldi ama alıştık şimdi Türk ekmeği tüketiyoruz. Bizde kahvaltıda simit poğaçaya yok başka şeyler var humus gibi falan, yoğurtu bekletip labne gibi oluyor ondan burada bulamadık mesela onu yoğurda karıştırıp öyle yiyorduk. Zahter diye bi baharat var onu da sabah çok tüketiriz. Genel olarak kahvaltımız Türklere benzer. Mesela biz çok baharatlı yedik ama burada baharatı bıraktım artık çok kullanmıyorum Türkler de çok kullanmıyor baharat. Yemeğin tadını bozduğunu düşünüyorum.”(Görüşmeci-7, Kadın, 23)

“Günde 3 kere yiyoruz sabah öğle akşam. Kahvaltıda zahter diye bir baharat var onu yiyoruz. Diğer öğünlerde hemen hemen aynı. Suriye’nin yemekleri buradakine çok benziyor ama Suriye yemekleri daha çeşitli. Türk yemekleri Suriye mutfağının içinde var aslında. Ama bişey var bu benim çok hoşuma gitti. Çorba kültürü var sizde. Bizde de evet var ama Türk çorbalar daha çeşitli, bizde mercimek, soğan çorbası falan var. Mesela sizde sabahleyin çorba içiliyor bu sizin kahvaltınız oluyor ama bizde öyle değil. Ben burada çorbacı gördüm çok

şaşırdım (Güldü). Suriye’de bu kültür yok en çok çorba ramazanda içilir siz hergün çorba içiyorsunuz.”(Görüşmeci-5, Kadın, 24)

“Suriye de 3 kere yemek yiyoruz şimdi 2 defa kahvaltı ve akşam yemeği yiyoruz. (Araştırmacı: Çorba tüketiyor musunuz?). Çorba var ama Suriye Türkler gibi çok çorba tüketmiyoruz. Mesela bizde mukabbilat yani meze çoktur sizde bizimki kadar mukabbilat yok (güldü). Bize göre sizde sulu yemekler çok fazla. Bizde etli yemekler çoktur mesela kuzu eti çok tüketiriz biz.”(Görüşmeci-2, Erkek, 34)

“Suriye’de genellikle etli yemekler yapılır. Izgara çok yaparız biz. Hatta benim ailemde her Cuma ikindi saatinde ızgara yapılırdı. İklimden dolayı genelde koyun, keçi onların ızgarasını yaparız. Suriye’nin güneyi yeşilliktir ama kuzey bölgesi öyle değildir. Bi de biz Suriye’de iken çok meyve tükettirdik. Çünkü çok ucuz orada ama burada çok pahalı. Burada aslında her şey çok pahalı.”(Görüşmeci-3, Erkek, 23)

“Burada her şey sanayi malı. Tavuk alıyoruz marketten tavuğun tadı yok. Hiçbir şey organik değil organik olanlar da çok pahalı. Suriye’de böyle değil her şey organik her şey. Doğal beslenme diye bi şey yok burda.”(Görüşmeci-1, Erkek, 25)

“Biz genelde Suriye’de mutfakta yemiyoruz, salonda yiyoruz bazıları masa sandalyede yiyor bazıları sofra kuruyor yere ama Türkler hep mutfakta yiyor bizde buraya geldiğimizden beri mutfakta yiyoruz.”(Görüşmeci-5, Kadın, 24)

“Masada ana tabak koyuyoruz servis tabakları var bütün yemekler Masada oluyor herkes tabağına istediğini alıyor ama sizde misafirlikte servis tabaklarına yemekler konulup misafire öyle veriyoruz.”(Görüşmeci-4, Kadın, 59)

Certeau’cu yaklaşıma göre, bir toplumda tüketilen ürünlerin aynıları bir başka toplumda tüketilmemektedir. Yemekler aynı tarzda hazırlanmamakta ve bu yemekler aynı sofra adabına uyularak tüketilmemektedir. *“Bölgenin tarımsal üretimine uygun hale gelecek şekilde gelenekler tarafından biçimlendirilen maddi zorunluluklar söz konusu olsa da, saptanan farklılıklar genelde anlaşılması güç özgüllükleri olan bölgesel bir ‘kültürel tarihe’ atfedilmektedir”* (De Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 2013). Örneğin, önceleri yabancı seyyahların yazdıkları eserlerde, mutfak balığı, rafine edilmemiş pirince ve soyaya dayanan Güney Çin yemeklerine hayran kaldıkları görülmüştür. Oysa bu

bileşimin unsurlarını koşullar yani iklim, toprak, hava gibi etmenler dayatmaktadır ve aynı zamanda bu ürünler ülkede hem en ucuz hem de en besleyici ürünler kategorisindedir. Buradan hareketle Suriyelilerin “*orada her şey doğal, burada ise her şey sanayi malı*” ya da “*orda meyve çok çeşitli ve çok uygun*” şeklindeki söylemlerinin nedeni Suriye’nin bir tarım ülkesi olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Suriye bir Akdeniz ülkesi olduğu için meyve çeşitliliği Türkiye’ye kıyasla daha fazla olmaktadır.

3.1.10.3. Bir Ayrışma Biçimi Olarak “Düğünler ve Bayramlar”

Düğünler ve Bayramlar kategorisi bizim önceden hazırlamış olduğumuz kategoriler arasında yoktu. Ancak sahaya indiğimizde alandan elde ettiğimiz veriler sonucunda böyle bir başlık açmayı gerekli gördük; çünkü, Suriyeli insanların gerek eğlence anlayışları gerek bayram kutlamaları Türkiye’deki egemen kültürden oldukça farklı özellikler barındırmaktadır.

“İlk günü kabir ziyaretine gideriz ardından akrabalara gidilir. İkinci gün biz evde otururuz çünkü akrabalar ziyarete gelirler. Üçüncü gün çocukları sevindirmek için pikniğe gidilir.” (Görüşmecı-4, Kadın, 59)

“Bayramlarda siz baklava hazırlarsınız biz kültür olarak hurmalı kurabiye yaparız. Bayram sabahı ilk gün hep ziyaretle geçer. İkinci gün biz evde kalırız biri gelir diye üçüncü gün çocuklar lunaparka gider ve çocuklara hediye oyuncaklar alınır. Burada lunapark yok bizde her yer lunapark (güldü). Suriyede bayram şeyi var ama burda hiç anlamıyorsun bayramı.” (Görüşmecı-7, Kadın, 23)

“Bizde ayrı ayrı olur kadın ayrı erkek ayrı olur. (Araştırmacı: neden ayrı olur?). Çünkü dinimizde böyle kadınların eğlenme meclisi ile erkeklerin eğlenme meclisi ayrı olmalıdır. Suriyeli arkadaşlarımdan kına gecesi duydum yapıyorlarmış onlar, ama benim ailemde böyle bişey yok. Benim kınam olmadı zaten Türkiye’de evlendim. Düğünüm de bizim evimizde oldu akrabalarımız falan geldi ve karıştı.” (Görüşmecı-5, Kadın, 24)

“Mesela ben oğlumu evlendirsem Türk düğünü gibi yaparım; çünkü, benim çok hoşuma gidiyor. Sizde gelin kınada kırmızı yada yeşil giyiniyor başına örtü atıyorlar bu çok güzel bende böyle yapmak istiyorum. Bizde sadece kınada gelin birkaç kıyafet değiştirir o kadar. Mesela ben burada çok şaşırdım! Siz geline kırmızı bişey bağlıyorsunuz. Ben bunu sordum neden böyle yapıyorsunuz diye.

Bana, gelinin daha önce hiç evlenmediğini göstermek için dediler. Böyle bişey yok bizde.”(Görüşmecı-7, Kadın, 23)

“Bizde önce kına gecesi olur. Kınada gelinin eline kına yani avucunun içine kına yakılmış öncelerden. Şimdi aynı hintlilerin yaptığı gibi geline şekilli kınalar sürülür. Ama bu kuaförde yapılır. Kınada sadece kadınlar olur. Düğünde kadınlar ve erkekler ayrı salon tutarlar kendi aralarında eğlenirler. (Araştırmacı: neden ayrı olur?). İslamda böyle olduğu için. Burdaki gibi asla karışık olmaz. Düğünde etli yemekler ağırlıktadır. Büyük bir masa kurulur onun üzerine tüm yemekler konulur. Fransız tabağı dediğimiz tabaklar da masalara konulur açık büfe gibi herkes istediği yemekleri tabağına alır. Eskilerden nasıldı bilmiyorum. Suriye, Fransız sömürgesi olduğu için kültürümüzde Fransızlara benzer çok şeyler var.”(Görüşmecı-14, Kadın, 30)

Yukarıdaki ifadelerde de belirtildiği gibi düğünlerde ve bayram kutlamalarında farklar bulunmaktadır. Bu farklar inandıkları dinin kurallarını “doğru” bir biçimde yaşamaya çalıştıklarından dolayı oluşmaktadır. Buradan hareketle bireylerin inanmış oldukları “aşkın” değerler, görünür olmayan gündelik yaşam içerisindeki en basit eylemlerini bile belirlemektedir.

3.1.11. Gündelik Yaşam İçerisinde Küçük Ölçekli Direniş Alanları

Kuramcımız Michel de Certeau sıradan bireyin gündelik yaşamda geliştirmiş olduğu direniş pratiklerine kendi çalışması içerisinde ayrı bir önem vermektedir. Certeau’ya göre, “dayatılan sistemleri kullanma tarzı, gerçekte tarihsel olan kanunlara ve bu kanunların meşrulaştırılmış dogmalarına karşı bir direniştir” (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 88). Meseleyi bu çerçeveden düşündüğümüzde özellikle bireysel boyutlu eylemler küçük ölçekli direnişlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu doğrultuda gündelik yaşam içerisinde gizil olarak yer alan direnişler tahakküm mekanizmalarına karşı bir “karşı duruş” olarak tanımlanabilmektedir. Nitekim Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşam pratiklerinde, bir mücadele biçimi olan “direnişlerin” varlığını görmek mümkündür. Dolayısıyla sahadan elde edilen veriler sonucunda Suriyeli sığınmacıların, “karışmayarak”, “ev içindeki yaşamı koruyarak”, “çalışarak”, “inançlarını koruyarak” ve “aldırmayarak” kendilerine özgü direniş biçimleri geliştirdiklerini görmekteyiz. Bu yolla sisteme dahil olarak ve sistemin kurallarını kullanarak geliştirdikleri taktikler ölçüsünde direniş biçimleri sergilemektedirler. Bu

bölümde de Suriyelilerin hem kamusal alanda hem de özel alanda geliştirmiş oldukları direniş biçimlerine yer verilmiştir.

3.1.11.1. Çalışma Hayatı / İş Yaşamı

Türkiye’de yaşayan Suriye kökenlilerin mücadele ettikleri alanlar ile ilgili sorulara verilen cevaplarda sık bir biçimde “yaşam şartlarının ağırlığı” vurgulanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların, göç ettikleri yerde yaşayan bireylerin çalışma sürelerine oranla daha uzun süreye ve daha düşük maaşa çalışarak hayatlarını sürdürmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Elbette bu durumun yaşanmasına sebep olan nedenlerin başında göç etmiş olmaları gelmektedir. Bu durumla ilgili sorunlara verilen yanıtlarda hemen hemen tüm katılımcılarımız, çalıştıkları süre ile onlara verilen ücret arasında oldukça büyük bir dengesizliğin olduğunu, yaptıkları iş karşılığında hak ettikleri ücreti alamadıklarını, neredeyse “bedavaya” çalıştıklarını ama “hayatta kalabilmek” adına buna mecbur kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“Evet çok hakaret duyduk ama büyütüyoruz. Mesela bi adam var bana diyor ki siz defol gidin bu ülkeyi mahvettiniz bende paramı istedim ondan bana hem Suriyelisin hem de para mı istiyorsun dedi. Bunu bana Türk patron söyledi tabi Suriyeli bi patron böyle demez. İnşaat işinde çalışıyorum ya ben, bize daha az para veriyorlar ağır işleri bize yaptırıyorlar böyle şeyler çok oluyor. Bak kardeşim benim ailemin durumu iyiydi kaç tane evimiz vardı ama savaşta hepsi gitti şimdi hiçbir şeyimiz kalmadı sadece ailem orada. Biz burada 12-14 saat çalışıyoruz çalışma izni yok hep kaçak çalıştım sigorta falan yok. Burda torpil çok Suriye’de de var ama biz parayla hallediyoruz burada parayla da oluyor tanıdık istiyorlar eşim tercümanlık için başvurdu torpil istediler.”(Görüşmecı-8, Erkek, 30)

“İş süresi çok uzun Türkiye’de. Çok çalışıyorlar Türkler. Sabahtan akşama kadar çalışıyorsunuz. Biz 8 saat çalışıyoruz. Burada 12 saat çalışıyorlar. Biz Suriye normalde memurlar 6 saat çalışıyorlar. Ama özelde 8 saat çalışıyor. Buradan saat 8’de başlıyorlar 8’e kadar çalışıyorlar.”(Görüşmecı-1, Erkek, 25)

“Neler duydum neler! İş arıyorum ama sen Suriyelisin deyip iş vermiyorlar. Arkadaşım var o inşaatta çalışıyor bazen onunla gidiyorum ancak geçimimizi

böyle sağlıyoruz. Yapacak başka bi şeyim yok çalışmak zorundayım, bu yapılara katlanmak zorundayım.”(Görüşmeci-9, Erkek, 27)

Daha önceki bölümde belirttiğimiz gibi, göçün sebep olduğu problemlerden bir tanesi mesleki bilgiyi ve tecrübeyi içeren insani sermayenin hedef ülkeye aktarılması problemidir. Chiswick ve arkadaşlarına göre; yetenekler (yeteneklerden kasıt, mesleki bilgi ve tecrübe) ne kadar az transfer edilir olursa mesleki anlamda düşüş o kadar yüksek olacaktır; yani, köken ülkede yapılan iş ile hedef ülkede yapılan iş arasındaki farkın yüksek olacağını belirtmektedirler (Chiswick vd., 2005: 335). Bu durumu katılımcılar şöyle dile getirmektedir:

“Benim babam Suriye’de asker olarak çalışıyordu. Allah’a şükür her şeyimiz de vardır. (Araştırmacı: bunlar nelerdi?). 2 tane evimiz, 1 tane de dükkanımız vardı. Biz Hama’da yaşadığımız için bunlarda Hama’daydı. Fakat savaşta en çok hasar alan yerlerden birisi Hama olduğu için bunların bir kısmı savaşta yıkıldı bir kısmına da Şii’ler el koymuşlar aldığımız habere göre. Eee babam asker olduğu için burada aynı işi yapamıyor. İnşaatlara falan gidiyor oralarda çalışıyor. Yani orada askerken burada sigortasız, kaçak işçi oldu.”(Görüşmeci-3, Erkek, 23)

“Parası olan Suriyeliler ya kendisi dükkan açar ya da bir kaç arkadaş beraber dükkan açar. Benim çalıştığım dükkan arkadaşımın ve ben işletiyorum. Çünkü arkadaşım Kuveyt’e gitti. O bana bıraktı şimdi ben işletiyorum. Türkler işe almadığı için ya da çok ucuza çalıştırdıkları için Suriyeliler de birleşip dükkan açıyor. Mesela bu mahallede iki ya da üç tane Suriyeli market var. Böyle yani işler ancak bu şekilde dönüyor.”(Görüşmeci-2, Erkek, 34)

“Türk vatandaşı olduk olmak zorundaydık çünkü Suriyeliye iş vermiyorlar. Elimizdeki paralarla da küçük bir ev aldık bir de işte gördüğünüz bu dükkkanı aldık.”(Görüşmeci-16, Erkek, 68)

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında görüşmeciler, Türkiye’de yaşayabilmek için dükkan ve ev gibi gayrimenkul alımlarına ağırlık vermektedirler. Buradan hareketle ev ve iş yeri satın almak bireylere yerleşik olma duygusunu vermekte olup ayrıca da geleceğe dair kalıcılık hissine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, ev ya da dükkan satın almak hem ekonomik açıdan bir güç ifadesi olarak değerlendirilmekte hem de sosyal dünyada dışlanmanın önünde bir engel olarak görülmektedir. Dolayısıyla “göçmen” olmaya dair,

“yoksulluk, yoksunluk ve sembolik sermaye eksikliği gibi algı ve ön yargılara karşı ekonomik olarak güçlü olmak toplumsal hiyerarşide, çizgi dışına itilmeye karşı kullanılmaktadır” (Yılmaz, 2018, s. 144)

3.1.11.2. Bir Direniş Alanı Olarak Ev İçi Yaşam

Bu araştırma kapsamında elde edilen verilere göre, Türkiye’de yaşayan Suriyeliler kendi varoluş alanlarını çoğunlukla ev içerisinde *“Suriyeli gibi yaşayarak”* oluşturmaktadır. Ev içerisinde sürdürülen Suriyeli yaşam tarzı, öncelikli olarak beslenme pratikleriyle başlamaktadır. Ev içerisinde devam ettirilen yemek pratikleri belli bir yaşam tarzının devamı olarak görülmektedir.

“Her şeyi devam ettiriyoruz burada. Biz evde Suriyeli gibi yaşıyoruz Suriye yemekleri pişiriyoruz. Mutfakta yemiyoruz salonda yiyoruz. Mesela biz yoğurt pişiriyoruz böyle normal yoğurt değil içine nişasta ve bir yumurta koyuyoruz onu kaynatıyoruz içine kabak falan koyuyoruz öyle pişiriyoruz. Yani Suriye’de ne yiyorsam burada da aynısını yiyorum evde eşim (karım) hep bizim yemeklerimizi yapar.” (Görüşmeci-9, Erkek, 27)

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kendi varlıklarını sürdürmelerinde bir diğer önemli unsur ev içerisinde Arapça konuşmalarıdır. Bu konudaki hassasiyetleri verilen cevaplara bakıldığında net olarak görülebilmektedir.

“Dilimi unutmamaya çalışıyorum. Bebeğim doğduğu zaman onunla Arapça konuşma Türkçe değil, çünkü dilimizi unutmamamız lazım bizim. Evet çok şükür burası müslüman olduğu için kendimizi korumamız için çok şey yapmıyoruz ama dilimiz korumamız gerekiyor burda. Aslında bizim iki hayatımız var bir akrabalarımızla Arapça konuştuğumuz Suriyeli gibi olduğumuz yani özel hayat birde komşularımızla Türkçe konuştuğumuz Türk gibi olduğumuz hayatlarımız var.” (Görüşmeci-5, Kadın, 24)

“Dil benim için çok önemli çocuğuma da öğretiyorum. Oğlum burda doğdu kreşe gidiyor kreşte Türkçe konuşuyolar öğretmen Türkçe anlatıyor ama oğlumun Arapça öğrenmesi için evde Arapça konuşuyoruz. Ona Arapça videolar çizgi filmler açıyoruz izliyor. Dilimizi unutmaması lazım dilimiz bizim için çok önemli.” (Görüşmeci-7, Kadın, 23)

“Dışarıda Türkçe ama evde Arapça konuşuruz. Bunun böyle olması gerekir. Türkiye devleti ne diyor? Türkçe konuşacaksın! Devlet dairesinde Türkçe konuşacaksın. Bizde kurallara uyuyoruz ama evde böyle bir kural yok. Evimde kendi yemeklerimizi yaparım, kendi müziklerimizi dinlerim.”(Görüşmeci-15, Kadın, 27)

Yukarıdaki ifadelere bakıldığında, Suriyeli görüşmeciler Türk toplumu tarafından üretilen kurallara (stratejilere) uygun davranışta bulunuyorlar gibi görünerek kamusal alanda kabul görmeye sağlamaktadır. Ayrıca, Suriyeliler hane içinde kendi kültürel kurallarına göre yaşayarak, hakim yaşam tarzına karşı farklı gündelik yaşam pratikleri olan yemek, dil ve müzikle direnmektedir.

3.1.12. Zayıfın Sanatı Olarak Bilinen “Taktikler”

Kuramcımız Michel de Certeau, *“stratejilere kıyasla bir mülkiyetin varolmamasıyla nitelenen hesaplı eyleme ‘taktik’ adını”* vermiştir (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 114). Savaş literatüründe kullanılan bu kavramlar, Certeau tarafından gündelik yaşamın içerisinde yer alan sıradan deneyimleri açıklamak niyetiyle kullanılmıştır. Certeau’ya göre; taktikler, herhangi bir mekana sahip değildir ve mekan olarak yalnızca *“ötekinin”* mekanını kullanmaktadır. Taktik, erki elinde bulundurmamanın gerçekleştirmiş olduğu hamleler olarak görülmektedir. Dolayısıyla taktikler, egemen düzenin kurallarını belirleyenlerin geliştirmiş oldukları stratejiler karşısında konumlanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Certeau, taktikleri şöyle örneklendirmektedir: *“Bir mekânda oturmak, dolaşmak, konuşmak, okumak, alışveriş yapmak ya da yemek yapmak, tüm bu etkinlikler, kurnazlıkların ve taktiklerden doğan sürprizlerin genel özelliklerini ortaya koyarlar: “Güçlü” tarafından kurulan düzende “zayıfın” çevirdiği dolaplar, ötekinin alanında gerçekleştirilen hamle sanatı, avcılarının püf noktaları, manevraya dayalı, çokyüzlü hareketlilikler coşku uyandıran, mücadeleci ve savaşçı buluntular”* (Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 117).

Yukarıda da belirtildiği gibi taktikler, *“güçlü”* tarafından inşa edilen düzen içerisinde *“zayıfın”* ürettiği hamlelerdir. Bu hamleler İspanyol sömürgeciler örneğinde yerli halkın açmış olduğu derin çatlaklardır. Certeau’ya göre (2014), İspanyol sömürgecilerin yerli kabilelere karşı elde ettikleri başarıda, derinden gelen çatlaklar oluşmuştur. Bu çatlaklar hakim düzene boyun eğmiş olan yerli kabileler tarafından oluşturulmuştur. Yerli kabilelere dayatılan kanunları ve ritüelleri onlar, farklı bir biçime sokarak yeniden

imal etmişlerdir. İşte bu yeniden imal etmeye “taktik” adı verilmektedir. Yerliler kendilerine dayatılan bu sisteme yabancı göndermelerde bulunarak ve bu sistemi farklı tarzda uygulamalara tabi tutarak onları derin bir dönüşüme uğratmışlardır. Ancak bu derin dönüşüm bir reddetme yoluyla değil; bir “kabullenir görünme” taktiği ile gerçekleşmiştir.

“Dışarıda Türkçe ama evde Arapça konuşuruz. Bunun böyle olması gerekir. Türkiye devleti ne diyor? Türkçe konuşacaksın! Devlet dairesinde Türkçe konuşacaksın. Bizde kurallara uyuyoruz ama evde böyle bir kural yok. Evimde kendi yemeklerimizi yaparım, kendi müziklerimizi dinlerim.”(Görüşmeci-15, Kadın, 27)

Suriyeli görüşmeciler Türk toplumu tarafından üretilen kurallara (stratejilere) uygun davranışta bulunuyorlar gibi görünerek kabul sağlamakta olup, ev içinde kendi kültürel örüntülerine göre yaşamaları onların “öteki” olarak kalmasına katkıda bulunmaktadır. Certeau için egemen düzen içerisinde hala “öteki” olarak kalabilmek bir başarı örneğidir; çünkü, onlar kendilerine dayatılan egemen sistemi reddetme araçlarından yoksun olmalarına rağmen hakim düzeni terk etmeden ondan kaçıp kurtulabilmişlerdir. Dolayısıyla Certeau nezdinde bu durum “reddetmeden” kaynaklanan bir kaçışın değil aksine bir başarının öyküsüdür.

Gündelik yaşamda konuşmak, oturmak, okumak ve düşünülen dil, egemen yapının stratejilerine karşı koymanın önemli unsurları arasında yer almaktadır. “Bir dili çarpıtmak kadar, başka bir dilde okumak ve düşünmek de, sıradan insan için kendi farklılığını ve iktidarın çizdiği çizgilerin dışında olan çoğulluk olduğunu ortaya koymanın bir yoludur” (Yılmaz, 2018, s. 134). Yapılan görüşmelerde okuma alışkanlıkları ile ilgili sorulara paralel olarak sorulan “Zihin dünyasında hangi dilde düşünüldüğü” sorusuna verilen cevaplar ayrıca bir taktik örneği olarak da değerlendirilmektedir.

“Türkçe biliyorum ama hiç Türkçe düşünmedim bu zamana kadar. Bana Türkçe sorduklarında kafamda Arapça düşünüp, düşündüklerimi Türkçe’ye çevirip öyle cevap veriyorum.”(Görüşmeci-5, Kadın, 24)

“Ben burada yüksek lisans yapıyorum ve eğitim dili Türkçe. Dolayısıyla okuduğumuz kitaplarda çoğunlukla Türkçe oluyor. Arada İngilizce de okuyorum

ve bazen ingilizce ama çoğu zaman Arapça düşünürüm.”(Görüşmeci-9, Erkek, 27)

“Benim okuduğum bölümün dili Fransızca idi. Dolayısıyla derslerde hep Fransızca konuşuyorduk. Fransızca’ya alıştığım için zamanla ben de Fransızca düşünmeye başladım ama sadece derslerde böyle. Arkadaşlarımla Arapça konuşurken tabi Arapça düşünüyor insan. Yani hangi dil konuşuluyorsa çevrende sen de öyle düşünüyorsun.”(Görüşmeci-8, Erkek, 30)

Yukarıda da ifade edildiği gibi, okunan metin ya da sorulan bir soru hangi dilde olursa olsun, kimilerine göre kendi dillerinde düşünülürken kimilerine göre de bulundukları ortamın diline göre düşünülmektedir. Dolayısıyla *“duruma göre farklılaşan düşünce dili bireylerin o andaki gerekliliklere göre tavır alışlarını ortaya koymaktadır. Şartlara göre şekillenen anlık manevralar da Certeau’cu yaklaşımın taktiklere ilişkin temel hareket noktalarını destekler biçimdedir”* (Yılmaz, 2018, s. 135).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de yaşayan Suriye kökenlilerin, göç ve gündelik yaşam sosyolojisi bağlamında Türk toplumuna karşı geliştirdikleri taktik ve direniş biçimlerini incelemeye hedefleyen bu araştırmada sahadan elde edilen veriler, Michel de Certeau’nun geliştirmiş olduğu kavramlarla analiz edilmiştir. Araştırmanın kategorileri, “*sıradan insanın*” gündelik yaşamında tahakküm ilişkilerine karşı göstermiş olduğu direnişleri ele alan bu yaklaşımın ekseninde belirlenmiştir. Bireylerin direnen ve boyun eğmeyen varlıkları, gündelik yaşamın hemen hemen her sahasında geliştirdiği sayısız operasyonel tavırlar, yaratıcı hileler ve taktikler bu araştırmanın temel sorunsalını oluşturmuştur. Türkiye’ye yerleşen Suriyeli sığınmacılar geçici koruma yönetmeliğince “*geçici koruma statüsünde*” tanımlanmaktadır. Bundan dolayı göçmen ve mülteci gibi kavramlar Türkiye’de bulunan Suriyelilerin durumunu ifade etmediği için bu kavramlar yerine “*sığınmacı*” kavramını kullanmayı uygun gördük.

Sıradan bireyler gündelik yaşantılarında, iktidar alanları içerisinde, sisteme karşı taktikler geliştirmekte ve direniş pratikleri ortaya koymaktadırlar. Sıradan bireylerin bir örneğin olan Suriyeli sığınmacılar bu pratikleri inşa ederken, bir ayrışma biçimi olan “*dili*” başat bir direniş pratiği olarak düşünmektedirler. Verilerden yola çıkarak, gün içerisinde tekrarlanan pratiklerde hakim düzene karşı “*anlık zaferlerden*” biri olarak kabul edilen “*kendi dillerini konuşmak*”, Suriyeli sığınmacıların ortaya koyduğu en görünür direniş biçimi olarak kendini göstermektedir. Çünkü, Suriyelilere göre kendi dillerini konuş(a)mamak ya da henüz dil bilmeyen çocuklarına Arapça’yı öğret(e)memek, “*Türkleşmenin*” bir ölçütü olarak görülmektedir. Buradan hareketle görüşmecilerin dillerini muhafaza etmek konusunda, hane içerisinde Arapça konuşup, “*Türkleşme*” riskine karşı direndikleri yadsınamaz bir gerçektir ve burada dikkat çeken önemli bir nokta dilin “*Suriyeli kalmak*” için işlevselleştirilen bir araç olarak kullanılmasıdır.

Bu çalışma kapsamında görüşme yapılan Suriyeli katılımcılar, bir taraftan “*Türk gibi olmamak*” adına taktikler geliştirerek hane içi yaşam tarzlarını devamlı bir surette yeniden üretmekte, eylem biçimleriyle ve beslenme pratikleriyle bunları devam ettirmekte, bir diğer taraftanda Türk toplumunun önemli gördükleri yanlarını örnek almaktadır. Örneğin, “*Türklerin erken kalkması*” çoğu görüşmecinin olumlu ve gerekli

gördüğü olumlu bir özellik olup kendilerinin buna uymaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Bu araştırmada küçük ölçekli direniş alanlarından biri çalışma hayatı ya da iş yaşamıdır. Suriyeli sığınmacılar Türkiye’deki iş yaşantılarında “aldırmayarak”, “karışmayarak”, “istenileni şartsız yerine getirerek”, direniş biçimi göstermekte ve böylece kendisi ile ilgili oluşabilecek olumsuz durumların önüne geçmeye çalışmaktadır. Aslında görüşmeciler “geçimsiz olmama” profili oluşturarak kamusal alanda kendilerini kabul ettirmeye gayret etmektedir. Sıradan birey bunu bazen görünür olarak bazen de hiçbir eylemde bulunmayarak gerçekleştirmektedir. Örneğin, bunları işverenin isteklerini şartsız yerine getirerek, sokağa çıkmayarak ya da komşusunu rahatsız etmeyerek çeşitli taktiksel eylemlerde bulunarak yapmaktadırlar.

Bu çalışmada ele alınan önemli konulardan biri de ayrışma türleridir. Bu ayrışma biçimlerindeki farklılıklar beslenme pratikleri, eylem biçimleri ve düğün ve bayramlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Sahadan elde edilen veriler doğrultusunda Suriyelilerin bu konuda “öteki” olarak kalmayı bilerek tercih ettikleri ve bununda sürekliliğinin sağlanması için çabaladıkları görülmektedir. Beslenme pratikleri açısından ortaya konulan ayrışma durumu yemeğin hazırlanması, pişirme tekniklerinin farklı olması, içerisine konulacak malzemenin farklılaşması ve kendi ülkelerinde bulunan ürünlerin kullanılması çerçevesinden üretilmektedir. Kuramcımız de Certeau’nun, gündelik yaşam sosyolojisinde beslenme pratiklerine dair, “*Yemek yapmak, basit, mütevazı, devamlı, zamanda ve mekanda sürekli tekrarlanan, ötekilerle ve insanın kendi kendisiyle ilişkilerinin dokusuna kök salmış, ‘aile romanının’ ve her bireyin hikayesinin damgasını vurduğu, ritimler ve mevsimlerle olduğu gibi çocukluk anılarıyla da iç içe geçmiş bir tekinliğin aracıdır*” (De Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 190) şeklindeki ifadesinde görüldüğü üzere, Suriyeli katılımcılar için “Suriyeli” kalabilmenin ikinci en önemli ölçütü “Suriyeli” gibi beslenmektir. Ayrıca düğün ve bayramlar açısından ayrışma durumu tamamen “*dinin daha doğru bir biçimde yaşanmasından*” dolayı kaynaklanmaktadır. Özellikle düğünlerin kadınların ve erkeklerin birbirlerine görmeyecek şekilde ayrı yerlerde yapılması ve geldikleri ülkede de bundan taviz vermemeleri “*çizgi dışı çoğulluğun*” bir örneğini oluşturmaktadır.

“*İktidar her yerdedir*” yargısından hareketle yaşamın her katmanına sızan iktidar, hane içerisinde dahi direnişin görünür biçimlerini yaratmaktadır. Artık “*Türk olmamak*” için

direnen sıradan Suriyeli bireyler için mücadele, Türk pasaportuna ya da Türk vatandaşlığına sahip olmak amacıyla değil, kendi hanelerinin içerisinde kullandıkları Suriye malı ürünlerle, uydu aracılığıyla televizyondan takip edilen Suriye'ye ait programlarla devam etmektedir.

Her ne nedenle olursa olsun başka bir coğrafyaya göç eden bireyler, gittikleri yeni coğrafyalarda yaşam pratiği geliştirerek yeni yaşam modelleri inşa etmektedirler. Bundan dolayı Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye entegre olma niyeti taşıyalarda “*kendi Suriyelerini yeniden yaratmaya çalışmaktadırlar*” (Deniz, Ekinci, & Hülür, 2016, s. 207). Suriyeliler, gerek yemek yerken gerek giyinip kuşanırken kendi kimliklerini bir şekilde vurgulamaktadırlar. Mesela Suriyeli kadınların başörtüsü olarak taktıkları hijab ve tek renk başörtüler bu durumu ispatlar niteliktedir.

Sonuç olarak; genelde Türkiye’de özelde ise Sakarya’da yaşayan Suriyeli sığınmacılar, -Bourdieu’cu anlamda- egemen gücün yasalarıyla donatılmış *alanda* oyunlarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Suriyelilerin göç etmeleri sonucunda yerleştikleri yerlerde “öteki” olarak nitelendirilmeleri ve bunun sonucunda yaşadıkları sosyal dışlanma, onların -Certeau’cu anlamda- hayatta kalabilmesi için *taktiksel* davranışlarda bulunmalarını kaçınılmaz kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Adler, P., Adler, P. A., & Fontana, A. (1987). "Everyday Life Sociology". Annual Review of Sociology.
- AFAD. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*. Ankara: AFAD.
- Basch, L., Schiller, L. G., & Blanc, C. S. (1994). *Nations Unbound: Transnational Projects, Post-colonial Predicament Deterritorialized Nation-States*. Amsterdam: Gordon and Breach.
- Bauman, Z. (2017). *Sosyolojik Düşünmek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bennet, A. (2013). *Kültür ve Gündelik Hayat*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Binay, B., & Tatlıcan, Ü. (2018). Sembolik Etkileşimcilik Ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi. In A. Esgin, & G. Çeğin, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (pp. 147-191). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Binici, U., & Tatlıcan, Ü. (2018). Harold Garfinkel'in Etnometodolojisinde Gündelik Hayat. In A. Esgin, & G. Çeğin, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (pp. 213-234). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016). *Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2016). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Castel, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Certeau, M. D., Giard, L., & Mayol, P. (2015). *Gündelik Hayatın Keşfi I*. Ankara: Dost Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *İLKE* , 67-91.

- Çetin, M., & Uzman, N. (2013). Sığınmacılar Çerçevesinde Suriye Türkiye İlişkilerine Bir Bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 3-18.
- De Certeau, M., Giard, L., & Mayol, P. (2015). *Gündelik Hayatın Keşfi II*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Dedeoğlu, S., & Ekiz Gökmen, Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). "Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu" *Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Douglas, J. (1970). *Understanding Everyday Life*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Erbaş, H. (1992). Sosyoloji'de Fenomenoloji. 160-166.
- Erdoğan, M. (2017). *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Esgin, A. (2018). Gündelik Hayat Sosyolojisi: Tarihsel Süreç ve Temel İlkeler. In A. Esgin, & G. Çeğin, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (pp. 13-35). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Featherstone, M. (1995). *Undoing Culture: Globalization, Postmodernizm and Identity*. London: Sage.
- Gardiner, M. (2016). *Gündelik Hayatın Eleştirileri*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Giddens, A. (2003). *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Goffman, E. (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Guarnizo, E. L., Portes, A., & Haller, W. (2003). Assimilation and Transnationalism: Determinants of Transnational Political Action among Contemporary Migrants. *American Journal of Sociology*, 1211-1248.
- Heller, A. (1984). *Everyday Life*. London: Routledge & Kegan Paul.

- Heritage, J. (2013). "Etnometodoloji". In A. Giddens, & J. Turner, *Günümüzde Sosyal Teori*. İstanbul: Say Yayınları.
- İnce, C. (2018). *Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Mekansal Yoğunlaşması*. İKSAD Publising House.
- IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü.
- James, W. (2015). *Pragmatizm*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Kentel, F., Ahıska, M., & Fırat, G. (2009). " *Milletin Bölünmez Bütünlüğü*" *Demokratikleşme Sürecinde Parçalayan Milliyetçikler*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Korkmaz, L. (2012). *Ulus-ötesi Göç Ağları ve Sosyal Alanların Oluşumu: Ermenistan'dan Türkiye'ye İşgücü Göçü Üzerine Sosyolojik bir Araştırma*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, E. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. *Göç Dergisi* , 11-46.
- Mauss, M. (2005). *Sosyoloji ve Antropoloji*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Orhan, C. (2018). Avamperestane Vehmedilenin Kurnazlığı: Erving Goffman. In A. Esgin, & G. Çeğin, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (pp. 191-213). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Özlem, D. (1996). *Metinlerle Hermeneutik Dersleri* . İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Pierre Bourdieu'nün Bilim Sosyolojisine Katkısı. (2014). *Cogito* , 312-350.
- Poloma, M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Gündoğan Yayınları.
- Portes, A. (2001). Introduction: The Debates and Significance of Immigrant Transnationalism. *Global Networks* , 181-193.
- Pries, L. (2003). *New Transnational Social Space*. London: Taylor& Francis Group.
- Riutort, P. (2017). *Sosyolojiye Giriş Dersleri*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Smith, P., & Riley, A. (2016). *Kültürel Kurama Giriş*. Ankara: Dipnot Yayınları.

- Sofuoğlu, N. (2009). *Alfred Schutz'un Fenomenolojik Sosyoloji ve Din Sosyolojisine Uygulanabilirliği*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Swartz, D. (2015). *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi Üzerine*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şen, H. (2004). Çoklu Sadakat Ekseninde Türk Göçmenleri. *Sosyoloji Dergisi* , 37-60.
- Şentürk, Ü. (2018). Husserl ve Schutz: Fenomenolojik Perspektif. In A. Esgin, & G. Çeğin, *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* (pp. 235-269). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Şöhret, M. (2016). Suriyenin Siyasal Yapısı. In H. Çomak, C. Sancaktar, & Z. Yıldırım, *Uluslararası Politikada Suriye Krizi* (pp. 39-83). İstanbul: Beta Basım.
- Tatlıcan, Ü., & Çeğin, G. (2007). Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği. In G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan, *Ocak ve Zanaat: pierre Bourdieu Derlemesi* (pp. 303-367). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vinthagen, S., & Johansson, A. (2013). "Everyday Resistance":Exploration of a Concept and its Theories. *Resistance Studies Magazine* , 1-46.
- Wallace, R. A., & Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Wallerstein, I. (2011). *Dünya-Sistemleri Analizi*. İstanbul: bgst Yayınları.
- Yaman, A. (2016). Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelemesi. *Göç Araştırmaları Dergisi* , 94-127.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, G. G. (2018). *Michel de Certeau'nun Gündelik Hayat Sosyolojisiyle Bir Analiz: Almanya'daki Türklerin Gündelik Hayat Pratikleri Ve Taktikler*. Ankara: Detay Yayıncılık.

EKLER

EK 1: MÜLAKAT METNİ

1. Adınız ve Soyadınız?
2. Eğitim durumunuz nedir?
3. Mesleğiniz nedir?
4. Medeni durumunuz nedir?
5. Kaç yıldan beri Türkiye’desiniz ve kaç yıldır Sakarya’da yaşıyorsunuz?
6. Arapçadan başka dil biliyor musunuz? Eğer biliyorsanız bunlar nelerdir?
7. Türkiye’ye nasıl geldiniz? Neden Türkiye?
8. Sakarya’yı tercih etmenizin sebepleri nelerdir?
9. Türkiye sınırlarına girdiğinizde ilk ne hissettiniz ve yanınızda neler getirdiniz?
10. Türkiye’ye gelirken yaşadığınız sıkıntıları bizimle paylaşır mısınız?
11. Sakarya’ya geldinizde ilk izlenimleriniz nelerdir?
12. Gündelik yaşamınızda Türk gibi yaşadığınızı düşündüğünüz yanlarınız var mı? Varsa bunlar nelerdir?
13. Bize yemek yeme alışkanlıklarınızdan bahseder misiniz?
14. Türk malı ürünler kullanır mısınız? Bunlar nelerdir?
15. Mutfakta kullandığınız Türk malı ürünler nelerdir?
16. Suriye’deki mutfak alışkanlıklarınızı Türkiye’de de sürdürüyor musunuz?
17. Sofrada ilk olarak hangi yemeği tüketirsiniz? Kaç çeşit yemek yaparsınız?
18. Hiç pazara gittiniz mi? Suriye’de Türkiye’deki gibi sokak pazarları var mı?
19. Türkiye’ye geldiğinizden bu yana size rahatsız eden şeyler var mı? Varsa bunlar nelerdir?

20. Yıllar geçse de Suriyelilerin hep aynı kalacak davranışları nelerdir?
21. Herhangi bir yerde gördüğünüz bir Suriyeliyi hemen tanır mısınız?
22. Kitap, dergi, gazete okuyor musunuz? Hangi kanalları izliyorsunuz?
23. Türkçe öğrenmeye neden ihtiyaç duydunuz? (Türkçe biliyorsanız?)
24. Akraba ve arkadaşlarınızla hangi dilde konuşursunuz?
25. Daha önce Türk mutfağı ile karşılaş mıydınız?
26. Eğer bir seçeneğiniz olsaydı Türk işletmeciden mi yoksa Suriyeli işletmeciden mi alışveriş yaparsınız?
27. Nerelerden alışveriş yapıyorsunuz?
29. Türklerin yapmış olduğu yemeği kendinize göre değiştirdiğiniz oluyor mu?
30. Misafir ağırlama kültürünüzden biraz bahseder misiniz?
31. Çay ve kahve ürünlerini ne sıklıkla tüketiyorsunuz?
32. Eğer sahibi Suriyeli olan bir marketten alışveriş yapıyorsanız oradan neler alıyorsunuz?
33. Suriye’de Türkiye’deki gibi mevlit kültürü var mı?
34. Suriyeli olduğunuzu unutmamanız için neler yapıyorsunuz?
35. Günlük yaşantınızda karşılaştığınız zorluklar ile nasıl başa çıkıyorsunuz?
36. Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz? Eğer çalışıyorsanız kaç Tl ücret alıyorsunuz?
37. İş yerinde yaşadığınız sıkınlar var mı? Ayrımcılık ya da hakkınızın yenildiğini düşünüyor musunuz? Eğer düşünüyorsanız bu ayrımcılıkla nasıl başa çıkıyorsunuz?
38. Türkçe öğrendiğinizde Türk gibi olacağınızı düşündünüz mü?
39. Serbest zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?
40. Kahvaltıda neler tüketirsiniz?

41. Türkler'in dini inancı ve bu inancı yaşayışları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Suriye'dekinden farklı olarak burada nelerle karşılaştınız?

42. Türkiye'de Hatay, Mardin ve Siirt gibi halkın çoğunluğunun Arapça konuştuğu iller bulunmaktadır. Dil bakımından rahat edeceğiniz iller varken Sakarya'yı tercih etmenizin sebepleri nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

1993 yılında Ordu’da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Ordu’da tamamladı. 2011 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nü kazandı. 2016 yılında bu bölümden mezun oldu. Yine aynı tarihte Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde yüksek lisans eğitimine başladı. İlgi alanları; Pierre Bourdieu Sosyolojisi, Gündelik Hayat Çalışmaları ve Ulus-aşırı Göç Çalışmaları’dır.

